

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้เสนอหัวข้อ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

- 1.1 การศึกษาพิเศษ
- 1.2 การจัดการศึกษาพิเศษในต่างประเทศ
- 1.3 การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

ตอนที่ 2 การศึกษาแบบเรียนรวม

- 2.1 ความหมายของการเรียนรวม
- 2.2 ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
- 2.3 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
- 2.4 ลักษณะของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
- 2.5 รูปแบบการเรียนรวม
- 2.6 กระบวนการพัฒนาสถานศึกษาการเรียนรวม
- 2.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

- 3.1 ความหมายของรูปแบบ
- 3.2 ประเภทของรูปแบบ
- 3.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
- 3.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี
- 3.5 การพัฒนารูปแบบ

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

1.1 การศึกษาพิเศษ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ สนองต่อความต้องการของผู้เรียน และชุมชน รวมถึงการให้โอกาสทางการศึกษาอย่างเป็นธรรมกับทุกคน นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขซึ่งคนพิการและบุคคลที่มีความบกพร่องหรือบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ควรได้รับการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาพิเศษจึงมีความสำคัญสำหรับผู้พิการและบุคคลที่บกพร่องหรือบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยมีนักรักษาได้ให้ความหมาย ดังนี้

ผดุง อารยะวิญญู (2541, หน้า 13-14) กล่าวว่า การจัดการศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการศึกษาที่จัดสำหรับเด็กปัญญาเลิศ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้และเด็กพิการซ้ำซ้อน ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้กับเด็กปกติ ซึ่งเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมีความแตกต่างกันมาก ดังนั้น การจัดการศึกษาพิเศษจึงแตกต่างไปจากการศึกษาสำหรับเด็กปกติในด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร เครื่องมือและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็น การจัดการศึกษาพิเศษควรจัดให้สนองความต้องการและความสามารถของแต่ละบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 10) ระบุว่า การศึกษาพิเศษคือ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษซึ่งหมายถึง เด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาและความต้องการช่วยเหลือแตกต่างไปจากเด็กปกติ เนื่องจากสาเหตุความบกพร่องของร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และรวมถึงเด็กที่มีปัญญาสูงกว่าปกติ คือ เด็กปัญญาเลิศ ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการศึกษาที่จัดให้เด็กปกติได้ เด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นเด็กที่มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับเด็กปกติ ดังนั้น การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษจึงต้องจัดให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็กเหล่านี้ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาพิเศษก็เพื่อเน้นการประกันโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้พัฒนาศักยภาพทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้สามารถช่วยเหลือตนเองและสังคม ไม่เป็นภาระของบุคคลอื่น

วาริ ธีระจิตร (2541, หน้า 1) ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษ หมายถึง การศึกษาทั้งด้านการเรียนการสอนและการบริการที่จัดให้แก่เด็กพิเศษที่มีความบกพร่องด้านต่างๆ ได้แก่ เด็กปัญญาอ่อน เด็กพิการทางร่างกายและสุขภาพ เด็กพิการทางตา ทางหู เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และสังคม และเด็กที่มีปัญหาทางการพูด รวมทั้งเด็กที่มีปัญญาเลิศ ให้ความรู้เพิ่มในส่วนที่ขาดหายไป ตัดทอนความรู้ที่ไม่จำเป็น

ศรียา นิยมธรรม (2546, หน้า 3) กล่าวว่า การศึกษาพิเศษ (Special Education) หมายถึง การให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นพิเศษทั้งโดยวิธีการสอน การดำเนินการวิธีการสอนและการให้บริการ ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ด้อยโอกาสและขาดความเสมอภาคในการรับสิทธิตามที่รัฐจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กในวัยเรียน โดยทั่วไป ซึ่งสาเหตุแห่งความด้อยโอกาสนั้น เป็นผลมาจากสภาพความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปัญญาเลิศ ซึ่งเป็นเด็กที่มีระดับสติปัญญาสูงกว่าเด็กปกติ

อรวรรณ นิมตลุง (2551, หน้า 5) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาพิเศษ คือ การจัดการศึกษาในรูปแบบของโปรแกรมการศึกษาหรือชั้นเรียนพิเศษหรือการให้บริการทางการศึกษาหรือชั้นเรียนพิเศษหรือการให้บริการทางการศึกษาพิเศษเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่บกพร่องทางการพูดและภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เด็กที่บกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน เด็กออทิสติกและเด็กปัญญาเลิศ

Smith and other (1997, p. 9) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษ คือ วิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดตัวแปรต่างๆ ทางการศึกษาเพื่อการนำไปสู่การป้องกัน การลด หรือการกำจัดสภาพต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความบกพร่องสำคัญต่างๆ ในด้านการปฏิบัติหน้าที่ทางปัญญา ทางการสื่อความหมาย ทางการเคลื่อนไหว ทางสังคมและอารมณ์ของเด็ก

สรุปได้ว่า การศึกษาพิเศษหมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความผิดปกติทางด้านร่างกาย บกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน ทางพฤติกรรม ทางอารมณ์หรือแม้แต่รวมถึงเด็กที่มีสติปัญญาสูงกว่าเด็กปกติ โดยจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความสามารถ ความต้องการของแต่ละประเภท

ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนการสอน หรือการวัดผลประเมินผล ที่เหมาะสมกับเด็กให้ได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพมากที่สุด โดยจัดการศึกษารวมกับเด็กปกติทั่วไป เพื่อพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก ให้อยู่ร่วมกับสังคมของเด็กให้มากที่สุด

1.2 การจัดการศึกษาพิเศษในต่างประเทศ

สำหรับต่างประเทศนั้น การจัดการศึกษาพิเศษเริ่มตั้งแต่การสำรวจเด็กว่ามีเด็กที่มีความต้องการพิเศษกี่คนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้านในปีการศึกษาหน้า แต่ในบางครั้งอาจไม่ทราบแน่ชัด ยกเว้นเด็กที่มีความบกพร่องที่เห็นได้ชัดเจนจากการสังเกตภายนอก เช่น เด็กตาบอด เป็นต้น เมื่อเด็กเข้าเรียน ครูอาจสังเกตได้ว่าเด็กมีปัญหาในการเรียน ครูอาจพยายามช่วยเหลือ หากสุดความสามารถครูอาจส่งเด็กไปทดสอบเพื่อจัดประเภทเด็ก ในการทดสอบครูจะทราบความสามารถของเด็กด้วย ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล เด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนควรมีแผนการศึกษาเฉพาะทุกคน ครูเริ่มลงมือสอนตามแผนที่กำหนดนี้และประเมินผลตามที่กำหนดไว้ เมื่อสิ้นภาคการศึกษาจะมีการประเมินผลตามที่ระบุไว้ในแผนที่ หากวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ไม่เหมาะสม ให้ปรับวัตถุประสงค์เสียใหม่

อรวรรณ นิมตลุง (2551, หน้า 13) ได้กล่าวถึงการศึกษาพิเศษในต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในแถบยุโรปมาก่อน โดยแบ่งออกเป็น 4 ยุค ดังนี้

1. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ก่อน ค.ศ. 1800)
2. ยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น (ค.ศ. 1800–1900)
3. ยุคที่มีห้องเรียนพิเศษในโรงเรียนรัฐบาล (ค.ศ. 1900–1960)
4. ยุคปฏิรูปการศึกษา (ค.ศ. 1960–ปัจจุบัน)

การจัดการแบบเรียนรวมในประเทศสกอตแลนด์ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2545, หน้า 7)

ในประเทศสกอตแลนด์นั้นได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างจริงจัง มาตั้งแต่ปี 1978 ซึ่งข้อเขียนของศาสตราจารย์บอยด์ (Boyd) (2007) ในเว็บ Learning and Teaching in Scotland ได้อ้างถึงรายงานจากคณะกรรมการวอร์น็อกซ์ (Warknock Committee) ในช่วงปี ค.ศ. 1978 ที่ได้เรียกร้องให้มีการขยายแนวคิดของการขยายขอบเขตของความต้องการในการจัดการศึกษาพิเศษ การตีพิมพ์รายงานดังกล่าวทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงของการจัดระบบการศึกษา ในสหราชอาณาจักรรวมทั้งในประเทศสกอตแลนด์ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการออกกฎหมายสำคัญ ที่ส่งเสริมให้

เกิดการเรียนรวมในโรงเรียนต่างๆ ของสหราชอาณาจักรและประเทศสกอตแลนด์ นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นจากนักการศึกษา นักการเมือง อีกมากมายที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้จากบทความตีพิมพ์ของทางราชการไม่ว่าจะเป็นเรื่อง Opportunity Scotland (1998), Opportunities For Everyone (A Strategic Framework for Scottish Further, Education, 1999 and Opportunities and Choices (1999) (Cloonan and Turner, 2000) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าสิทธิในการศึกษานั้นเป็นสิทธิพื้นฐานของชาวสกอตทุกคนที่จะพึงมี ซึ่งทุกคนมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะอยู่ในสภาพไหนก็ตาม ซึ่งรัฐบาลของประเทศสกอตแลนด์นั้นต้องการที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนของประเทศโดยรัฐบาลของสกอตแลนด์มีกำหนดเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของประเทศสกอตแลนด์ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. ให้ทางเลือกและเปิดโอกาสสำหรับเด็กทุกคนในการศึกษา เพื่อให้พวกเขาสามารถตระหนักได้ถึงขีดความสามารถที่อยู่ในตน
2. ให้อิสระกับครูและโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล
3. สัมมนาระบบช่วยเหลือส่วนบุคคลเพื่อให้เป็นหลักประกันว่าเด็กไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะใดก็ยังสามารถได้รับโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกับผู้อื่น
4. สนับสนุนให้เกิดกระบวนการยับยั้งแนวคิดของการแบ่งแยกหรือการกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคการที่รัฐบาลสกอตแลนด์ได้มีเป้าหมายที่จะสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ต้องออกกฎหมายเพื่อที่จะทำให้แนวนโยบายเป้าหมายนั้นเกิดเป็นรูปธรรม และสามารถปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรมนั้นมี 3 ฉบับดังนี้

1) Standards in Scotland's School Act 2000 สำหรับสาระสำคัญของกฎหมายคือการให้สถาบันการศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้แก่ผู้เรียนทุกคนโดยไม่จำกัดขีดความสามารถ ไม่แบ่งแยกเพศ ภาษา เชื้อชาติ วัฒนธรรมถิ่น โดยต้องให้การยอมรับและให้เกียรติในความต่างต่างนั้นๆ โดยมีจุดประสงค์หลักคือการจัดการศึกษาในสังคมให้เกิดความเท่าเทียมกันและผู้เรียนได้รับความสำเร็จในการเรียนรู้ที่จัดขึ้น

2) Education (Disability Strategies and Pupil's Educational

Records) (Scotland) Act 2002 สำหรับกฎหมายฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระจายอำนาจให้ส่วนงานท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเด็ก และผู้เรียนในโรงเรียน โรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องเตรียมความพร้อมโดยการจัดทำกลยุทธ์ที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการสร้างพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้บกพร่องหรือผู้ที่มีความผิดปกติให้สามารถเรียนร่วมกับผู้เรียนอื่นๆ ในชั้นเรียนได้

3) The Education (Additional Support for Learning) Scotland Act 2004 กฎหมายฉบับที่ 3 ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนรวมมีแนวคิดที่จะสร้างโอกาสใหม่ๆ ทางการศึกษาให้กับเด็กชาวสกอตแลนด์ทุกคน (Education for all) โดยการสร้างหลักประกันในการที่เด็กและวัยรุ่นที่มีความบกพร่องหรือมีความผิดปกติทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะได้รับประโยชน์จากการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ (Mainstream) ให้ได้มากที่สุด

การส่งเสริมการเรียนรวมในปัจจุบันของประเทศสกอตแลนด์ในปัจจุบันรัฐบาลของสกอตแลนด์ได้ให้การสนับสนุนในด้านการเรียนรวม ซึ่งสถาบันการศึกษาเมื่อจะจัดการเรียนรวมจำเป็นต้องระบุความต้องการของนักเรียนผู้ผิดปกติหรือมีความบกพร่องได้เสียก่อน คือต้องทราบว่าความผิดปกติหรือบกพร่องนั้นคืออะไร และจะสามารถจัดให้นักเรียนเหล่านั้นสามารถเรียนรู้ได้อย่างไรเมื่อนักเรียนผู้ผิดปกติหรือมีความบกพร่องจะเข้ารับการศึกษา ซึ่งผู้จัดการศึกษาต้องตระหนักว่าการสนับสนุนการเรียนรวมนั้นเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบตามแต่บริบทของสถานการณ์หรือปัจจัยเกี่ยวข้องที่มีความแตกต่างกันไป

1.3 การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย

การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทยมีความเป็นมาตามลำดับ ดังนี้ (อรวรรณ นิมตลุง, 2551, หน้า 17)

พ.ศ. 2478 การตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาภาคบังคับ ประกาศ ยกเว้นให้เด็กพิการไม่ต้อง เข้าเรียน

พ.ศ. 2482 นางสาวเจนีวีฟ คอลฟิลด์ (พ.ศ. 2431-2515) สตรีตาบอดชาวอเมริกันเริ่มก่อตั้ง โรงเรียนสอนคนตาบอด กรุงเทพมหานคร พร้อมกับได้มีคณะบุคคลร่วมจัดตั้งมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. 2494 กระทรวงศึกษาธิการ จัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กพิการประเภทต่างๆ ได้แก่ เรียนช้า ตาบอด หูหนวก ร่างกายพิการ และเจ็บป่วยเรื้อรังโดย

ทดลองเปิดโครงการ และโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการ โดยกรมสามัญศึกษาจัดตั้ง
หน่วยทดลองสอนเยาวชนหูหนวก 1 ห้อง เรียนในโรงเรียนเทศบาล 17 วัดโสมนัสวิหาร
กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2495 มีการจัดตั้ง มูลนิธิเศรษฐเสถียร ขึ้นเพื่อร่วมมือกับ
กระทรวงศึกษาธิการเปิดเป็นโรงเรียนสอนคนหูหนวกในปีต่อมา และเปลี่ยนชื่อมูลนิธิ
เดิมเป็นมูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวก แทน โดยใช้ที่ดินพร้อมอาคารตึกของคุณหญิงโต๊ะ
นรเนติปัญญากิจ บริจาคเป็นสถานที่เรียน ปัจจุบันโรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียน
เศรษฐเสถียร และในปี พ.ศ. 2507 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถได้
โปรดเกล้าฯ ทรงรับมูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวกไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ มูลนิธิจึงมีชื่อ
ใหม่เป็น มูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวกในพระบรมราชินูปถัมภ์

พ.ศ. 2499 นักเรียนพิการตาบอดได้เข้าเรียนร่วมกับนักศึกษาปกติ
ในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก โดยความ
ช่วยเหลือของมูลนิธิคนตาบอดแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2500 กระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการทดลองนำเด็กเรียนช้าเข้า
เรียนร่วมในโรงเรียนปกติระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นครั้งแรก 7 แห่ง คือ
โรงเรียนพญาไท โรงเรียนวัดชนะสงคราม โรงเรียนวัดพญาอัง โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนวัด
นิมมานรดี โรงเรียนสามเสนนอก และโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม

พ.ศ. 2501 กรมสามัญศึกษา อนุมัติให้กองการศึกษาพิเศษจัดทำ
โครงการสอนเด็กเจ็บป่วยด้วยโรคโปลิโอ หรือโรคไขสันหลังอักเสบ ในโรงพยาบาลศิริราช
มีการก่อตั้งมูลนิธิสงเคราะห์คนพิการ ขึ้นเพื่อช่วยเหลือในการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่เด็ก
เหล่านี้ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ ในพระบรมราชูปถัมภ์ของ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และจัดตั้ง ศูนย์บริการเด็กพิการ ขึ้นที่อำเภอปาก
เกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อช่วยเหลือเด็กพิการที่ยากจน และมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดหรือ
ไกลจากโรงพยาบาลศิริราชในกรุงเทพฯ

พ.ศ. 2504-2508 มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการฯ ร่วมกับกองการศึกษา
พิเศษ จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กพิเศษ ขึ้น โดยมีบุคลากรฝ่ายบริหารและทำการสอนจาก
กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่ง
ต่อมากระทรวงศึกษาธิการอนุมัติงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติม และสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนีได้พระราชทานชื่อให้ว่า โรงเรียนศรีสังวาลย์ ในปี พ.ศ. 2508

พ.ศ. 2504 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนสอนคนหูหนวกขึ้นอีกแห่งหนึ่งในเขตทุ่งมหาเมฆ

พ.ศ. 2505-2509 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิทยากร จากมูลนิธิอโศกอเมริกันเพื่อคนตาบอดโพ้นทะเล (American Foundation Overseas for the Blind)

พ.ศ. 2505-2507 มีการจัดตั้งมูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ขึ้นใน พ.ศ. 2505 และชั้นเรียนพิเศษในโรงพยาบาลปัญญาอ่อน เมื่อ พ.ศ. 2506 เพื่อสอนเด็กปัญญาอ่อน อายุระหว่าง 7-15 ปี โดยจัดตามระดับความสามารถเป็น 3 กลุ่ม คือระดับเรียนได้ ระดับฝึกได้ และระดับปัญญาอ่อนรุนแรง

พ.ศ. 2507 กรมสามัญศึกษาขยายการเปิดชั้นเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินประเภทหูตึงขึ้นในโรงเรียนพญาไท ซึ่งเป็นชั้นเรียนพิเศษคู่ขนานกับชั้นประถมศึกษาปกติมีครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้สอนและฝึกแก้ไขการพูดให้นักเรียน

พ.ศ. 2512-2516 กรมการฝึกหัดครูอนุมัติการจัดตั้ง ศูนย์ทดลองสอนเด็กหูพิการชั้นเด็กเล็ก ขึ้นในวิทยาลัยครูสวนดุสิต พร้อมทั้งเปิดสอนวิชาการศึกษาพิเศษในระดับปริญญา เป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2513

ในปี พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายปีการศึกษา เพื่อคนพิการขึ้นโดยมีคำขวัญว่า “คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน” รวมทั้งได้มีการจัดระบบโครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ เพื่อขยายโอกาสให้กับคนพิการทุกกลุ่ม ทุกประเภท และปรับปรุงระบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อคนพิการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดให้มีคณะกรรมการระดับชาติทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ซึ่งได้แก่ คณะอนุกรรมการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
2. การจัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษแห่งชาติ ทำหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาเพื่อคนพิการ
3. การจัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา จำนวน 13 เขต ทำหน้าที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการดูแลงานวิชาการศึกษาพิเศษ
4. การจัดให้มีศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด ทำหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่ม (EI) แก่เด็กพิการและครอบครัว และเตรียมความพร้อมแก่

คนพิการ รวมทั้งการดำเนินการคัดแยก พิ้นฟูและส่งต่อคนพิการไปยังสถานศึกษา

5. การจัดให้มีการเรียนร่วมในทุกสังกัดและทุกระดับการศึกษาทั้งในสถานศึกษาของภาครัฐและเอกชน
6. การจัดโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ
7. การจัดการศึกษานอกระบบ
8. การจัดการศึกษาโดยองค์กรเอกชน ชุมชนและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง

9. การจัดการสนับสนุนเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย
10. การสนับสนุนให้คนพิการได้รับสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นทางการศึกษา

พ.ศ. 2547 รัฐบาลได้กำหนดให้นำเงินรายได้จากการขาย

สลากกินแบ่งรัฐบาลส่วนหนึ่งมาพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับเด็กพิเศษ

สรุปได้ว่า การศึกษาพิเศษในประเทศไทย ได้นำแนวความคิดทางการศึกษามาจากประเทศในแถบยุโรปและเริ่มให้ความสนใจเด็กพิเศษ โดยการยกเว้นการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 จากนั้นจึงมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนคนตาบอดขึ้นในประเทศไทย นับได้เป็นเวลากว่า 70 ปี ที่มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ ผลจากการดำเนินงานทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้นและเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมและพัฒนาประเทศชาติมากขึ้น

ตอนที่ 2 การศึกษาแบบเรียนรวม

2.1 ความหมายของการเรียนรวม

การเรียนรวมมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Inclusive Education สำหรับคำว่า Inclusive เป็นคำคุณศัพท์มาจากคำนามว่า Inclusion เป็นคำมาจากรากศัพท์ภาษาลาตินว่า “Includo” หมายถึง การรวมเข้าด้วยกัน (Katen, 2005, p. 2) ปัจจุบันมีนักการศึกษานำไปใช้เรียกการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมว่า Inclusive Education ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาได้เรียนกับเด็กทั่วไป การเรียนรวมเป็นแนวคิดที่ประสมประสานระหว่างหลักการทางการศึกษาและสังคมบนพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและความแตกต่างระหว่างบุคคล

ให้ความสำคัญกับเด็กในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งในโรงเรียน สังคมและชุมชน สำหรับความหมายของการเรียนรวม มีนักการศึกษาได้ให้นิยามไว้ ดังนี้

Falvey A., Givner C. and Kimm (2005, p. 1) กล่าวถึงการรวมกัน (Inclusion) หรือ การศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive education) หมายถึง การจัดการศึกษาที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกหรือทัศนคติที่เป็นส่วนหนึ่งในโรงเรียนหรือในกลุ่มโดยจัดเตรียมการศึกษาเพื่อให้เด็กได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่มีความรู้สึกแปลกแยกแตกต่างออกไป

Kathie Snow. (2013, Online) ได้ให้นิยามของคำว่า “การเรียนรวม” หมายถึง การที่เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เข้าเรียนในโรงเรียน โดยได้รับการเอาใจใส่เสมือนไม่มีความบกพร่องใดๆ ได้รับการบริการและการช่วยเหลือสนับสนุนในชั้นเรียนจากเพื่อนและครู โดยนักเรียนที่มีความบกพร่องมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของโรงเรียนและกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนอย่างเต็มที่

Caroline Moor (2005, p. 5) ได้ให้นิยามของคำว่า “การเรียนรวม” หมายถึง การออกแบบการสอนและการช่วยเหลือสนับสนุนนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในบริบทของการจัดการศึกษาทั่วไป นักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ในโรงเรียน นักเรียนแต่ละคนจะมีความเท่าเทียมกันในโอกาสและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทั่วไป

Tod. J. (1999, p. 7) ได้ให้นิยามของคำว่า “การเรียนรวม” หมายถึง การพัฒนาการจัดการศึกษาพิเศษ โดยยึดหลักสิทธิมนุษยชนและความเชื่อในความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้ให้ความสำคัญในการวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลไปปฏิบัติที่โรงเรียน

Stainback, & Stainback, W. (1996, p. 3) ได้ให้ความหมายของการเรียนรวมว่า หมายถึง การจัดการศึกษาของโรงเรียนสำหรับเด็กทุกคน โดยไม่คำนึงถึงความบกพร่อง พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โรงเรียนจะมีวิธีการที่ช่วยให้เด็กทุกคนเรียนด้วยกันได้และได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยกัน

Knight, A (1999, p. 7) ได้ให้นิยามของคำว่า “การเรียนรวม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความบกพร่องเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นสมาชิกของโรงเรียน โดยไม่มีการแบ่งแยก เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษารวมกับเพื่อนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน โรงเรียนจัดการศึกษาแบบเรียนรวมจะตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า โลกคือประชาคมโดยรวมที่มีพลเมืองแตกต่างกันทั้งความบกพร่อง ศาสนา เชื้อชาติ การเรียนรวมนั้น

นักเรียนที่มีความบกพร่องจะเข้าสู่ห้องเรียนปกติ ทุกคนจะได้เรียนรู้ตามคุณลักษณะและความต้องการที่หลากหลาย

Michigan Department of Education (2004, Online); Gerry (2008, online) ให้คำนิยามของคำว่า “การเรียนรู้รวม” หมายถึง การจัดบริการทางการศึกษาให้กับเด็กที่มีความบกพร่องในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเด็กปกติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับอายุภายใต้การสอนของครูทั่วไป การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล

Giargreco, M. (2008, Online) ให้นิยามของการเรียนรู้รวมว่า “การเรียนรู้รวม” หมายถึง การจัดการศึกษาในลักษณะ ดังนี้

1. นักเรียนทุกคนได้รับการต้อนรับเข้าสู่โรงเรียนปกติ นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่ว่าจะเป็นความบกพร่องหรือไม่ นักเรียนที่มีความบกพร่องจะได้รับการช่วยเหลือและบริการอย่างเหมาะสม
2. นักเรียนจะได้รับการศึกษาในชั้นเรียนที่จัดให้สำหรับเด็กปกติและเด็กที่ต้องการจำเป็นพิเศษ
3. นักเรียนจะได้รับการศึกษาไปพร้อมๆ กับเพื่อนอายุรุ่นเดียวกันโดยไม่คำนึงว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่อง
4. นักเรียนที่มีความสามารถและลักษณะแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการได้รับประสบการณ์ด้านการศึกษา โดยได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนด้านการสอนแตกต่างกัน การสอนหลายระดับความสามารถ
5. การแบ่งปันประสบการณ์เกิดขึ้นระหว่างเด็กปกติและเด็กที่มีความบกพร่องในห้องเรียนปกติ

UNESCO (2005, p. 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้รวมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องและตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนที่มีลักษณะความต้องการที่แตกต่างกัน เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายเกี่ยวกับการเรียนรู้วัฒนธรรมและชุมชน เป็นกระบวนการที่พยายามลดการแบ่งแยกหรือการแยกออกจากกันทางการศึกษา เป็นกระบวนการที่เน้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนเด็ก วิธีที่ครูนำมาใช้สอน ตลอดจนกลไกต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ รวมไปถึงการวัดผล ประเมินผล ซึ่งจะต้องครอบคลุมการศึกษาสำหรับเด็กทุกคน

ตามความเหมาะสมกับอายุและความสามารถของเด็ก และถือเป็นความรับผิดชอบของระบบการศึกษาที่จะต้องดำเนินการดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

John (2007) ได้ศึกษาลักษณะการอบรมของโรงเรียน และการปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรวมในป้าป้าวณิกินี : กรณีศึกษาของโรงเรียนในจังหวัดไฮแลนด์ พบว่าโรงเรียนแกนนำทั้ง 4 โรงเรียน มีครู และผู้บริหารโรงเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจจำกัดเกี่ยวกับวิธีการทางการศึกษาพิเศษและการปฏิบัติการเรียนรวม อย่างไรก็ตามผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือและปฏิบัติการตรวจสอบการเรียนรวมน้อยที่สุด การอบรมการเรียนรวมของโรงเรียน เป็นผลมาจากการใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐาน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน สำนักงานศึกษาธิการประจำจังหวัด และกระทรวงศึกษาธิการจะให้ความรับผิดชอบน้อยในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนรวม ครูและผู้บริหารโรงเรียน ได้รับความรู้และการสนับสนุนข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการไม่เพียงพอ ดังนั้น นโยบายในการพัฒนาการศึกษาพิเศษจากระดับประเทศมีช่องว่างในการปฏิบัติเมื่อนำลงไปสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียน ช่องทางที่สำคัญของความสำเร็จคือการสื่อสารและประสานงานกัน

Ronald (2008) ได้ศึกษาการยกระดับการเรียนรู้ในการเรียนรวมจากการวิจัยพบว่า เมื่อครูปฏิบัติตามขั้นตอน 2 ขั้น คือ 1) ครูและผู้วิจัยมีการปรึกษาและออกแบบวิธีการในการจัดการเรียนการสอน 2) การพยายามให้ครูทำงานวิจัยในชั้นเรียนทำให้เกิดการให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนรวมมากขึ้น เนื่องจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่ศาสตร์ในการสอนและการปฏิบัติการเรียนรวมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

Garry and Chrystal (2010) ได้ศึกษาความกังวลใจของผู้ปกครองในการจัดการเรียนแบบเรียนรวมของโรงเรียนประถมในประเทศนิวซีแลนด์ พบว่า 1) โรงเรียนเรียนรวมส่วนมากไม่มีการเขียนนโยบาย ความต้องการพัฒนาความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อเป็นการวางแผนทางที่ชัดเจนสำหรับผู้ปกครองไปสู่การบรรลุเป้าหมาย 2) ผู้ปกครองมีความสำคัญมากในการให้ข้อมูล 3) การให้ความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง บางโรงเรียนมีการให้ความร่วมมือ แต่บางโรงเรียนยังไม่มี แต่โดยรวมแล้วการให้ความร่วมมือกัน จะเกิดขึ้นเองตามประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร 4) ขาดการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก 5) การไปเยี่ยมบ้านนักเรียนและผู้ปกครองของครูมีค่าน้อย 6) โรงเรียนมีความต้องการให้การสนับสนุนจากผู้ปกครองมากขึ้น เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อะไร และพฤติกรรมของเด็ก 7) สนับสนุนให้ผู้ปกครองได้ร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนมากขึ้น 8) ขาดวิธีการใน

การจัดการกับผู้ปกครองที่มีพื้นเพของครอบครัวที่แตกต่างกัน 9) ด้านครู ครูขาดความชำนาญในการสอน และขาดทักษะวิธีสอนให้กับผู้ปกครองทั้งก่อนการสอนและขณะบริการ

ผดุง อารยะวิญญู (2542, หน้า 1) กล่าวถึงการศึกษาแบบเรียนรวม หมายถึง เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่ว่าโรงเรียนจะต้องจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเด็กคนใดเป็นเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนที่ผู้ปกครองพาเข้ามาโรงเรียน ทางโรงเรียนจะต้องรับไว้และจะต้องจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม เป็นการศึกษาที่ไม่แบ่งแยกตั้งแต่ระดับชั้น ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคม จะต้องดำเนินการไปในลักษณะ “รวมกัน” ที่ทุกคนต่างเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทุกคน ยอมรับซึ่งกันและกันและใช้ชีวิตร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยก

เบญจา ชลธารินทร์ (2544, หน้า 2) กล่าวถึงการศึกษาแบบเรียนรวม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กทุกคนในระบบการศึกษาเดียว โดยไม่แยกว่าเด็กพิการต้องไปเรียนในสถานศึกษาเฉพาะรวมทั้งเด็กต้องได้รับการสนับสนุนทุกด้าน ทั้งด้านการแพทย์ กึ่งแพทย์ วิชาการ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นทางการศึกษา โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตร ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ เทคนิคการเรียนการสอน สถานที่ ฯลฯ รวมทั้งจัดบุคลากรสนับสนุน ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้เด็กทุกคนได้เรียนรวมในสถานศึกษาเดียวกัน

สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (2546, หน้า 14) กล่าวถึงการศึกษาแบบเรียนรวม หมายถึง การศึกษาสำหรับเด็กทุกคน โดยรับเด็กพิการเข้ามาเรียนรวมกันกับเด็กปกติตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษาและจัดให้มีบริการพิเศษตามความต้องการของแต่ละบุคคล

ผดุง อารยะวิญญู และวาสนา เลิศศิลป์ (2550, หน้า 6) ได้ให้คำนิยามของการเรียนรวมว่า การเรียนรวม หมายถึง การจัดให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสเรียนด้วยกัน เคียงคู่กันไปตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ไม่ว่าจะเด็กคนนั้นจะมีความต้องการพิเศษหรือไม่ก็ตามทุกคนเรียนไปด้วยกัน ครอบคลุมตั้งแต่ก่อนนักเรียนเหมือนทุกคนเป็นเด็กปกติ

กิ่งเพชร ส่งเสริม (2550, หน้า 8) ได้สรุปความหมายของการเรียนรวมไว้ว่าการเรียนรวม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กทุกคน ทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนในโรงเรียนกับเด็กทั่วไปโดยโรงเรียนให้การยอมรับ เอาใจใส่ ให้การช่วยเหลือ

สนับสนุนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียนโดยไม่มีการแบ่งแยก เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับความสามารถ เด็กทุกคนจะได้เรียนไปกับเพื่อนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน เรียนไปด้วยกันไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือไม่ก็ตาม

เดชา ทาเวียง (2550, หน้า 12) ได้กล่าวว่า การศึกษาแบบเรียนรวม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กพิการเรียนรวมกับเด็กปกติในชั้นเรียนของโรงเรียนทั่วไป ตามความสามารถของแต่ละบุคคลโดยรับความช่วยเหลือตามความจำเป็น เพื่อพัฒนาการในทุกด้านของวิถีแห่งชีวิตและให้มีความรู้ ความสามารถ ซึ่งเชื่อว่าเด็กทุกคนไม่ว่าจะพิการรุนแรงแค่ไหน สามารถพัฒนาได้ แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กพิการที่จะได้รับความเสมอภาคของการศึกษาทั้งยังมีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว และคนปกติในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่า

สุภาพร ชินชัย (2551, หน้า 13) ได้กล่าวสรุปในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมว่า ปัจจุบันการศึกษาสมัยใหม่มีความเชื่อว่าการให้เด็กพิเศษได้เรียนร่วมหรือเรียนรวมกับเด็กปกติ จะช่วยให้เด็กเหล่านี้มีการพัฒนาการทางสมอง อารมณ์ และสังคมดีกว่าการแยกเด็กไว้ต่างหาก จึงได้มีการผลักดันให้เด็กพิเศษเข้าสู่ระบบโรงเรียนปกติให้มากที่สุด

อรวรรณ นิมตลุง (2551, หน้า 81) ได้กล่าวสรุปได้ว่า การศึกษาแบบเรียนรวม เป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่ผู้เรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาแห่งนั้นต้องมีความเชื่อหรือทัศนคติและมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไม่แตกต่างกันไปจากคนอื่น ๆ สามารถอยู่รวมกันได้โดยไม่มีความแตกต่าง มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดเตรียมการหรืออุปกรณ์ทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อยู่ในระบบโรงเรียน ได้เหมือนกับเพื่อนๆ ในโรงเรียน

สุจินดา ผ่องอักษร (2555, หน้า 28) กล่าวถึงการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) คือ การศึกษาสำหรับทุกคนโดยรับเข้ามาเรียนรวมกัน ตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษาและจัดให้มีบริการพิเศษตามความต้องการของบุคคล

คะนอง จงคำ (2556, หน้า 53) ได้กล่าวว่า การเรียนรวมเป็นแนวคิดทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่โรงเรียนต้องจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเด็กคนใดเป็นเด็กปกติหรือเด็กคนใดเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนที่ผู้ปกครองพาเข้ามาโรงเรียนทางโรงเรียนจะต้องรับเด็กไว้และจะต้องจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม และดำเนินการเรียนในลักษณะ “รวมกัน”

จากความหมายของการเรียนรวมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรวม หมายถึง การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียนทุกคน นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เข้าเรียนในโรงเรียนกับนักเรียนทั่วไป โดยได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน บุคลากรทุกคนในโรงเรียน ให้การยอมรับ เอาใจใส่ ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียน ไม่มีการแบ่งแยก นักเรียนมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของโรงเรียนและกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนอย่างเต็มที่ การออกแบบ การสอนและการช่วยเหลือสนับสนุนให้นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในบริบทของการจัดการศึกษาทั่วไป เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถด้วยการสนับสนุนด้านการสอนที่แตกต่างกัน และได้เรียนไปกับเพื่อนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน

2.2 ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ในการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม

2.2.1 ปรัชญาในการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม

ผดุง อารยะวิญญู และวาสนา เลิศศิลป์ (2550, หน้า 6-7) กล่าวว่า การเรียนรวมเป็นการจัดการศึกษาที่มีนักการศึกษาเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน การจัดการเรียนรวมมีปรัชญาดังนี้

1. โอกาสที่เท่าเทียมกัน (Equal Opportunity) บุคคลควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความบกพร่อง มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมอยู่ในระดับใดก็ตาม
2. ความหลากหลาย (Diversity) ในมวลหมู่มนุษย์ทั้งปวงย่อมมีความแตกต่างอย่างหลากหลาย จะให้มนุษย์เหมือนกันทุกคนไม่ได้ การให้การศึกษาจึงต้องยอมรับในความแตกต่างในหมู่ชน การศึกษาที่ให้ จะต้องแตกต่างกันทุกคน จะต้องเคารพในความหลากหลาย
3. ทุกคนมีความปกติอยู่ในตัว (Normalization) และต้องยอมรับในความปกตินั้น ในประเด็นนี้ หมายถึง มนุษย์ทุกคนอยากมีความปกติเหมือนกับคนอื่น ไม่มีใครอยากผิดปกติ ดังนั้น ทุกคนควรได้รับการศึกษาไปพร้อมๆ กับผู้อื่น โดยไม่มีการแบ่งแยก
4. สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Multicultural Society) ในแต่ละสังคมนั้นย่อมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คนในสังคมต้องยอมรับในความ

หลากหลายการให้การศึกษา จึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายของคนหลายวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ

5. ศักยภาพของบุคคล (Potential) มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนอย่างไรก็ตาม ย่อมมีศักยภาพทั้งนั้น เพียงแต่มีศักยภาพไม่เท่ากัน ดังนั้นการให้การศึกษาต้องให้จนบรรลุศักยภาพของแต่ละคน ไม่ใช่ให้การศึกษาในปริมาณที่เท่ากัน คุณภาพเท่ากันซึ่งไม่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละคน

6. มนุษยนิยม (Humanism) มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรี คนในสังคมควรมีความเข้าใจกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้

7. การเป็นสังคม (Socialization) มนุษย์เป็นสัตว์สังคมเราไม่สามารถแยกมนุษย์ออกจากกันได้ เพราะธรรมชาติมนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือพึ่งพาให้การให้การศึกษาโดยการแบ่งแยกจึงไม่สอดคล้องกับความเป็นมนุษย์

8. ความเป็นส่วนบุคคล (Individualization) บุคคลแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนผู้อื่น ดังนั้นในการจัดการศึกษาควรคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล

9. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Dependency) มนุษย์มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนรวมทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

10. สภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment) การให้การศึกษาจะต้องให้ในสภาพที่เด็กเรียนได้และต้องนำเขากลับเข้าสู่สังคมโดยเร็วที่สุด

จากปรัชญาการเรียนรวม 10 ประการที่กล่าวข้างต้น สอดคล้องกับปรัชญาการเรียนรวมของนักการศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การเรียนรวมจัดขึ้นบนฐานความเชื่อที่ว่า บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความต้องการ ความบกพร่อง ดังนั้นนักเรียนทุกคนจึงสามารถเรียนรู้และเติบโตขึ้นในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน

2. การเรียนรวม เป็นการจัดการศึกษาให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกันในโรงเรียน เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ร่วมมือกันทำงานและรับผิดชอบ

3. การเรียนรวม เป็นการจัดการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อเด็กที่มีความบกพร่องให้มีโอกาสได้เรียนในห้องเรียนเดียวกันกับเด็กทั่วไป

อรรถวรรณ นิมิตลุง (2551, หน้า 83) ได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาแบบเรียนรวมไว้ ดังนี้ การศึกษาแบบเรียนรวม เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างหลักการทางการศึกษาและสังคมบนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องของมนุษยชนและความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกับเด็กในฐานะสมาชิกของโรงเรียน สังคม และชุมชนและมองว่าปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและบริบทแวดล้อม เช่น ผู้คน สถาบัน นโยบาย วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนบริบทแวดล้อม เช่นการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง การจัดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ นักเรียนทุกคนจะต้องได้รับประโยชน์จากการจัดบริการการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะต่างไปจากแนวคิดเดิม ในการจัดการศึกษาพิเศษที่ให้ความสำคัญกับประเภทของความบกพร่องหรือพิการโดยระบุหรือตัดแยกจากแพทย์และผู้เชี่ยวชาญและมองว่าปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้นั้นเกิดจากความพิการหรือความบกพร่องของเด็ก จึงต้องเปลี่ยนแปลงเด็กให้เหมาะสมกับโปรแกรมการเรียนที่จัดไว้สำหรับเด็กปกติ โดยอาจจัดในโรงเรียนการศึกษาพิเศษก่อนเมื่อพร้อมแล้วจึงนำไปสู่ห้องเรียนปกติ การจัดการเรียนการสอนจะเน้นที่การออกแบบการสอนสำหรับเด็กแต่ละคน

สรุปได้ว่า ปรัชญาการเรียนรวมได้เน้นความสำคัญของการจัดการศึกษาบนความเท่าเทียมความหลากหลาย การใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยกันเรียนด้วยกันโดยไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งนับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงที่มนุษย์ต้องใช้ชีวิตกับผู้อื่นในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย

2.2.2 แนวคิดในการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม

ผดุง อารยะวิญญู และคณะ (2551, หน้า 25) ได้ให้แนวคิดในการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม มีหลักการ ดังนี้

1. ความยุติธรรมในสังคม (Social Justice) เด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อเด็กทั่วไปทุกคนได้รับการศึกษาในโรงเรียนทั่วไป เด็กที่มีความต้องการพิเศษควรได้รับการศึกษาในโรงเรียนทั่วไปด้วย หากกีดกันไม่ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนในโรงเรียนทั่วไป แสดงถึงความไม่ยุติธรรมในสังคม ที่ได้ไม่มีความยุติธรรมที่นั่นจะเกิดความสับสนวุ่นวายตามมาในภายหลัง

นักการศึกษาจำนวนมากเชื่อว่า ความยุติธรรมในสังคม จะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคมนั้น มีความสัมพันธ์กับความต้องการทางสังคมของเด็ก กล่าวคือ เด็กทุกคนรวมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องการความรัก ความเข้าใจ ต้องการการ

ยอมรับ ต้องการมีบทบาท และการมีส่วนร่วมในสังคม เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนเป็นสัตว์สังคมทั้งสิ้น การศึกษาพิเศษในอดีตที่ผ่านมามุ่งเน้นความแตกต่างมากกว่ามุ่งเน้นความเหมือน มุ่งเน้นจุดอ่อนหรือความไม่สามารถของเด็ก แทนที่จะเน้นความสามารถซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความสามารถมากมาย ดังนั้นแนวการจัดการศึกษาพิเศษ จึงเน้นความสามารถของเด็กและการยอมรับของสังคม

2. การคืนสู่สภาวะปกติ (Normalization) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีความเคลื่อนไหวในการจัดการศึกษาพิเศษในลักษณะที่เป็นการคืนสู่สภาวะปกติ ซึ่งหมายถึง การจัดสภาพการณ์ใดๆ เพื่อให้ผู้ที่พิการหรือมีความบกพร่องทางด้านต่างๆ สามารถได้รับบริการเช่นเดียวกับคนปกติ เช่น ในด้านที่อยู่อาศัย ในอดีตคนพิการมักถูกส่งเข้าไปอยู่รวมกันในสถานสงเคราะห์ ต่อมามีการสร้างบ้านสำหรับคนพิการขึ้นในชุมชน เพื่อให้เขาดำรงชีพอยู่ในสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การสร้างสถานสงเคราะห์คนพิการในรูปแบบต่างๆ จึงลดลงและหันมาให้บริการแก่ผู้บกพร่องในลักษณะดังกล่าวแทน ผู้ที่มีความบกพร่องอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา ดนตรี ศิลปะ วัฒนธรรมต่างๆ เช่นเดียวกับคนทั่วไป

ความเคลื่อนไหวนี้มีขึ้นในระบบการศึกษาเช่นเดียวกัน มีการหยุดขยายงานโรงเรียนเฉพาะหรือโรงเรียนพิเศษ เช่น โรงเรียนโสตศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอด แต่หันมา让孩子ได้เรียนในโรงเรียนปกติ เด็กที่อยู่ในโรงเรียนเฉพาะทั้งหลายก็ถูกส่งกลับบ้าน เพื่อให้เข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน โรงเรียนพิเศษเป็นจำนวนมาก จึงถูกปิดลง

3. สภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด (Least restrictive environment) แนวคิดสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาพิเศษคือ การจัดให้เด็กเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด จึงจะเป็นผลดีกับเด็กมากที่สุด โดยเด็กจะได้รับประโยชน์มากที่สุด โรงเรียนเฉพาะความพิการ เช่น โรงเรียนโสตศึกษา โรงเรียนศึกษาพิเศษ หรือโรงเรียนเฉพาะความพิการ รวมถึงชั้นเรียนพิเศษด้วย จัดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัด เนื่องจากเด็กต้องถูกจำกัดให้อยู่ในโรงเรียนเฉพาะความพิการ ไม่สามารถเรียนในโรงเรียนทั่วไปได้ โรงเรียนเรียนรวมเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้ทุกคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย เปิดโอกาสให้ครูได้เข้าใจเด็กกว่า โลกนี้ยังมีเด็กประเภทนี้อยู่ในโลก อยู่ร่วมสังคมกับเรา เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่ยอมรับเด็กเหล่านี้ต่อไปไม่ได้อีกแล้ว ครูและผู้ปกครองควรยอมรับว่ามนุษย์เรานั้นมีความหลากหลายคือ ความเป็นมนุษย์และ

ความเป็นสังคมของมนุษย์ด้วย ความเข้าใจอันนี้เป็นความเข้าใจพื้นฐานที่จะทำให้การเรียนรวมประสบผลสำเร็จที่จะให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้ การเลือกว่าจะเข้าเรียนรวมในโรงเรียนทั่วไปหรือโรงเรียนเฉพาะความพิการ ควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของเด็ก ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพราะอาจมีบางรายที่จำเป็นต้องเรียนในโรงเรียนเฉพาะความพิการก็ได้ หากสภาพแวดล้อมดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากกว่าโรงเรียนทั่วไป

นโยบายทางการศึกษาพิเศษของประเทศที่เจริญแล้ว ไม่ว่าจะเป็นประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ หรือญี่ปุ่น ต่างดำเนินไปในลักษณะนี้ทั้งสิ้น นั่นคือ ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด คือได้เรียนรวมในชั้นเรียนของโรงเรียนทั่วไป

4. การเรียนรู้ (Learning) เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ว่าจะเด็กคนนั้นจะเป็นเด็กทั่วไป หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาหลายคนเชื่อว่าเด็กปัญญาอ่อน ไม่สามารถเรียนหนังสือได้ แต่ต่อมามีการพิสูจน์ว่า เด็กปัญญาอ่อนสามารถเรียนหนังสือได้ ที่เห็นเด่นชัดก็คือเด็กปัญญาอ่อนประเภทสามารถเรียนได้ (Educable mentally retarded children) สามารถเรียนหนังสือได้ อาจเรียนสำเร็จในชั้นประถมศึกษาหรือระดับที่สูงกว่า หากเด็กมีความพร้อม และได้รับการสนับสนุนอย่างถูกต้อง เด็กปัญญาอ่อนที่มีระดับสติปัญญาต่ำมาก แม้จะไม่สามารถเรียนหนังสือได้ เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป แต่เขาก็สามารถเรียนรู้ได้

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ได้ดีกับการเรียนเก่งนั้นแตกต่างกัน เด็กที่เรียนเก่งอาจเก่งในเนื้อหาวิชา บางคนอาจจะเก่งจึงทำข้อสอบได้ดี จึงทำให้เด็กได้คะแนนดี และได้รับการยกย่องว่าเป็นเด็กเรียนเก่ง แต่ในขณะนี้หลักสูตรเปลี่ยนไป วิธีวัดผลเปลี่ยนไป การจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไปจากเดิม ทำให้ความเก่งของเด็กได้รับการประเมินในแนวที่แตกต่างไปด้วย เด็กที่มีความต้องการพิเศษหลายคนอาจเป็นเด็กเรียนเก่ง หลายคนอาจเรียนรู้ได้ดี แต่การเรียนการสอนจะต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของแต่ละคน การสอนให้จำอย่างเดียว ไม่ถือว่าเป็นการสอนที่ดีและไม่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดี เพราะเด็กที่เรียนรู้ได้ดีในเนื้อหาวิชาอาจไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตการงานก็ได้ การเรียนรู้ที่ดีอาจพิจารณาได้จากการที่เด็กมีความพึงพอใจในการเรียน มีความพึงพอใจในงานที่ตนเองทำ ซึ่งความพึงพอใจอาจแตกต่างกันไปในแต่ละคน ดังนั้นโรงเรียนที่จะจัดการศึกษาแบบเรียน

รวมได้ดี ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี ควรปรับกระบวนการเสียใหม่ ตั้งแต่ปรัชญาการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผล ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก อรรถวรณ์ นิมตลุง (2551, หน้า 84) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ดังนี้

1. นักเรียนทุกคนสามารถคิดและเรียนรู้ได้
2. นักเรียนทุกคนมีคุณค่าและความสามารถพิเศษเฉพาะของตนเอง
3. การศึกษาแบบเรียนรวมเป็นการเรียนของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนปกติ จะเกิดผลดีในด้านสังคมและวิชาการ
4. นักเรียนทุกคนมีวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและแสดงถึงความเข้าใจที่แตกต่างกัน
5. นักเรียนทุกคนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเรียนรู้ด้วยความเข้าใจและเมื่อได้เรียนในเรื่องที่สนใจและท้าทาย
6. นักเรียนทุกคนควรเรียนรวมกันในห้องเรียนปกติ และหากจะเรียนในรูปแบบอื่นที่เกิดจากการเรียนในห้องเรียน ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและจำเป็นต่อการเรียนของนักเรียนในห้องเรียนปกติ

สรุปแนวคิดการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม คือ

- 1) ความยุติธรรมในสังคม ทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานในการได้รับการศึกษา
- 2) การเรียนรู้ ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ไม่ว่าเด็กคนนั้นจะเป็นเด็กทั่วไปหรือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
- 3) การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for all)
การจัดการศึกษาแบบการเรียนรวมเป็นการจัดการแบ่งแยกทางสังคม ส่งเสริมการดำรงชีวิตร่วมกัน ดังนั้น การศึกษาแบบการเรียนรวมจึงเป็นวิธีการ/เครื่องมือ เพื่อบรรลุการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน
- 4) เด็กเป็นผู้เลือกโรงเรียนไม่ใช่โรงเรียนเลือกเด็ก โรงเรียนและครูจะต้องปรับสภาพแวดล้อม หลักสูตร การประเมินผลเพื่อสนองความต้องการพิเศษของนักเรียนแต่ละคน และจัดบริการพิเศษตามความต้องการของแต่ละบุคคล

2.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรวม

การเรียนรู้รวมมีทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้รวมให้เหมาะสมกับเด็กและสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้การเรียนรู้รวมบรรลุเป้าหมาย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้รวม ได้แก่ ทฤษฎีรับเบอร์แบนด์ (The Rubber-Band Theory) ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดของ อิชวาร์ เดซาย (Ishwar Desai, 2007) ทฤษฎีนี้เน้นการช่วยเหลือ (Accommodation) การปรับเปลี่ยน (Modification) และการดัดแปลง (Adaptation) เพื่อนำไปสู่การจัดหลักสูตรและการสอนเด็กที่มีความสามารถแตกต่างกัน แต่เรียนไปด้วยกันตามระบบของการเรียนรู้รวม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 19-24)

2.2.3.1 การช่วยเหลือ (Accommodation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่กระทำต่อสิ่งแวดล้อมในห้องเรียน เพื่อที่จะสอนนักเรียนที่มีทักษะและความสามารถที่แตกต่างกันในห้องเรียนเดียวกัน เป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนให้สามารถเข้าถึงห้องเรียนหรือหลักสูตรปกติ เป็นการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้มีความสามารถเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษาในระดับปกติ ได้ทำงานหรือเรียนในระดับที่ใกล้เคียงกับระดับปกติมากขึ้น ได้ดีกว่าไม่ได้รับการช่วยเหลือใดๆ เมื่อทำการช่วยเหลือแต่ยังคงใช้เกณฑ์มาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้เหมือนเดิม การช่วยเหลือแบบนี้ไม่ได้ลดระดับความยากหรือลดความคาดหวังต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนลง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน อุปกรณ์ที่ใช้ทดสอบ หรือแม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน ยกตัวอย่าง เช่น เด็กคนหนึ่งที่เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ อาจไม่สามารถอ่านหนังสือที่ครูมอบหมายให้อ่านได้ แต่การช่วยเหลือเพิ่มเติมช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาที่นั้นได้จากการฟังเทป เมื่อนักเรียนฟังเรื่องราวที่นั้นแล้ว เขาจะต้องได้ทำงานที่ถูkmอบหมายและได้รับการทดสอบเหมือนคนอื่น ๆ การช่วยเหลือได้แก่ การจัดสถานที่ที่สงบในการเรียนหรือทดสอบ การได้รับความช่วยเหลือจากครูบางเวลาหรือเต็มเวลา การได้รับอนุญาตให้พักได้บ้าง การได้รับอนุญาตในการใช้เวลาในการทดสอบมากกว่าเด็กอื่น การจัดที่นั่งให้นักเรียนนั่งใกล้กระดานดำ การอนุญาตให้นักเรียนใช้เครื่องคิดเลขแทนการคิดเองหรือนับนิ้ว

การช่วยเหลือในห้องเรียน เป็นการให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดของการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดของการช่วยเหลือ ดังนี้

1) การช่วยเหลือในด้านเวลา ได้แก่ การปรับเปลี่ยนเวลาให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับกิจกรรม การปรับความยาวของเวลาในการทำงาน การให้เวลาพักในระหว่างการทำงาน คำนึงถึงช่วงความสนใจของเด็ก การให้เวลาในการทำงานมากขึ้น เพื่อให้เด็กทำงานได้สำเร็จ การให้เวลานักเรียนอย่างเพียงพอในการใช้ห้องน้ำระหว่างเรียน การพูดคุยกับนักเรียนบ่อยๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจ

2) การช่วยเหลือด้านสถานที่ ได้แก่ การจัดสถานที่ให้ทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ การจัดสถานที่ให้ทำงานเป็นมุมเล็กๆ ที่สงบ การกำหนดบริเวณที่เด็กจะเรียนหนังสือหรือทำงานส่วนตัว การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับชีวิตในบ้านของนักเรียน การจัดที่นั่งแถวหน้า และอยู่ใกล้ครู การจัดที่นั่งให้เด็กได้นั่งใกล้ผู้ใหญ่ที่เป็นครูพี่เลี้ยง

3) การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ ได้แก่ การจัดหาเครื่องมือบันทึกเสียงให้ การจัดหาเครื่องคิดเลขให้ การจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ การใช้วิดีโอหรือภาพยนตร์ การจัดให้เด็กได้คัดลอกจากสมุดครูหรือเพื่อน

4) การช่วยเหลือด้านการตอบสนอง ได้แก่ การให้เด็กทำเครื่องหมายคำตอบลงในข้อสอบได้เลย โดยไม่ต้องแยกทำในกระดาษคำตอบ การให้รายงานเป็นการตอบปากเปล่าแทนการเขียน การอนุญาตให้ใช้เวลาในการตอบมากขึ้น การตอบสนองเพียงเล็กน้อยเพื่อแสดงให้เห็นว่าเด็กมีผลสัมฤทธิ์ การอนุญาตให้ใช้การตอบโดยการบันทึกเทป การจัดหาคนช่วยเขียนในการเขียนคำตอบ

5) การช่วยเหลือด้านเนื้อหาสาระ ได้แก่ การใช้คำง่ายๆ ไม่ซับซ้อน การแจกใบกิจกรรมหรือใบความรู้ครั้งละแผ่น การลดระดับของการอ่าน การย่องานให้เป็นส่วนเล็กๆ การลดปริมาณของการบ้านลง

6) การช่วยเหลือด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การยกตัวอย่างที่เป็นรูปภาพ การลดความคิดรวบยอดลงในการสอนแต่ละครั้ง การสอนคำศัพท์ก่อนสอนเนื้อเรื่อง การบอกนักเรียนให้ทราบความคาดหวังของการเรียน การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่

7) การช่วยเหลือด้านการทำข้อสอบ ได้แก่ การอนุญาตให้สอบแบบเปิดตำรา การอนุญาตให้สอบแบบปากเปล่า การอนุญาตให้สอบแบบกลับเอาไปทำที่บ้าน การใช้คำถามแบบปรนัยเพิ่มขึ้นและลดคำถามแบบอัตนัย การอนุญาตให้ตอบด้วยการอัดเทปในเครื่องบันทึกเสียง

8) การช่วยเหลือด้านการจัดการจัดระบบการเรียนรู้ ได้แก่ การมอบหมายให้มีเพื่อนคู่หูในการช่วยทำการบ้าน การให้เด็กมีหนังสืออีกชุดหนึ่งที่บ้าน การส่งรายงานความก้าวหน้าให้ผู้ปกครองทราบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ การให้นักเรียนมีสมุดจดการบ้านที่ได้รับมอบหมายในแต่ละวัน การจัดแฟ้มให้นักเรียนเก็บผลงานเมื่อทำเสร็จแล้ว

9) การช่วยเหลือด้านพฤติกรรม ได้แก่ การจัดตารางกิจวัตรประจำวันในชั้นเรียน การจัดเตรียมเด็กเมื่อทำกิจกรรมไม่เป็นไปตามกิจวัตรประจำวัน การมีกฎระเบียบของชั้นเรียนชัดเจนและเข้าใจง่าย การพยายามให้มีการปฏิบัติตามกฎของชั้นเรียน การอนุญาตให้มีการพักระหว่างการทำงานที่มอบหมาย การกำหนดให้มีเวลาลูกออกจากที่เพื่อทำงานที่ถูkmอบหมาย การทำพันธะสัญญากับนักเรียน การใช้วจนภาษาเพื่อบอกพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การให้มีความรับผิดชอบของทั้งกลุ่มและบุคคล การจัดทำแผนภูมิแสดงความสามารถของนักเรียน

10) การช่วยเหลือด้านการใช้กลุ่มเพื่อนหรือเพื่อนช่วยสอน ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้ประโยชน์จากการช่วยเหลือจากเพื่อน การใช้ประโยชน์จากการใช้เพื่อนช่วยสอน การใช้เพื่อนจดตามคำบอกของนักเรียน การใช้เพื่อนเป็นตัวแบบในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การมอบหมายให้เพื่อนคู่หูช่วยทำการบ้าน

11) การช่วยเหลือด้านการประเมินผล ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง การใช้ประโยชน์จากการประเมินจากเพื่อน การใช้คะแนนรายบุคคลโดยไม่อิงกับกลุ่ม

2.2.3.2 การปรับเปลี่ยน (Modification) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ระดับความยากง่ายและปริมาณเนื้อหาที่เด็กต้องการเรียนรู้รวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอเนื้อหาและลักษณะการทดสอบ การปรับเปลี่ยนจะสร้างมาตรฐานที่แตกต่างกันเพื่อให้เข้ากับเด็กที่มีความบกพร่องและการปรับเปลี่ยนนี้ มักกำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลด้วย ตัวอย่างของการปรับเปลี่ยน ได้แก่ ครูลดจำนวนคำศัพท์ลงสำหรับเด็กที่มีความบกพร่อง เมื่อทำการทดสอบการสะกดคำ หรือสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องด้านการคำนวณ ครูควรปรับเปลี่ยนเนื้อหาเรื่องเศษส่วนและร้อยละที่สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นคณิตศาสตร์พื้นฐาน เช่น การบวกและการลบแทน เป็นต้น

2.2.3.3 การดัดแปลง (Adaptation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลง

ภาระงานของนักเรียน รวมถึง การเปลี่ยนแปลงเนื้อหา วิธีการสอนและสื่อวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการประเมินผลหรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพการดัดแปลงเกี่ยวกับการใช้เนื้อหา ของหลักสูตรและปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กที่แตกต่างกัน การดัดแปลง อาจนำมาใช้เมื่อจำเป็น และอาจลดลงเมื่อนักเรียนมีทักษะเพิ่มขึ้น ตัวอย่างของการ ดัดแปลง เช่น การสอนนักเรียนให้ใช้เครื่องคิดเลขในการแก้โจทย์ง่ายๆ หรือในการซื้อของ การปรับบทเรียนให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็กโดยการให้ฟังเทปมากกว่า การอ่านจากหนังสือ การสะกดคำที่ง่ายกว่าและจำนวนน้อยกว่าที่เพื่อนเรียน ให้นักเรียนใช้ ทักษะที่แตกต่างไปจากเพื่อน เช่น การจำชื่อเพื่อนและรู้จักส่งงานแทนการเขียน เป็นต้น การดัดแปลงมี 8 ประเภทได้แก่

1) การดัดแปลงด้านขนาด (Size) เป็นการปรับจำนวนเรื่องหรือนักเรียนจะต้องเรียนหรือต้องทำให้สำเร็จ เช่น การลดจำนวนคำศัพท์ที่นักเรียนจะต้องเรียน ในแต่ละครั้งให้น้อยลง เป็นต้น นอกจากนี้มีการปรับความยาวหรือสัดส่วนของงานที่ครู มอบหมายให้ทำ เช่น ลดความยาวของรายงาน ลดจำนวนข้อของโจทย์ปัญหาให้น้อยลง

2) การดัดแปลงด้านตัวป้อน (Input) เป็นการปรับวิธีการสอนเพื่อ ผู้เรียน เช่น การใช้เครื่องช่วยในการมองเห็น การยกตัวอย่างเป็นรูปภาพ การจัดกิจกรรม ด้วยการลงมือกระทำ การจัดเด็กเข้ากลุ่มทำงานร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้มีการปรับกล ยุทธ์การสอนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การใช้วีดิทัศน์ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การไปทัศนศึกษา นอกสถานที่ เป็นต้น

3) การดัดแปลงด้านระดับของการมีส่วนร่วม(Degree of Participation) เป็นการปรับเพื่อทำให้เด็กได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงาน เช่น ในวิชา ภูมิศาสตร์ ครูอาจให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นผู้ถือลูกโลกจำลองและให้นักเรียน คนอื่นออกมาชี้ตำแหน่งที่ตั้งของประเทศต่างๆ ในการเล่นละครหรือบทบาทสมมติ ครูอาจ ให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีส่วนร่วม ด้วยการแสดงบทง่ายๆ เป็นการเคลื่อนไหว ร่างกายมากกว่าการพูดที่ต้องท่องบทยาวๆ เป็นต้น

4) การดัดแปลงด้านเวลา (Time) เป็นการปรับเวลาที่มีอยู่ให้ เหมาะกับงานหรือการทดสอบอย่างยืดหยุ่น เช่น จัดระยะเวลาในการทำงานหรือโครงการน ให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน การเพิ่มหรือลดเวลาให้เหมาะกับนักเรียนบางคน การให้ เวลากับการสอบมากขึ้น

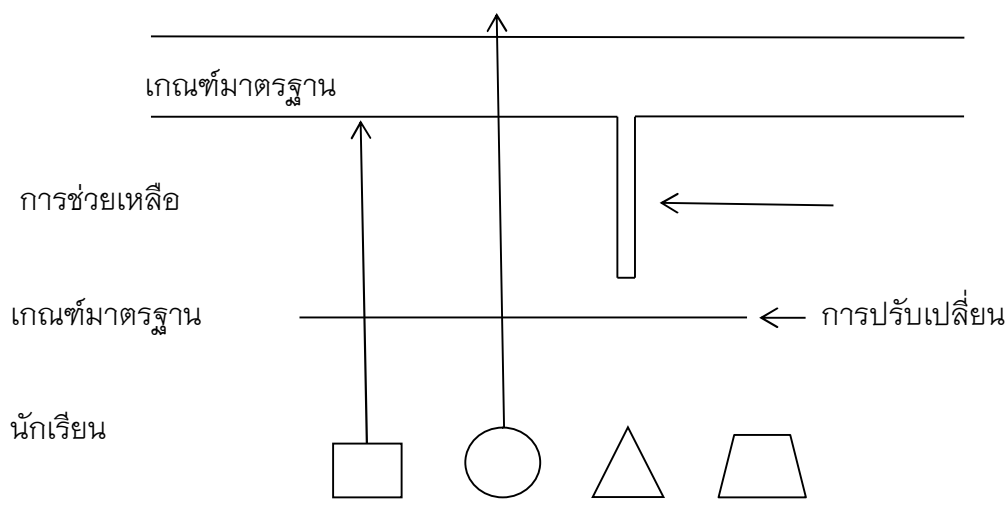
5) การดัดแปลงด้านความยากง่าย (Difficulty) เป็นการปรับระดับของทักษะ ความคิดรวบยอด ประเภทของโจทย์ ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือกฎเกณฑ์การทำงานของผู้เรียน เช่นการอนุญาตให้ใช้เครื่องคิดเลขในการคำนวณโจทย์เลขปรับคำสั่งในการทำงานให้เข้าใจง่ายจัดระดับของงานที่ให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายเหมือนกันแต่มีระดับความเป็นรูปธรรมและความซับซ้อนแตกต่างกัน

6) การดัดแปลงด้านเป้าหมาย (Modified Goals) เป็นการปรับเป้าหมายหรือความคาดหวังต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในบริบทของหลักสูตรการศึกษาทั่วไปโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ชุดเดิม เช่น ในวิชาสังคมศึกษาครูอาจคาดหวังเพียงนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษชี้ตำแหน่งของจังหวัดต่างๆ ในขณะที่เด็กคนอื่นจะต้องรู้ทั้งตำแหน่งและเมืองหลวงหรือสถานที่สำคัญๆ ด้วย ส่วนในกิจกรรมด้านการเขียนครูอาจคาดหวังเพียงให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเขียนตัวอักษรหรือลอกคำศัพท์มากกว่าที่จะแต่งประโยคหรือเขียนบรรยาย เป็นต้น

7) การดัดแปลงด้านระดับความช่วยเหลือ (Level of Support) เป็นการปรับโดยการเพิ่มปริมาณความช่วยเหลือเด็กแต่ละคน เช่น การจัดให้มีเพื่อนคู่หู ครูพี่เลี้ยง เพื่อนช่วยสอน การเข้าร่วมกลุ่มทำงานแบบร่วมมือกัน เป็นต้น

8) การดัดแปลงด้านผลลัพธ์ (Output) เป็นการปรับการตอบสนองต่อการสอนของนักเรียน ปรับวิธีให้ผู้เรียนสามารถแสดงความเข้าใจหรือความรู้ เช่น การตอบปากเปล่าแทนการเขียน การแสดงความรู้สึกโดยการลงมือทำ การเล่นเกม การออกแบบแผ่นพับ การแสดงการทดลอง เป็นต้น

จากทฤษฎีที่อธิบายข้างต้น สรุปได้ว่า การช่วยเหลือ การปรับเปลี่ยนและการดัดแปลงเป็นวิธีการที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยให้นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยกันได้ ถึงแม้ว่าจะมีความสามารถที่แตกต่างหลากหลายดังที่แสดงในภาพประกอบ

ภาพประกอบ 2 การช่วยเหลือและการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน
ที่มา : Desai, 1. (2007). Inclusive Education. p. 17

จากภาพประกอบ แสดงตัวอย่างระดับการช่วยเหลือ

นักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ในตัวอย่างที่มีนักเรียนสี่คน โดยที่นักเรียนคนที่หนึ่งเรียนได้ถึงเกณฑ์มาตรฐานปกติจึงไม่ต้องการปรับอะไร สำหรับนักเรียนคนที่สองเป็นคนที่มีความสามารถสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับความสามารถของเขา เช่น การสอนแบบเพิ่มพูนความรู้ การใช้ทักษะการคิดระดับสูง เป็นต้น นักเรียนคนที่สามเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องมีการช่วยเหลือ (Accommodation) เพื่อให้สามารถบรรลุเกณฑ์ โดยปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็ก กล่าวคือ เนื้อหาที่สอนไม่ได้ลดลงแต่มีการปรับเวลาและวิธีการสอนเพื่อช่วยให้เด็กเรียนได้ส่วนนักเรียนคนที่สี่เป็นเด็กที่มีความบกพร่องมาก ไม่สามารถเรียนได้ถึงเกณฑ์จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน (Modification) ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนค่อนข้างมากทั้งวิธีสอน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การเพิ่มเวลา และการย่องาน

สรุปได้ว่าทฤษฎีริบเบอร์ตแบนด์ เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงแนวทางในการปรับปรุง การช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ ที่สามารถปรับยืดหยุ่นได้เหมือนยางยืด เพื่อให้สอดคล้องกับเด็กที่มีความแตกต่าง หลากหลายในห้องเรียนโดยเน้นการช่วยเหลือ การปรับเปลี่ยนและการดัดแปลง เนื่องจากนักเรียนในห้องเรียนหนึ่งๆ อาจมีทั้ง

เด็กเรียนเก่ง เด็กเรียนตามเกณฑ์ เด็กเรียนอ่อนหรือเด็กที่มีความบกพร่อง นับว่าเป็น ทฤษฎีที่สามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

(Policy and Legislation for Inclusive Education) เป็นประเด็นที่มีความสนใจในการจัดการศึกษาพิเศษ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 ได้มีการประชุมครั้งสำคัญขึ้นที่จอร์เจีย ประเทศไทย โดยในการประชุมครั้งนี้ได้มีการประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Declaration on Education for All) ของ 155 ประเทศ เป้าหมายคือ การศึกษาเพื่อคนทุกคน รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (children with special need) ปี ค.ศ. 1994 ได้มีการรับรองจากที่ประชุมระดับโลก เรื่องการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่ ซาลามันกา ประเทศสเปน โดยมีการออกแถลงการณ์ซาลามันกา เรื่อง หลักการ นโยบาย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ (Salamanca Statement on Principle, policy and Practice in Special Needs Education) สาระสำคัญของแถลงการณ์ ได้แก่ การสนับสนุนให้การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างจริงจัง โดยประกาศว่า (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 1)

1. เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษา สิทธินี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน
2. เด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร มีความสนใจ

ความสามารถและความต้องการในการเรียนรู้ต่างกัน

3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กจะต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะที่หลากหลายของเด็กแต่ละคน
4. เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องมีส่วนร่วมในการได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องจัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ด้วย
5. การให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้มีโอกาสเรียนรวมกับเด็กปกติ เป็นการขจัดแบ่งแยกทางสังคมอย่างหนึ่ง การเรียนรวมเป็นการสอนคนให้ดำรงชีวิตร่วมกัน ดังนั้นการศึกษาจึงควรเป็นลักษณะของการศึกษาเพื่อคนทุกคน (Education for All) ไม่ใช่การจัดการศึกษาที่จัดให้เด็กปกติในโรงเรียนหนึ่งและเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนอีกโรงเรียนหนึ่ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการลงนามความร่วมมือในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disability) ซึ่งถือเป็นอนุสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกที่ให้หลักประกันในสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อคนพิการอย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป และเป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติฉบับแรกของศตวรรษที่ 21 ได้กำหนดไว้ในหมวดการศึกษาว่า รัฐภาคีรับรองสิทธิของคนพิการในด้านการศึกษาและเพื่อให้บรรลุตามสิทธินี้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติและบนพื้นฐานโอกาสที่เท่าเทียมกัน รัฐภาคีจะจัดให้มีระบบการศึกษาที่ทั่วถึงในทุกระดับและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 2)

หลักการดังกล่าว องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เสนอให้ทุกประเทศนำไปปฏิบัติและมีการติดตามผล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวโน้มของการจัดการศึกษาในประเทศที่พัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนาทั้งหลาย ต่างเน้นการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมทั้งสิ้น (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 2)

สำหรับประเทศไทย ได้จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 2-10)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 (แก้ไข) พุทธศักราช 2545 มาตรา 10 (สำนักนายกรัฐมนตรื, 2552) ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้หรือมี

ร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น”

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พุทธศักราช 2551
มาตรา หักคนพิการมีสิทธิทางการศึกษา ดังนี้

1. ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

2. เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษาและรูปแบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

3. ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

มาตรา 7 ให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่จัดการเรียนร่วม สถานศึกษาเอกชนการกุศลที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานได้รับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐ

มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการและต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง

สถานศึกษาทุกสังกัดและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการอาจจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ในรูปแบบที่หลากหลายรวมทั้งการเรียนร่วม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการ รวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระ การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น การฝึกอาชีพหรือการบริการอื่นใด

ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียน การสอนตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความ ช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในทุกสังกัด มีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาใน สัดส่วนหรือจำนวนที่เหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ กำหนดสถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น ธรรมตามกฎหมายให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนผู้ดูแลคนพิการและ ประสานความร่วมมือจากชุมชนหรือนักวิชาชีพเพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาทุกระดับ หรือบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำหรับ คนพิการในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)

นโยบายข้อที่ 1 คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และเสมอภาค ยุทธศาสตร์ที่ 1.1 เพิ่มโอกาสให้คนพิการได้รับบริการทางการศึกษา มาตรการ

1. พัฒนาระบบและจัดทำฐานข้อมูลคนพิการด้านการศึกษาให้เป็น ปัจจุบันและมีคุณภาพ
2. จัดระบบการดูแลช่วยเหลือ การคัดกรอง การวินิจฉัย และประเมิน สมรรถภาพพื้นฐานของคนพิการเพื่อเข้ารับการศึกษา
3. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ทุกประเภทและทุกระดับ
4. เพิ่มจำนวนสถานศึกษา สาขา ห้องเรียน เครื่องช่วย ครอบครัว ชุมชน ในการจัดการศึกษาให้กับคนพิการอย่างหลากหลายและครอบคลุมทุกพื้นที่
5. กำหนดกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการให้คนพิการทุกคน ได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง

นโยบายข้อที่ 2 คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2.1 พัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้การวัดและ ประเมินผลให้เหมาะสมสำหรับคนพิการ

มาตรการ

1. พัฒนามาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับคนพิการของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา
2. ส่งเสริม วิจัย พัฒนามาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งการจัดหลักสูตร นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล
3. พัฒนาระบบและการให้การสนับสนุน สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา
4. กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา การเทียบโอน สำหรับคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบ และรูปแบบการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2.2 พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

1. ส่งเสริมให้มีมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานคุณวุฒิ เกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ
2. ส่งเสริม สนับสนุนการผลิตครูการศึกษาพิเศษ ให้ครูการศึกษาพิเศษ ครู และคณาจารย์ ได้รับการพัฒนาศักยภาพ องค์ความรู้ การศึกษาต่อเนื่องและทักษะในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบ และรูปแบบการศึกษา
3. ส่งเสริม สนับสนุนสมรรถนะบุคลากร ผู้ดูแลคนพิการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบ และรูปแบบการศึกษา
4. ปรับปรุง กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูการศึกษาพิเศษ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2.3 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้สำหรับคนพิการ

มาตรการ

1. ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้มี

การประกันคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพ ภายในและภายนอก

2. ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพที่คนพิการ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

3. ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ในทุกสังกัด จัดสภาพแวดล้อม ระบบสนับสนุนการเรียนการสอนตลอดจนบริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่คนพิการสามารถ เข้าถึงได้

นโยบายข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ยุทธศาสตร์ที่ 3.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการ

มาตรการ

1. ส่งเสริมความเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการจัดการ การศึกษาสำหรับคนพิการ

2. ส่งเสริม สนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวย ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

3. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครอบครัวมีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพคน พิการอย่างต่อเนื่องและการเรียนรู้โดยครอบครัว

4. พัฒนากลไก การประสานงานเครือข่ายในการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ

นโยบายข้อที่ 4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ยุทธศาสตร์ 4.1 พัฒนาระบบการบริหารและกลไกในการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ

มาตรการ

1. จัดทำแผนแม่บทในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้ครอบคลุม ทุกระดับและประเภทความพิการ

2. พัฒนาระบบการจัดการศึกษา ระบบการส่งต่อ และระบบการ สนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม

3. เร่งจัดทำกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ การศึกษาสำหรับคนพิการที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

4. กำหนดนโยบายด้านการบริหาร และกลไกการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พร้อมจัดทำแผนพัฒนาสู่การปฏิบัติ

5. ส่งเสริมศักยภาพในการประชาสัมพันธ์ การประสานงาน กำกับ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับชาติ

6. ส่งเสริมความเข้มแข็งในการบริหารงานของสถานศึกษา โรงเรียนตี ประจำตำบล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

7. ยกกระดับสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษให้มีฐานะเทียบเท่ากรม ยุทธศาสตร์ที่ 4.2 ปฏิรูประบบการเงิน การคลัง และงบประมาณเพื่อ การศึกษาสำหรับคนพิการ

มาตรการ

1. เร่งรัดให้มีรายได้จากการออกสลากการกุศล และภาษีของสินค้าที่เป็น ต้นเหตุแห่งความพิการเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ

2. ให้รัฐบาลเพิ่มงบประมาณสนับสนุนกองทุนส่งเสริมและพัฒนา การศึกษาสำหรับคนพิการเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

3. ส่งเสริม สนับสนุนความร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชนในการจัด การศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะระบบรวมทุน

4. สนับสนุนเงินอุดหนุนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการภาคเอกชน ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับค่าใช้จ่ายจริง

สรุปความสำคัญของการจัดการศึกษาของคนพิการในประเทศไทย จากกฎหมายหลายๆ ฉบับได้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาให้คนพิการมีสิทธิและโอกาส เสมอกันในการรับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต โดยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น ให้มีสิทธิได้รับสิ่ง อำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัด

การศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการและต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง

จากกฎหมายสู่การกำหนดเป็นนโยบาย

นโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐบาลมุ่งสร้างโอกาสทางการศึกษา การกระจายโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย โดยคำนึงถึงความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้เกิดแก่ประชากร ทุกกลุ่ม ซึ่งรวมถึงผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้บกพร่องทางกายและการเรียนรู้ รวมทั้งชนกลุ่มน้อย โดยส่งเสริมให้ความรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาถึงแรกเกิด ให้ได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพทั้งแม่และเด็ก สนับสนุนการจัดการศึกษาตามวัยและพัฒนาการอย่างมีคุณภาพ ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มีระบบสะสมผลการเรียนและการเทียบโอนเพื่อขยายโอกาสให้กว้างขวางและลดปัญหาคนออกจากระบบการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดให้มีนโยบายปฏิรูป และจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555–2559) ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

นโยบาย

แผน 1 วิสัยทัศน์ คนพิการได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง และเสมอภาค

1.1 พันธกิจ

1.1.1 สร้างโอกาสให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค

1.1.2 จัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา

1.1.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

1.1.4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

1.2 ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มโอกาสให้คนพิการได้รับบริการ

ทางการศึกษา

เป้าประสงค์ คนพิการและผู้ดูแลคนพิการ

สามารถเข้าถึงการบริการทางการศึกษา อาชีพสังคมได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาค

มาตรการ:

1. จัดหาระบบค้นหา คัดกรอง วินิจฉัย การดูแลช่วยเหลือและประเมินสมรรถภาพพื้นฐานของคนพิการ เพื่อเข้ารับการศึกษา
2. พัฒนาระบบและจัดทำฐานข้อมูลคนพิการ ด้านการศึกษาให้เป็นปัจจุบันและมีคุณภาพ
3. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัยและการศึกษาทางเลือกของคนพิการทุกประเภท และทุกระดับ
4. เพิ่มจำนวนสถานศึกษา สาขาห้องเรียน และเครือข่าย ครอบครัวยุวมชน ในการจัดการศึกษาให้กับคนพิการอย่างหลากหลาย และครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมและห้องเรียนคู่ขนาน สำหรับบุคคลออทิสติก

ยุทธศาสตร์ 2 วิจัยและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการ

จัดการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลให้เหมาะสมสำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์: คนพิการได้รับการศึกษาอย่างมี

คุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาในทุกระบบสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล และมีทักษะการดำรงชีวิตสามารถประกอบอาชีพพึ่งพาตนเองได้

มาตรการ:

1. ส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละประเภทบุคคล
2. พัฒนาระบบและให้การสนับสนุนสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา

3. ส่งเสริมให้มีการบูรณาการการใช้หลักสูตรในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานทำของคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 3 พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์ : ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีมาตรฐานครู องค์ความรู้ทักษะสมรรถนะในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในทุกระบบทุกรูปแบบการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคล

มาตรการ:

1. ส่งเสริมให้มีมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานคุณวุฒิ เกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูการศึกษาพิเศษ
2. ส่งเสริม สนับสนุน การผลิตครูการศึกษาพิเศษ ให้ครูการศึกษาพิเศษ ครู และคณาจารย์ ได้รับการพัฒนาศักยภาพ องค์ความรู้ การศึกษาต่อเนื่องและทักษะในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา
3. ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาสมรรถนะ บุคลากรผู้ดูแลคนพิการ และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการแต่ละประเภทในทุกระบบและรูปแบบการศึกษา

ยุทธศาสตร์ 4 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้สำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์ : สถานศึกษามีสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ ที่คนพิการทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมและเสมอภาค

มาตรการ:

1. ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้มีระบบการประกันคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอก

2. ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มี
คุณภาพที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

3. ส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษา และแหล่ง
เรียนรู้ในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อมระบบสนับสนุนการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัด
การศึกษาสำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์ : องค์กรด้านคนพิการและเครือข่าย
ทุกระดับ ทุกพื้นที่ ทุกสถาบัน มีศักยภาพสามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาสำหรับคน
พิการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องและยั่งยืน

มาตรการ:

1. ส่งเสริมความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของ
เครือข่ายในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

2. ส่งเสริม สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ยุทธศาสตร์ 6 พัฒนาระบบการบริหารและกลไกใน
การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์:

1. คนพิการเข้าถึงและได้ประโยชน์จากระบบ
การบริการด้านการศึกษา อาชีพ

2. จัดตั้งและสนับสนุนสำนักบริหารงาน
การศึกษาพิเศษให้มีฐานะเทียบเท่ากรม

มาตรการ:

1. จัดทำแผนแม่บทในการจัดการศึกษาสำหรับ
คนพิการให้ครอบคลุมทุกระดับและประเภทความพิการ

2. ส่งเสริมการวิจัย พัฒนามาตรฐานและ
การประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับคนพิการของแต่ละประเภทความพิการในทุกระบบ
และรูปแบบการศึกษา

3. พัฒนาระบบการจัดการศึกษาระบบการส่งต่อ
และระบบการสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม

4. กำหนดนโยบายด้านการบริหารและกลไกการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พร้อมจัดทำแผนพัฒนาสู่การปฏิบัติ
5. ยกกระดับสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษให้มีฐานะเทียบเท่ากรม

ยุทธศาสตร์ 7 ปฏิรูประบบการเงิน การคลังและงบประมาณเพื่อการศึกษาสำหรับคนพิการ

เป้าประสงค์ : ระบบการเงิน การคลังและงบประมาณที่สามารถทำให้เกิดรายได้ นำไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาอาชีพสำหรับคนพิการให้มีชีวิตในสังคมอย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ

มาตรการ:

1. เร่งรัดให้มีรายได้จากการออกสลากการกุศล และภาษีของสินค้าที่เป็นต้นเหตุแห่งความพิการเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ
2. ให้รัฐบาลเพิ่มงบประมาณสนับสนุนกองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
3. ส่งเสริมสนับสนุน ความร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะระบบร่วมทุน

จะเห็นได้ว่า นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ ไม่ได้มุ่งจัดเฉพาะเด็กปกติเท่านั้น ทางรัฐยังให้ความสำคัญของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2545-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2552) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยพัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้และมีนโยบายให้เด็กแรกเกิดจนตลอดชีวิตให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ มีเป้าหมายให้เด็กทุกคนจบการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี และคนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี ซึ่งมีกรอบการดำเนินงานจัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยเพื่อให้บุคคลสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่หลากหลายเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตามความต้องการและความสนใจ

2.4 ลักษณะของการจัดการศึกษาแบบการเรียนรู้รวม

การจัดการศึกษาแบบการเรียนรู้รวมควรมีลักษณะ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 24-26)

1. มีปรัชญาที่ชัดเจนในการปรับให้เหมาะกับความต้องการที่แตกต่างกันของเด็กยอมรับว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีสิทธิเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปในชุมชน ท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการสนับสนุนเพื่อให้เป็นไปตามปรัชญานี้
2. มีการสื่อสารสร้างความรู้ความเข้าใจการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมแก่ผู้เกี่ยวข้อง ต้องสื่อสารนโยบายนี้ไปยัง พ่อ แม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและผู้เกี่ยวข้องให้รับผิชอบเด็กเหล่านี้
3. มีกระบวนการตรวจสอบติดตามผลที่เกิดขึ้นจากนโยบายและการปฏิบัติต่างๆ ด้านที่เป็นผลกระทบต่อการตัดสินใจในการจัดการโรงเรียน หลักสูตร สถานที่ เวลา และทรัพยากรบุคคล
4. มีทีมงานรับผิชอบการจัดการศึกษาแบบการเรียนรู้รวม มีผู้เชี่ยวชาญอยู่ในคณะทำงาน มีการกำหนดครูให้เป็นผู้รับผิชอบที่จะทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความสุข ครูเหล่านี้ควรพัฒนาการสอนและการประเมินการสอนโดยความร่วมมือจากครูทั่วไป และคณะทำงานที่สนับสนุน
5. มีระบบการติดต่อประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียน เครือข่ายเพื่อพัฒนาเด็ก
6. มีการคัดแยกนักเรียนเพื่อที่จะทราบว่ามียุติเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดบ้าง เพื่อจะได้จัดการศึกษาอย่างเหมาะสม
7. มีการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าชั้นเรียนอย่างเหมาะสม โรงเรียนควรจัดให้มีจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างเหมาะสมกับชั้นเรียน เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้กระจายไปในชั้นเรียนต่างๆ ในโรงเรียน
8. มีสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างพอเพียงและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของเด็ก
9. มีการกำหนดหน้าที่และเครือข่ายระหว่างคณะทำงานต่างๆ กับคณะทำงานสนับสนุนช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Student Assistance Team: SAT) อย่างชัดเจน

10. การจัดการศึกษาแบบการเรียนรู้รวมต้องเป็น “โรงเรียนที่มีคุณภาพ”

จากการศึกษาในเรื่องนี้ มีนักเขียนหลายคนกล่าวว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

10.1 บรรยากาศโรงเรียนที่สร้างสรรค์ ได้แก่ มีความปลอดภัย มีระเบียบวินัย และมีสิ่งแวดล้อมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การเรียนการสอนของครูและนักเรียนเกิดความมั่นใจร่วมกันในความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน

10.2 ภารกิจที่ชัดเจน ได้แก่ การกำหนดการเรียนการสอนและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างคณะทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ กระบวนการวัดและประเมินผล

10.3 ภาวะผู้นำที่สร้างสรรค์ ได้แก่ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำมีความรับผิดชอบด้านการสอนและการสื่อสารเพื่อคุณภาพของโรงเรียน คณะครู พ่อ แม่ และนักเรียน

10.4 ใช้กระบวนการตัดสินใจแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน

10.5 ครูมีความเชื่อต่อการเรียนรู้รวมที่ถูกต้อง ได้แก่ ครูมีความเชื่อร่วมกันว่า เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และสามารถที่จะได้รับความสำเร็จในการเรียนตามหลักสูตร

10.6 ครูสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนด้วยวิธีที่ไม่แข็งหรืออ่อนเกินไป

10.7 ครูเป็นต้นแบบที่ดี ได้แก่ การตรงต่อเวลา สุขภาพ เห็นใจผู้อื่น และปฏิบัติต่อเด็กอย่างให้เกียรติ

10.8 มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ ชั้นเรียนและบริเวณโรงเรียนมีความดึงดูดใจ นักเรียนมีผลงานที่แสดงในชั้นเรียน

10.9 นักเรียนมีความกระตือรือร้น ที่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมในการถามและตอบคำถาม

10.10 ครูสังเกตความก้าวหน้าของนักเรียนอยู่เสมอ มีข้อมูลความสำเร็จและความก้าวหน้าที่ได้ ด้วยกระบวนการประเมินหลายๆ วิธี และแจ้งผลการประเมินให้นักเรียนและพ่อแม่ด้วยวิธีที่สร้างสรรค์ เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติของนักเรียนรายบุคคลและเพื่อปรับปรุงการสอนของครู

10.11 คุณภาพผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนได้รับสิทธิโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกับนักเรียนทั่วไป และได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

10.12 มีกลยุทธ์การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ครูมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาด้วยโครงการใหม่

10.13 จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ให้ พ่อ แม่ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโรงเรียน

สรุปว่า การจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายยิ่งในการขจัดความแบ่งแยก การสร้างสรรค์สังคมแห่งการอยู่ร่วมกัน การสร้างสรรค์สังคมแห่งการศึกษาเพื่อเด็กทุกคน โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานของการดำเนินงานที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรวมบรรลุเป้าหมายและเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเด็กทุกคนอย่างแท้จริง บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกัน อย่างร่วมมือร่วมใจ การทำงานจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเน้นความสำคัญที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากต้องร่วมกันทุกคนทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

2.5 รูปแบบการเรียนรวม (Inclusion Model)

การเรียนรวมมีหลายรูปแบบ Daeck ได้เสนอรูปแบบการเรียนรวมเต็มเวลาไว้ 3 รูปแบบใหญ่ 6 รูปแบบเล็ก (รวม 8 รูปแบบ) ไว้ดังนี้ (Daeck, 2007, p. 122)

1. รูปแบบครูที่ปรึกษา (Consultant Model) ในรูปแบบนี้ครูการศึกษาพิเศษจะได้รับมอบหมายให้สอนทักษะแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เนื่องจากครูที่สอนชั้นเรียนรวมสอนเด็กแล้วแต่ทักษะยังไม่เกิดแก่เด็กคนนั้น ครูการศึกษาพิเศษต้องสอนทักษะเดิมซ้ำอีก จนกระทั่งเด็กเกิดทักษะนั้น สำหรับรูปแบบนี้ครูการศึกษาพิเศษจะรับผิดชอบเด็กจำนวนหนึ่งเป็นจำนวนจำกัด ครูปกติและครูการศึกษาพิเศษต้องมีการพบปะเพื่อประชุมปรึกษารื้อเกี่ยวกับทักษะของเด็ก และมีการวางแผนร่วมกัน รูปแบบนี้เหมาะกับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่มากนัก

2. รูปแบบการร่วมทีม (Teaming Model) ในรูปแบบนี้ครูการศึกษาพิเศษจะได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการร่วมทีมกับครูที่สอนชั้นปกติ เช่น ในสาย ป.2 (ครูที่สอน ป.2/1 ถึง ป.2/2 เป็นต้น) ครูการศึกษาพิเศษมีหน้าที่ให้ข้อมูลแก่ครูปกติเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนรวม ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปรับวิธีสอนการ

มอบหมาย งานหรือการบ้าน การปรับวิธีสอน การจัดการด้านพฤติกรรม มีการวางแผน ร่วมกันสม่ำเสมอ เช่น สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง ครูที่เกี่ยวข้องจะต้องทำงานวางแผนร่วมกัน เป็นทีมในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3. รูปแบบการร่วมมือ, การร่วมสอน (Collaborative, Co. Teaching Model) ในรูปแบบนี้ทั้งครูการศึกษาพิเศษและครูปกติร่วมมือกันในหลายลักษณะในการสอนเด็กทุกคน ทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติในห้องเรียนปกติ ร่วมมือกัน รับผิดชอบในการวางแผนการสอน การวัดผลประเมินผล การดูแลเกี่ยวกับระเบียบวินัย และพฤติกรรมของเด็ก ผู้เรียนจะได้รับบริการด้านการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัย ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนที่จำเป็น ตลอดจนการปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสม กับเด็กแต่ละคน ในรูปแบบนี้ครูผู้รับผิดชอบจะต้องประชุมกันเพื่อวางแผน เพื่อให้การเรียน รวมดำเนินไปด้วยดีอาจจำแนกออกเป็นรูปแบบย่อยๆ ได้ 5 รูปแบบคือ

3.1 คนหนึ่งสอนคนหนึ่งช่วย (One Teacher–One Supporter) เป็นการสอนที่ครู 2 คน ร่วมกันสอนชั้นเดียวกันในเวลาเดียวกัน เนื้อหาเดียวกัน ครูคนที่ เชี่ยวชาญในเนื้อหาถือว่าเป็นผู้สอน ส่วนครูอีกคนหนึ่งที่เชี่ยวชาญในเนื้อหานั้นๆ น้อยกว่า เป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนอาจถามครูคนใดคนหนึ่งก็ได้ เมื่อนักเรียนมี คำถาม เพราะครูมี 2 คน อยู่ในห้องเรียนในเวลาเดียวกัน

3.2 การสอนพร้อมๆ กัน (Parallel Teaching) เป็นการแบ่งเด็กใน หนึ่งห้องเรียนออกเป็นกลุ่มไปพร้อมๆ กัน หลังจากบรรยายเสร็จ ครูอาจมอบหมายงานให้ นักเรียนทำไปพร้อมๆ กัน การสอนแบบนี้เหมาะสำหรับห้องเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่มาก นัก ครูจะได้มีโอกาสดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครูสามารถตอบคำถามนักเรียนได้แทบทุก คนและครูอาจอธิบายซ้ำหรือสอนซ้ำได้สำหรับเด็กบางคนที่ไม่เข้าใจเนื้อหาบางตอน

3.3 ศูนย์การสอน (Station Teaching) บางครั้งอาจเรียกศูนย์การเรียน (Learning centers) ในรูปแบบนี้ครูจะแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นตอนๆ แต่ละตอนจะวาง เนื้อหาได้ตามแหล่งต่างๆ (stations) ภายในห้องเรียน ให้นักเรียนตามที่กำหนดและ หมุนเวียนกันจนครบทุกศูนย์จึงจะได้เนื้อหาวิชาครบถ้วนตามที่ครูกำหนด ข้อดีของรูปแบบ นี้คือครูอาจใช้เวลาในขณะที่เด็กอื่นกำลังเรียนรู้ด้วยตนเองสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นรายบุคคล ทำให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่เรียนมากขึ้น

3.4 การสอนทางเลือก (Alternative Teaching Design) ในการสอน แบบนี้จะต้องมีครูอย่างน้อย 2 คน ใน 1 ห้องเรียน ครูคนแรกจะสอนเนื้อหาวิชาแก่เด็ก

ทั้งชั้น หลังจากนั้นจึงแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม ครูคนหนึ่งจะสอนเด็กที่เก่งกว่า เพื่อให้ได้เนื้อหาวิชาและกิจกรรมเชิงลึกในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งสอนเด็กที่อ่อนกว่าเพื่อให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามที่ตนมีความสามารถ ข้อดีของการสอนแบบนี้คือ เด็กเก่งได้เลือกเรียนในสิ่งที่อยาก ในขณะที่เด็กอ่อนได้เลือกเรียนตามศักยภาพของตนครูมีโอกาสนสอนซ้ำในทักษะเดิมสำหรับเด็กที่ยังไม่เก่งในทักษะนั้นๆ เหมาะสำหรับชั้นเรียนวิชาคณิตศาสตร์ หรือวิชาอื่นว่ามีเนื้อหาที่เนื้อหาบางอย่างตามลำดับของเนื้อหาวิชา

3.5 การสอนเป็นทีม (Team Teaching) เป็นรูปแบบที่ครูมากกว่า 1 คน รวมกันสอนห้องเรียนเดียวกันในเนื้อหาเดียวกัน เป็นการสอนทั้งห้องเรียนแต่ไม่จำเป็นต้องสอนในเวลาเดียวกัน หากครูมากกว่า 1 คน ในเวลาเดียวกันครูอาจเดินไปรอบๆ ห้องและช่วยกันสอนนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีปัญหาในการเรียนเนื้อหาวิชา

สมพร หวานเสร็จ (2543, หน้า 76) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรวมเพิ่มไว้อีก 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบห้องเสริมวิชาการ (Resource Room Model) เป็นการนำเด็กที่มีความต้องการพิเศษสอนในห้องที่จัดไว้ต่างหาก เป็นการนำเด็กออกจากห้องเรียน (Pull-Out Program) ห้องเสริมวิชาการเป็นห้องที่มีอุปกรณ์การเรียนการสอน แบบเรียนแบบฝึกที่ครบถ้วน ใช้เป็นห้องเรียนสำหรับกลุ่มเฉพาะ เพื่อฝึกทักษะเฉพาะบางประการ

2. รูปแบบผู้ช่วยครู (Teacher-Aid Model) เป็นการจัดให้มีครูผู้ช่วย 1 คน สำหรับ 1 ห้องเรียนปกติ ผู้ช่วยครู (บางที่อาจเรียกครูผู้ช่วย) จะเข้าไปนั่งในห้องเรียนขณะที่ครูประจำการกำลังสอนอยู่หน้าชั้น ผู้ช่วยครูจะนั่งติดกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ผู้ช่วยครูได้รับมอบหมายให้ช่วยเหลือ จะมีเด็กที่มีความสามารถพิเศษ 1-2 คน ในห้องเรียนเต็มเวลา หน้าที่ของผู้ช่วยครู คือ คอยอธิบายเพิ่มเติมตามที่ครูสอน ช่วยเรียกเด็กกลับมาสนใจบทเรียนหากเด็กเริ่มเสียสมาธิตลอดจนตอบคำถามของเด็กในเนื้อหาวิชาเรียน ผู้ช่วยครูอาจไม่มีวุฒิตามทางการศึกษาก็ได้ อาจเป็นอาสาสมัครหรือผู้ปกครองก็ได้ แต่ไม่ควรเป็นผู้ปกครองที่ผู้ช่วยครูกำลังดูแลอยู่ ผู้ช่วยครูจะต้องได้รับการอบรมเกี่ยวกับภารกิจที่ต้องปฏิบัติในห้องเรียน

อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรวมมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีลักษณะแตกต่างกันไป แต่ละรูปแบบมีลักษณะเฉพาะและมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป และอาจมีรูปแบบอื่นที่ไม่ได้จำกัดเพียง 8 รูปแบบที่กล่าวมานี้ อย่างไรก็ตาม

ไม่มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ดีที่สุด แต่จะรูปแบบที่เป็นทางเลือกที่คนพิการสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการจำเป็นที่เหมาะสมสำหรับคนพิการแต่ละคนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น

Etscheidt & Barlet (1999, p. 32) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นตัวอย่างในการปรับสภาพห้องเรียน ปรับการสอน ปรับสภาวะทางสังคม พฤติกรรมและความร่วมมือไว้ ดังนี้

1. การเคลื่อนไหว ควรจัดห้องเรียนไม่ให้ตั้งโต๊ะ เก้าอี้ แน่นจนเกินไป ควรจัดให้มีพื้นที่ว่างที่เด็กจะเคลื่อนไหวได้สะดวก
2. โต๊ะกลม อาจจัดให้มีโต๊ะกลม 1 ตัว เพื่อให้เด็กนั่งทำกิจกรรมสะดวก
3. การจัดที่นั่ง อาจจัดโต๊ะให้นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือได้นั่งใกล้ชิดกับโต๊ะครูหรือนั่งใกล้กระดาน

การเรียนการสอน ครูอาจปรับการเรียนการสอน วิธีสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ครูอาจปรับ ดังนี้

1. จัดให้มีสื่อทางสายตา เช่น โสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ตัวอักษรขนาดใหญ่ ภาพประกอบ แผนภูมิ ไทททัศน์ หรือวีดิทัศน์ เป็นต้น
2. การฝึกทักษะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในการอ่านจับใจความ ครูอาจต้องระบายสีหรือขีดเส้นใต้คำสำคัญในเรื่องที่จะทำมาให้เด็กอ่าน
3. การมอบหมายงานให้ทำ ครูอาจต้องใช้เวลาเด็กนานกว่าคนอื่น ให้งานที่มีปริมาณพอเหมาะกับความสามารถของเด็ก เด็กบางคนอาจจำเป็นต้องใช้เครื่องคิดเลขในการคำนวณในวิชาคณิตศาสตร์
4. การสอบ อาจต้องสอบสัมภาษณ์หรือสอบปากเปล่าแทน การสอบข้อเขียน อาจให้ข้อสอบไปทำที่บ้าน (Take Home) ควรมีคำแนะนำเกี่ยวกับลักษณะของข้อสอบ ควรแบ่งเวลาสอบออกเป็นช่วงเวลานั้นๆ หลายช่วง
5. การวัดผลประเมินผล ควรตัดลินการสอบได้สอบตก หรือควรให้เกรดตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ควรประเมินผลตามแฟ้มสะสมงาน หรือประเมินผลตามสภาพจริง
6. การเรียนการสอน ควรใช้วิธีการสอนแบบร่วมเรียนรู้ร่วมรู้ (Cooperative Learning) หรือการผลัดกันสอนหรือสอนเพื่อน หรือทั้ง 3 วิธี หรือหลายๆ วิธี

7. การจัดลำดับการสอน การมอบหมายงานให้ทำ ควรจัดให้มี สมุดจดงาน ให้นักเรียนจดงานที่ครูมอบหมายลงในสมุดจดงาน หรือหาวิธีจัดลำดับงานให้เป็นระบบง่ายต่อการตรวจสอบ

8. กิจกรรมคู่ขนาน (Parallel Activities) ครูมอบงานให้เด็กทำไปพร้อมๆ กับเพื่อนแต่แทนที่จะมอบงานชนิดเดียวกัน ครูควรมอบงานที่คล้ายกันแต่ง่ายกว่างานที่เพื่อนกำลังทำอยู่ นั่นคือ ทำกิจกรรมเดียวกัน แต่มีระดับความยากง่ายแตกต่างกัน งานที่เพื่อนกำลังทำ

9. หลักสูตรคู่ขนาน (Parallel Curriculum) เนื้อหาในหลักสูตรอาจเป็นเนื้อหาเดียวกัน แต่เนื้อหาย่อยๆ อาจแตกต่างกันไป ครูควรสอนในเนื้อหาย่อยที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน เช่น ในขณะที่เพื่อนๆ กำลังทำโจทย์เลขระคนการบวกและการลบ เด็กที่มีความต้องการพิเศษอาจทำโจทย์การบวกหรือการลบเพียงอย่างเดียว เป็นต้น

10. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ครูอาจอนุญาตให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนรวมใช้ CAI (Computer Assisted Instruction-คอมพิวเตอร์ช่วยสอน) อุปกรณ์ในการสื่อสาร เทคโนโลยีอื่นที่จำเป็นกับสภาวะทางสังคมและพฤติกรรม ครูผู้สอนชั้นเรียนรวมอาจปรับเปลี่ยน คือ คำนึงถึงสภาวะทางสังคมและพฤติกรรมของผู้เรียน ซึ่งอาจมีดังนี้

10.1 การฝึกทักษะทางสังคม ครูอาจพิจารณาว่าเด็กจำเป็นต้องฝึกทักษะทางสังคมด้านใดบ้าง เด็กต้องการคำแนะนำปรึกษาด้านใดบ้าง

10.2 พฤติกรรม จำเป็นต้องใช้เทคนิคในการจัดการกับพฤติกรรมบ้างหรือไม่ เทคนิคใดจะเหมาะสม เช่น การเสริมแรง การชี้แนะ ฯลฯ

10.3 การควบคุมตนเอง อาจต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักควบคุมตนเองด้วยวิธีต่างๆ

10.4 การช่วยเหลือจากเพื่อน อาจจำเป็นต้องจัดหาเพื่อนคู่หูให้เพื่อนคอยช่วยเหลือในการฝึกทักษะทางสังคม ทักษะทางพฤติกรรม การให้เพื่อนช่วยคอยควบคุมพฤติกรรมเพื่อนช่วยทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

10.5 การจัดระบบในชั้นเรียน การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนรวม อาจจัดให้เป็นระบบทั้งชั้น เช่น วิธีเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งมีคน 2 คน คอยช่วยเหลือกันแล้วยังจำเป็นต้องให้ทั้งชั้น และให้ความช่วยเหลือยามจำเป็นอีกด้วย

ความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน

ชั้นเรียนรวม อาจต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยครู ในที่นี้หมายถึง บุคคลที่จะเข้ามาช่วยครูในห้องเรียน อาจเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ทางโรงเรียนพิจารณาเห็นสมควร
2. การสอนร่วมกัน หมายถึง การที่มีครูอีกคนหนึ่งหรือหลายคน เข้ามาช่วยกันสอนในห้องเรียนรวมในเวลาเดียวกัน หรือบางเวลา เช่น คนหนึ่งสอนอีกคน หนึ่งคอยช่วยเหลือเด็ก เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน
3. ห้องเสริมวิชาการ โรงเรียนบางแห่งมีห้องเรียนเสริมวิชาการ อยู่แล้ว ครูผู้สอนอาจขอความช่วยเหลือจากห้องเสริมวิชาการในโรงเรียน
4. การอบรมครู ครูประจำการควรได้รับการฝึกอบรมอย่าง สม่ำเสมอ ในหัวข้อที่จำเป็นต่อวิชาชีพครู เช่น เทคนิคการจัดการกับพฤติกรรมของนักเรียน เทคนิคการสอนชั้นเรียนรวม แนวโน้มในการจัดการเรียนรวม จากการเปลี่ยนแปลงของ สภาพสังคมและการจัดการศึกษาพิเศษที่พัฒนารูปแบบขึ้นเรื่อยๆ พบว่าการจัดการเรียน รวมมีแนวโน้มในการดำเนินการดังนี้ คือ
 - 4.1 ห้องเสริมวิชาการจะมีบทบาทน้อยลง จากเดิมห้องเสริม วิชาการ (Resource Room) มีบทบาทมากในการสอนเด็กที่มีความบกพร่องในโรงเรียนทั่วไป โดยครูจะดึงเด็กออกมาสอน (Pull-Out Program) ในห้องพิเศษที่จัดขึ้นต่างหาก ห้องเรียน แบบนี้เรียกว่าห้องเสริมวิชาการหรือห้องเสริมทักษะ ได้แก่
 - 4.1.1 ห้องเสริมวิชาการแต่ละประเภท เช่น ห้องเสริม วิชาการสำหรับเด็กปัญญาอ่อน เด็กออทิสติก เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์ภายในห้องมีไว้สำหรับ เด็กแต่ละประเภทโดยเฉพาะ
 - 4.1.2 ห้องเสริมวิชาการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทางการศึกษาทุกประเภท เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ มีมากมาย เพื่อตอบสนองความ ต้องการของเด็กที่ได้รับการจำแนกทุกประเภท
 - 4.1.3 ห้องเสริมวิชาการแบบไม่จำแนกประเภทเด็ก จัดขึ้น สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนแต่ไม่แยกว่าเป็นเด็กประเภทใดทุกคนมีสิทธิใช้ ทรัพยากรในห้องนี้
 - 4.1.4 ห้องเสริมวิชาการเฉพาะทักษะ เช่น ห้องคณิตศาสตร์ ห้องภาษาไทยและห้องวิทยาศาสตร์

เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูงและมีปัญหาในการบริหาร จึงเปลี่ยนจากการดึงเด็กออกมาสอนในห้องเสริมวิชาการ มาเป็นการให้เด็กเรียนในห้องปกติ และนำทรัพยากรมาให้บริการในห้องปกติแทนและครูอาจมี 1 คน หรือ 2 คน (Team Teaching) ตามความจำเป็นไว้คอยช่วยเหลือเด็กทุกคนในห้องเรียนรวมโดยไม่แบ่งแยก

1. การปรับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ (Adaptive Learning Environment) จากการประเมินความสามารถของเด็กโดยมีผู้ปกครองมีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จและจัดการเรียนการสอนรวมทั้งประเมินผลตามแนวที่กำหนดไว้ด้วย ขั้นตอนสำคัญในการปรับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้มีดังนี้ คือ

1.1 ศึกษาลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา ประเมินความสามารถของเด็ก จุดอ่อนจากการทดสอบทั้งแบบทดสอบมาตรฐานและแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น หรือจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

1.2 กำหนดแนวทางการเรียนรู้และหลักสูตร ให้เหมาะสมกับลักษณะของเด็ก จัดหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและห้องเรียนให้เหมาะสม เช่น จัดชั้นเรียน โต๊ะเรียน ห้องเรียนให้สวยงามจัดครูที่มีความรู้เข้าสอน จัดบริการเสริมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ผู้ปกครองมีบทบาทในการเรียนการสอนด้วย

1.3 กำหนดขอบเขตการดำเนินการว่าจะดำเนินการเรียนรวมเฉพาะเด็กที่มีความต้องการพิเศษในห้องเรียนรวมห้องเดียว หรือดำเนินการสำหรับเด็กทุกคนในโรงเรียน

1.4 ดำเนินการสอนตามแผนที่กำหนด โดยเด็กทุกคนที่เข้าร่วมโครงการจะต้องมีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ไม่ว่าจะเป็เด็กทั่วไปหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครูต้องแสดงพฤติกรรมการสอนที่พึงประสงค์ตามแผนที่กำหนดและจะต้องปรับพฤติกรรมของเด็กตามวิธีที่ถูกต้อง

1.5 การประเมินผล โดยพิจารณาจากผลงานของเด็ก ทักษะที่เด็กแสดงออก ทิศนะคติที่เปลี่ยนไปของนักเรียนปกติที่เรียนรวมกัน ของครู ของผู้บริหาร และของผู้ปกครอง ขั้นตอนในการดำเนินงานดังกล่าว ค่อนข้างมากและยุ่งยาก ครู นักเรียน และผู้บริหารจะต้องร่วมกันทำงานอย่างหนัก จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จได้ด้วยดี

2. การร่วมสอน (Co-Teaching) หมายถึง การที่ครูสอนร่วมกัน สอนในชั้นเดียวกัน วิชาเดียวกันและเวลาเดียวกัน มีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย สร้าง บรรยากาศและแก้ปัญหาาร่วมกัน (ผดุง อารยะวิญญู, 2551, หน้า 42) ไม่จำเป็นต้องตั้งเด็ก ออกจากห้องปกติไปเรียนในห้องเสริมวิชาการ อาจสอนรวมกันโดยให้ครูการศึกษา มาสอน ในห้องปกติร่วมกันสอนกับครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชา ในบางชั่วโมงครูคนหนึ่งอาจ สอนเด็กทั้งชั้น ในขณะที่ครูอีก 1 คน สอนในกลุ่มเล็กโดยอาจให้เด็ก 2-3 คน เข้าใจเนื้อหา เดียวกัน หรือครูอาจสอนเด็กเป็นรายบุคคลในห้องเดียวกันก็ได้ หรือครูคนหนึ่งอาจเป็น ผู้สอนครูคนหนึ่งอาจตรวจดูว่าเด็กตั้งใจฟังและเข้าใจหรือไม่ การร่วมสอนอาจมีปัญหาได้ ถ้าครูทั้งสองคนไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ การร่วมสอนที่ได้ผลดีควรดำเนินการดังนี้ คือ

2.1 การวางแผนร่วมกัน ครูทั้งสองคนต้องใช้เวลาอย่างน้อย สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ในการวางแผนว่าใครจะทำอะไร

2.2 อภิปรายร่วมกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกันว่าต้องการให้ เด็กทำอะไร การสอนจะดำเนินไปด้วยดี ถ้าครูทั้งสองคนเข้าใจตรงกัน และมีความเชื่อใน ปรัชญาการสอนเหมือนกัน

2.3 เอาใจใส่รายละเอียดต่างๆ ร่วมกัน เช่น กิจวัตรของ ห้องเรียน การขออนุญาตออกจากห้อง การส่งงาน ระเบียบอื่นๆ ของห้องเรียน การจัดป้ายนิเทศและการให้คะแนน เป็นต้น

2.4 กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครูแต่ละคนร่วมกัน เช่น ครูที่สอนเด็กทั่วไปจะทำอะไร ครูการศึกษาพิเศษจะทำอะไรบ้าง

2.5 ร่วมกันสร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน เช่น บรรยากาศ แห่งความเป็นมิตร ควรมีชื่อครูทั้งสองคนติดอยู่ที่หน้าห้อง มีการแนะนำนักเรียนให้รู้จักครู การศึกษาพิเศษตลอดจนชี้แจงให้เด็กทั้งห้องทราบการเปลี่ยนแปลงและสิ่งทีนักเรียน คาดหวังจากครูทั้งสองคนได้

2.6 ร่วมกันแก้ปัญหาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ครูทั้งสองต้องเปิดใจ ในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจเป็นปัญหาการไม่ลงรอยกันทางด้านวิชาการหรือทางสังคม ต้อง พุดคุยกันและหาข้อยุติให้ได้

สุภาพร ชินชัย (2551, หน้า 15-32) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนรวม สามารถสรุปได้ ดังนี้

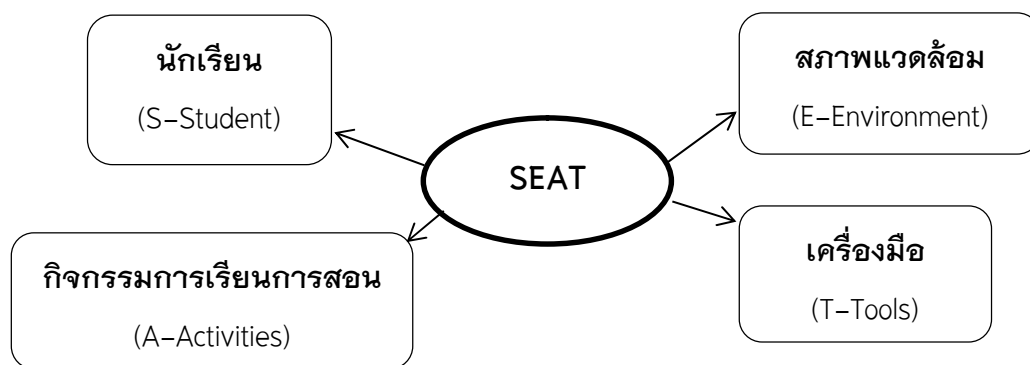
การจัดการเรียนรวมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ของ

ผู้บริหาร ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม จึงทำให้ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรรมมีความสำคัญยิ่ง นักการศึกษาและครูที่สอน อยู่ในโรงเรียนทั่วไปกังวลว่าหากนำเด็กพิการหรือเด็กที่มีความบกพร่องเข้าเรียนรรมแล้ว อาจเกิดผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และทำให้ เห็นความแตกต่างระหว่างนักเรียนทั่วไปกับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องมากยิ่งขึ้น แต่ในความเป็นจริงทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จะต้องร่วมกัน รับผิดชอบและปฏิบัติงานในลักษณะการประสานความร่วมมือกัน (Collaboration) ที่จะ สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียน ทั่วไปและนักเรียนพิการหรือนักเรียนที่มีความบกพร่อง องค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุดที่ มีผลกระทบต่อโรงเรียน คือ การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และเพิ่มความรับผิดชอบให้กับ ครูและบุคลากรอื่น ในปัจจุบันนี้ครูจำเป็นต้องมีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียน ทั่วไปควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องใน ลักษณะของการจัดการเรียนรรม

นอกจากนี้โรงเรียนต้องตอบสนองของความจำเป็นพิเศษของนักเรียน พิการหรือที่มีความบกพร่อง โดยมีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เป็นตัวกำหนดและเปิดโอกาสให้พ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมใน การวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ทางโรงเรียนต้องจัดให้มีคณะกรรมการในโรงเรียน ประกอบด้วย บุคคลในชุมชน ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน ซึ่งทาง โรงเรียนต้องมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการจัดการเรียนรรม ให้แก่คณะกรรมการโรงเรียนและชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ที่สืบทอดสำคัญใน การเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เรียนรรมในโรงเรียน และเข้าใจเนื้อหาสาระในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติที่เกี่ยวกับการให้สิทธิและโอกาสแก่เด็กทุกคน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเด็กพิการหรือเด็กที่มีความบกพร่อง จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่พบความพิการ นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดบทบาท หน้าที่และคุณสมบัติของบุคลากรอย่างชัดเจนด้วย (เบญญา ชลธาร์นนท์, 2546, หน้า 1-2 อ้างถึงใน สุภาพร ชินชัย, 2551, p. 16)

เบญญา ชลธาร์นนท์ (2546) ได้พัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการเรียน รรมโดยใช้โครงสร้างซีท เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปบูรณาการ เพื่อใช้เป็นแนวทางใน

การบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป แนวทางการบริหารจัดการเรียนรวมโดยใช้โครงสร้างซีท ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 3 การบริหารจัดการเรียนรวมในโครงสร้างซีท

(ที่มา : สุภาพร ชินชัย การพัฒนารูปแบบการเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ : กรณีศึกษาโรงเรียนเรียนรวมในจังหวัดเชียงใหม่ 2551, หน้า 17)

โรงเรียนต้องบริหารองค์ประกอบหลัก 4 ประการตามโครงสร้างซีท เพื่อให้การจัดการเรียนรวมสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังมีรายละเอียดพอสังเขปในแต่ละด้านดังนี้

1. นักเรียน (S-Student)

1.1 เตรียมความพร้อมนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องในด้านร่างกาย วิชาการ อารมณ์ สังคม และการช่วยเหลือตนเอง หากพิจารณาตั้งแต่แรกเกิดจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มหรือเตรียมความพร้อมทันทีที่พบความพิการเพื่อพัฒนาศักยภาพทุกด้าน ซึ่งในการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่มนั้นเป็นช่วงสำคัญที่สุดที่เด็กได้รับการเตรียมความพร้อม เพราะช่วงอายุ 0-3 ปี เป็นช่วงที่สมองเจริญเติบโตมากที่สุด การเตรียมความพร้อมทำได้โดยการกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่ เมื่อได้รับการพัฒนาระดับการทำงานต่างๆ (functional level) จะยิ่งสูงขึ้น ในทางกลับกันหากไม่ได้รับการพัฒนา การกระตุ้นหรือการส่งเสริมส่วนที่เหลืออยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานต่างๆ จะเลือนหายไป ทำให้เด็กเสียโอกาสในการเรียนรู้ทันที ดังนั้น การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ ยิ่งทำในท่วงทีตั้งแต่เมื่อแรกเกิดและทำได้ อย่างถูกต้องจะสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการได้อย่างเห็นผลชัดเจน

(เบญจมา ชลธารันนท์, 2546) นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษเอง เนื่องจากเด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ได้อยู่ร่วมกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน ไม่ได้ถูกแบ่งแยกออกจากสังคม (นางลักษณ์ วิรัชชัย, 2544) ซึ่งข้อมูลกระทรวงศึกษาธิการที่ได้สำรวจคนพิการในภาพรวมของประเทศ ปี 2555 มี จำนวน 1,338,508 คน ภาพรวมของนักเรียนนักศึกษาพิการมี จำนวน 274,194 คน (ศูนย์ปฏิบัติการกระทรวง ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ซึ่งรัฐบาลไทยตระหนักว่าการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ จะกระทำมิได้ ต้องเคารพคุ้มครองสิทธิที่พึงมีแก่คนพิการเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยตั้งเป้าหมายว่า ร้อยละ 95 ของเด็กพิการทั้งหมดจะต้องได้รับการศึกษา

1.2 การเตรียมความพร้อมของนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนต้องเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลให้นักเรียนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ สามารถช่วยเหลือและปฏิบัติต่อคนพิการหรือที่มีความบกพร่องอย่างถูกวิธีและเท่าที่จำเป็น ที่ผ่านมามีพบว่า การที่คนส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบต่อคนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น สมเพช เวทนา สงสาร กลัว ไม่ไว้ใจใจ (ผดุง อารยะวิญญู, 2542, p. 197) ซึ่งมักเกิดจากความไม่รู้หรือมีข้อมูลไม่ถูกต้อง ดังนั้นควรทำความเข้าใจและอธิบายเกี่ยวกับลักษณะความพิการให้นักเรียนทั่วไปในชั้นเรียนได้รู้จัก และควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. สภาพแวดล้อม (E-Environment) สภาพแวดล้อมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรจัดให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เรียนในสภาพที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด โรงเรียนควรพยายามให้เด็กได้เรียนรวมในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด หากไม่สามารถจัดให้เด็กเรียนรวมได้เต็มเวลา ก็อาจจัดเป็นบางเวลาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล โดยทั่วไป ควรจัดให้นักเรียนทุกคนเข้าเรียนในชั้นทั่วไป โดยแยกนักเรียนออกไปจากเพื่อนทั่วไปให้น้อยที่สุด โรงเรียนควรปรับสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักวิชาการคือ พิจารณาถึงสภาพความบกพร่องของนักเรียนแต่ละประเภท

2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรอื่นในโรงเรียน โรงเรียนทั่วไปที่มีการจัดการเรียนรวม ผู้บริหาร

จะเป็นผู้ที่สำคัญยิ่งในโรงเรียนที่จะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเรียนรวมในโรงเรียนหากทางโรงเรียนมีการตั้งคณะกรรมการไว้แล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำเสนอเรื่องการจัดการเรียนรวมให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบ และพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรวมประจำโรงเรียน ซึ่งควรประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ครูทั่วไป ครูการศึกษาพิเศษ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคลากรภายนอก เพื่อกำหนดนโยบายในการเรียนรวม แนวทางการดำเนินงานจัดสรรงบประมาณ บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน และรูปแบบในการจัดการเรียนรวม เมื่อคณะกรรมการจัดการเรียนรวมประจำโรงเรียนประชุมกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานในการจัดการเรียนรวมเรียบร้อยแล้ว ทางโรงเรียนต้องจัดการประชุมชี้แจงถึงนโยบายของโรงเรียน และมอบหน้าที่ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยให้ถือว่าเป็นปริมาณงาน พร้อมทั้งให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมเป็นเจ้าของโครงการ นอกจากนี้โรงเรียนต้องจัดทำป้ายประกาศนำเสนอในลักษณะโปสเตอร์ แผ่นพับ วีดีโอ หรือจัดป้ายนิเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรับทราบเกี่ยวกับนโยบาย ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเด็กพิการหรือที่มีความบกพร่องอาสาเป็นวิทยากร หรือหากมีกิจกรรมการดำเนินงานด้านคนพิการในสังคมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรวมจะได้เผยแพร่ให้ทุกคนรับทราบ

ครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษต้องเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน โดยทำงานร่วมกันเป็นทีม นอกจากนี้โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรม ประชุมสัมมนาให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมพิเศษอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการพิเศษของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งโรงเรียนต้องมีการวางแผนร่วมกันระหว่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง เพื่อพิจารณาความพร้อมของเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สำหรับเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามศักยภาพและความต้องการพิเศษของแต่ละคน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องมีการประสานงานในการส่งต่อเด็กที่มีความบกพร่องในระดับมากหรือรุนแรงไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ เพื่อเข้ารับการฟื้นฟูบำบัดตามสภาพความบกพร่องของแต่ละคน ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาอย่างเหมาะสม

3. กิจกรรมการเรียนการสอน (A-Activities)

กิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะช่วยให้นักเรียนทั่วไป และนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องได้รับการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การบริหารจัดการหลักสูตร ควรมีการปรับหลักสูตรทั่วไป คือ การปรับหลักสูตรที่ใช้กับนักเรียนทั่วไปมาใช้กับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะ คือ เป็นหลักสูตรที่เป็นแนวทางการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นหลักสูตรเฉพาะบุคคล โดยพิจารณาจากแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของนักเรียน โรงเรียนอาจประยุกต์ตามแนวทางของกรมวิชาการ ซึ่งในสภาพปัจจุบันการเรียนการสอนยังไม่เหมาะสมกับเด็กแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง และมีการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมสอนทักษะเฉพาะที่จำเป็นให้แก่เด็กนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง เช่น ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก

นอกจากนั้นสิ่งที่เป็นส่วนสำคัญคือ แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) เป็นแผนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ในการจัดทำควรได้รับความร่วมมือจาก ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษาและบุคลากรทางการแพทย์ เพื่อช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ตามความสามารถของเด็กและช่วยให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาตามสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนและการพัฒนาการของเด็กแต่ละคนให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน และเป็นการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับเด็กคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะ มีข้อมูลในการจัดเด็กเข้ารับบริการทางการศึกษา บริการที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นเครื่องมือในการประเมินผลสำหรับใช้ในการกำหนดความก้าวหน้าของเด็กกว่าเป็นไปตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

นอกจากแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลแล้ว ยังต้องจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan : IIP) ซึ่งเป็นแผนที่จัดขึ้นเฉพาะสำหรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องของคนนั้นๆ ในวิชาที่เป็นทักษะที่เป็นจุดอ่อน แผนการสอนเฉพาะบุคคลนี้จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน IEP ซึ่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายระยะยาว/สั้น วิธีการสอน สื่อ กระบวนการประเมินที่ใช้และเกณฑ์การประเมิน ระยะเวลาและผลการ

ประเมิน รวมทั้งเขียนแผนการสอนแต่ละเรื่อง และจัดทำการสอน การบำบัดฟื้นฟูตามที่กำหนดพร้อมทั้งประเมิน ติดตามความก้าวหน้าของเด็กเป็นระยะเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายระยะยาวที่กำหนดไว้ใน IEP เกณฑ์การวัดและประเมินผลควรมีอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง หรือภาคเรียนละ 1 ครั้ง หรือมากกว่านั้นตามความเหมาะสมของเด็ก

3.2 การตรวจสอบทางการศึกษา (Educational Implementation) หมายถึงกระบวนการที่ใช้วิธีการต่างๆ หลายวิธีในการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะกำหนดปัญหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ พฤติกรรมและร่างกาย รวมทั้งตัดสินใจเกี่ยวกับนักเรียนในเรื่องการส่งต่อ การคัดแยก การกำหนดประเภทเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การวางแผนการสอน และการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

3.3 เทคนิคการสอน โดยมีเทคนิคการสอนหลายรูปแบบ คือ การวิเคราะห์งานการสอนโดยใช้ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน

3.4 การรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน การติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนในปัจจุบันใช้วิธีการทบทวนและปรับ IEP อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง รวมทั้งมีการรายงานความก้าวหน้าของนักเรียนโดยสรุปจาก IIP ที่ใช้สอนเด็กในแต่ละสาระการเรียนรู้ ทักษะและกิจกรรมต่างๆ

3.5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนและชุมชน นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องจัดในห้องเรียนและภายในโรงเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมนอกโรงเรียนซึ่งทางโรงเรียนควรมีการบริหารจัดการในเรื่องเกี่ยวกับความปลอดภัย ยานพาหนะ ที่พัก ฯลฯ เพื่อช่วยให้การเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ของนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเป็นไปได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

3.6 การประกันคุณภาพ โรงเรียนควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพการจัดการเรียนรวมขึ้น

3.7 การรับนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเข้าเรียน โดยมีปฏิทินการรับคนพิการอย่างชัดเจน

3.8 การจัดตารางเวลาให้บริการสอนเสริม จำนวนเด็กที่ครูสอนเสริมจะต้องให้บริการควรเริ่มจาก จำนวน 5-6 คน ในสัปดาห์แรกๆ แล้วค่อยๆ เพิ่มจำนวนเด็กขึ้นในสัปดาห์ต่อมาที่ละสัปดาห์ แต่ควรจัดให้บริการตามจำนวนที่ต้องรับผิดชอบภายใน 6 สัปดาห์ การค่อยๆ ทดลองจัดบริการให้แก่เด็กเช่นนี้ จะช่วยผ่อนคลาย

ความยุ่งยากในการที่จะต้องจัดตารางเวลาให้บริการแก่เด็ก ครูสอนเสริมจะต้องประสานงานกับครูทั่วไปทุกชั้นเรียนที่เด็กกระจายอยู่ และจัดเวลาในแต่ละวันให้กับตนเองให้มีเวลาสำหรับเตรียมการก่อนเด็กมารับบริการที่ห้องสอนเสริมหรือก่อนที่ครูสอนเสริมจะเข้าไปบริการในชั้นเรียน จัดให้มีเวลาที่จะใช้ในการตรวจสอบเด็กบางกรณี และจัดให้มีเวลาที่จะให้คำแนะนำปรึกษาหารือกับครูคนอื่น ๆ การจัดตารางเวลาที่จะทำให้ทุกฝ่ายยอมรับเป็นสิ่งที่ยาก ฉะนั้นครูสอนเสริมจึงต้องคำนึงถึงเด็กว่า ตารางเวลาที่จัดให้กับเด็กที่รับผิดชอบแต่ละคนนั้น เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก รวมทั้งตัวครูด้วย

4. เครื่องมือ (T-Tools) เครื่องมือ หมายถึง สิ่งที่นำมาเป็น

เครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนรวม ช่วยให้นักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่องเกิดการเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นการช่วยสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ อันได้แก่ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ งบประมาณ ระบบบริหารจัดการ กฎกระทรวง เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อทางการศึกษา เช่น อุปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์อักษรเบรลล์ หนังสือเสียงสำหรับเด็กตาบอด หนังสือตัวพิมพ์ใหญ่สำหรับนักเรียนที่เห็นเลือนราง บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนออทิสติก บริการต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนการศึกษาของคนพิการแต่ละประเภท เช่น บริการสอนเสริม โดยการเขียนและอ่านอักษรเบรลล์ การสอนภาษามือ การฝึกพูด รวมทั้งการสอนเสริมวิชาการต่างๆ ตำรา ความช่วยเหลืออื่นๆ ทางการศึกษา เช่น กิจกรรมบำบัดและกายภาพบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการบกร่องทางด้านสติปัญญา เด็กออทิสติก การแก้ไขการพูดสำหรับเด็กออทิสติก

จากการประมวลผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้โครงสร้างซีทีเอ็น จะเห็นว่ามีการให้ความสำคัญกับตัวนักเรียนทั้งที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติ สภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอนและเครื่องมือ โดยในขณะนี้มีการนำไปใช้ในโรงเรียนต้นแบบเรียนรวม และโรงเรียนเรียนรวมสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการจัดการศึกษาในสภาพปัจจุบันนี้นั้น โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม และโรงเรียนเรียนรวม ที่สามารถจัดการเรียนรวมได้อย่างประสบความสำเร็จยังมีจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ต่างจังหวัด เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่ได้รับ ผู้วิจัยจึงสนใจในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อให้สามารถบริหารจัดการเรียนรวมได้ประสบผลสำเร็จตามบริบทที่โรงเรียนเป็นอยู่

การเรียนรู้ร่วมแบบรวมพลัง (Collaborative Inclusion Model : CIM) นางลักษณ วิรัชชัย (2544) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ ซึ่งครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม ให้ได้รูปแบบที่สอดคล้องกับสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยได้แนวคิดในการพัฒนารูปแบบที่ได้มาจากการศึกษาสภาพและแนวโน้มการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการของประเทศไทยและต่างประเทศ ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ และจากการวิจัยกรณีโครงการฟื้นฟูเด็กพิการโดยชุมชน มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ 4 ประการ คือ

ประการแรก การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการในต่างประเทศมีแนวโน้มเป็นรูปแบบการเรียนรู้รวมชั้นและรูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการฝึกอาชีพ

ประการที่สอง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการของไทยกำหนดให้รัฐสนับสนุนทุกคนให้ได้รับสิทธิทางการศึกษาทุกรูปแบบ ปริมาณคนพิการที่ต้องจัดบริการทางการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและรัฐจำเป็นต้องจัดการศึกษาแบบเรียนรู้รวม

ประการที่สาม การวิจัยกรณีโครงการฟื้นฟูเด็กพิการโดยชุมชน พบว่า โครงการฯ มีวัตถุประสงค์ให้ความรู้ด้านการป้องกัน การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานประกอบด้วยโครงการย่อย 12 โครงการ แต่ละโครงการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ บุคลิกภาพและความสามารถของหัวหน้าหน่วยฟื้นฟูเด็กพิการเป็นปัจจัยสำคัญทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ทำงานได้ตามเป้าหมาย ใช้งบประมาณไม่มากนัก และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

ประการที่สี่ ตามหลักการการศึกษา รูปแบบการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้รวม ได้แก่ รูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการแบบอิงครอบครัวและชุมชน รูปแบบการสอนตามบทบาทหน้าที่ รูปแบบการสอนรายบุคคล รูปแบบการทำงานเป็นทีม การร่วมมือร่วมใจและการให้คำปรึกษา จากองค์ความรู้ที่ได้ทั้งสี่ประการนำมาเป็นกรอบพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ เรียกว่า รูปแบบการเรียนรู้ร่วมแบบรวมพลัง (Collaborative Inclusion Model : CIM) ซึ่งมีประโยชน์ต่อบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้ คือ

- 1) ประโยชน์ต่อตัวเด็กพิการ มีโอกาสเรียนรู้ในโลกและสภาพการณ์ที่เป็นจริง เนื่องจากมีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้านและมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กปกติ มีเพื่อน และมีสังคม มิใช่ถูกแยกออกไปเป็นประชากรชั้นสอง
- 2) ประโยชน์ต่อครูผู้สอน ทั้งครูผู้สอนปกติและครูการศึกษาพิเศษมีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นทีม เรียนรู้จากกัน ทำทหายความสามารถของครูที่ไม่เคยสอนเด็กพิการมาก่อน ยอมรับและเข้าใจเด็กพิการ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่จะนำให้เด็กปกติในชั้นเรียนยอมรับและเข้าใจเด็กพิการได้ มีโอกาสติดต่อบริการงานกับองค์กร หน่วยงานในชุมชนและครอบครัวมากขึ้น รู้จักเด็กและครอบครัวมากขึ้น ภาคภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ครูอย่างสมบูรณ์ เรียนรู้จากชุมชน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์
- 3) ประโยชน์ต่อตัวเด็ก มีโอกาสได้พบสภาพที่แท้จริงของโลก เข้าใจสภาพความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะในเรื่องความพิการ มีโอกาสพัฒนาคุณธรรมด้านความเมตตา กรุณา การให้ความช่วยเหลือ การทำงานเป็นทีม และความไม่เอาใจเอาเปรียบ
- 4) ประโยชน์ต่อโรงเรียน ได้ทำหน้าที่บทบาทในการพัฒนาเด็กนักเรียนครบทุกด้านตามที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง โดยมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
- 5) ประโยชน์ต่อครอบครัว หน่วยงานและองค์กร ได้ขยายขอบข่ายการดำเนินงาน มีผลทำให้การดำเนินงานตามภาระหน้าที่ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและ
- 6) ประโยชน์ของรัฐบาล ประหยัดงบประมาณในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในสิ่งอื่นที่จำเป็นและเร่งด่วน

จากรายละเอียดของงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า

ในการจัดการเรียนรวมให้ประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีการรวมพลังจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถได้รับการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่ความเป็นอิสระในตนเองไม่เป็นภาระของสังคมต่อไป นอกจากนี้ยังส่งผลในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติที่อยู่ในโรงเรียน ครอบครัว เพื่อนบ้านที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะเฉพาะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท มีทัศนคติที่ดีขึ้นและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดในสังคมอย่างหนึ่ง รวมทั้งเป็นการประหยัดงบประมาณของรัฐได้ส่วนหนึ่ง

จากการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ทั้งจากนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม และสรุปองค์ประกอบของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการเรียนรวม
2. ด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลและ

ประเมินผล

3. ด้านผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนพิการเรียนรวม
4. ด้านการดำเนินงานของศูนย์บริการทางการศึกษาพิเศษ

(Student Support Service : SSS)

รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการเรียนรวม

1.1.1 นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนพัฒนาการ

จัดการเรียนรวม

1.1.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการ การจัดการเรียน

รวม

1.1.3 การส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการ

ศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะในการจัดการเรียนรวม

1.1.4 การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้าน

การเรียนรวม

1.1.5 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรวม

1.1.6 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนการจัด

การศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

1.1.7 การจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับ

การจัดการเรียนรวม

1.1.8 การจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการ

จัดการเรียนรวม

1.1.9 การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ

บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

1.1.10 การบริหารจัดการให้นักเรียนทุกคน

สามารถปฏิบัติต่อนักเรียนพิการเรียนรวมได้อย่างเหมาะสม

1.1.11 การบริหารจัดการให้นักเรียนพิการเรียน

รวม ได้รับการเตรียมความพร้อมในการเรียนรวมได้อย่างเหมาะสม

การกำหนดการจัดการเรียนรวม	1.1.12 การนิเทศ ติดตามภายในโรงเรียน
เรียนรวม	1.1.13 การรายงานผลการดำเนินงานการจัดการ
พัฒนาการจัดการเรียนรวม	1.1.14 การประสานความร่วมมือในการ
ประเมินผล	2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลและ
บกพร่องของนักเรียน	2.1.1 กระบวนการคัดกรอง วินิจฉัยความ
แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)	2.1.2 การนำข้อมูลสารสนเทศรายบุคคลมาจัดทำ
สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	2.1.3 การจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP)
และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามกฎกระทรวง	2.1.4 การใช้สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ
เทคนิคการสอนที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรวม	2.1.5 การจัดหาและหรือจัดทำ สื่อ นวัตกรรม
สอดคล้องกับการจัดการเรียนรวม	2.1.6 ครูใช้สื่อ นวัตกรรม เทคนิคการสอนที่
ที่หลากหลายและเหมาะสมกับการจัดการเรียนรวม	2.1.7 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
เรียนรวม	2.1.8 การรายงานผลการเรียนของนักเรียนพิการ
พัฒนานักเรียนเรียนรวม	2.1.9 การวิเคราะห์ผลการประเมิน นำผลไปใช้
พัฒนานักเรียนในชั้นเรียนรวม	2.1.10 การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อ

- 3.1 ด้านผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนพิการ
เรียนรวม
- 3.1.1 นักเรียนพิการเรียนรวมได้รับสิทธิโอกาส
ทางการศึกษาอย่างเสมอภาค
- 3.1.2 นักเรียนพิการเรียนรวมได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก
ความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล
- 3.1.3 นักเรียนพิการเรียนรวมสามารถเรียนรู้ได้ใน
สภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด
- 3.1.4 นักเรียนทั่วไปมีความเข้าใจ ยอมรับ
ช่วยเหลือนักเรียนพิการเรียนรวม
- 3.1.5 นักเรียนพิการเรียนรวมได้รับการพัฒนา
เต็มศักยภาพตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
- 3.1.6 นักเรียนพิการเรียนรวมมีทักษะการ
ดำรงชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.1.7 นักเรียนพิการเรียนรวมได้รับการส่งต่อ
ระหว่างชั้นเรียน
- 3.1.8 นักเรียนพิการเรียนรวมได้รับการเตรียม
ความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนผ่าน
- 4.1 ด้านการดำเนินงานของศูนย์บริการทาง
การศึกษาพิเศษ (Student Support Service : SSS)
- 4.1.1 มีคณะกรรมการดำเนินงานของศูนย์บริการ
ทางการศึกษาพิเศษ (Student Support Service : SSS)
- 4.1.2 การจัดห้องเพื่อดำเนินงานของศูนย์บริการ
ทางการศึกษาพิเศษ (Student Support Service : SSS)
- 4.1.3 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศนักเรียนพิการ
เรียนรวมทั้งในโรงเรียนและโรงเรียนเครือข่าย
- 4.1.4 การสร้างเครือข่ายในการพัฒนาจัดการ
เรียนรวมกับหน่วยงานองค์กรอื่น โดยให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือทางวิชาการร่วมกัน

- 4.1.5 การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับนักเรียนพิการเรียนรวมในโรงเรียน และโรงเรียนเครือข่าย
- 4.1.6 การให้บริการทางวิชาการ การจัดการเรียน รวมแก่บุคลากรในโรงเรียนและโรงเรียนเครือข่าย
- 4.1.7 การบริการด้านสื่อ นวัตกรรม การจัดการ เรียนรวม แก่บุคลากรในโรงเรียนและโรงเรียนเครือข่าย
- 4.1.8 การให้บริการด้านงานวิจัย การจัดการเรียน รวมแก่บุคลากรในโรงเรียนและโรงเรียนเครือข่าย
- 4.1.9 การให้คำปรึกษา แนะนำ/การตัดสินใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรวม
- 4.1.10 การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการจัดการเรียนรวม
- 4.1.11 การประสานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรวม เพื่อให้บริการนักเรียนพิการเรียนรวม บุคลากรในโรงเรียนและโรงเรียนเครือข่าย เช่น นักกายภาพบำบัด นักจิตวิทยา นักกิจกรรมบำบัด นักบำบัด การพูด แพทย์ ฯลฯ
- 4.1.12 การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ด้านการจัดการเรียนรวมต่อสาธารณชน

2.6 กระบวนการพัฒนาสถานศึกษาการเรียนรวม

กระบวนการพัฒนาสถานศึกษาจากการเรียนร่วมสู่การเรียนรวม สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ

(สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 27)

ผู้บริหารกับกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) มาตรฐานวิชาชีพครู ได้เน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) คือการจัดประสบการณ์โดยมีกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การคิดค้นสร้างสรรค์ และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญใน

การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งกระตุ้นส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน และใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้ ในยุคของการปฏิรูป การศึกษา การบริหารยุคใหม่จะเน้นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการไปยัง หน่วยปฏิบัติและเป็นการกระจายอำนาจไปยังองค์คณะบุคคลในระดับสถานศึกษาก็จะเป็น คณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนผู้บริหารจะเป็นผู้ปฏิบัติตามกรอบการตัดสินใจของ คณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งมีความรับผิดชอบในลักษณะของการเป็นผู้จัดการ (manager) มากกว่าการเป็นผู้บริหาร (administrator) ผู้บริหารต้องแสดงบทบาทในการเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลง เสนอแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ให้ คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาเห็นชอบ สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในองค์กร ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นคุณภาพ (Quality Culture) เน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับ ผู้เรียน (Result Oriented) กิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการเพื่อให้ สอดคล้องกับกลยุทธ์ Child Centered มีดังนี้

1.1 ประกาศนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Child Centered

1.1.2 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

1.1.3 จัดอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาครูให้เข้าใจและมีทักษะใน

การจัดการเรียนการสอน และทำแผนการสอนที่ยึดแนวทาง Child Centered

1.1.4 เปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนด

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับสถานศึกษา

1.1.5 จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการ

เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับกระบวนการเรียนรู้แบบ Child Centered ในสถานศึกษา

1.1.6 กำหนดมาตรฐานการทำงานของครูและการประเมินผล

การปฏิบัติงานที่ยึดหลักการประเมินจากสภาพจริง

1.1.7 ระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้เพื่อจัดการเรียนรู้ที่ยึด

ผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรอื่นๆ

1.1.8 ส่งเสริมกิจกรรมของคณะกรรมการนักเรียนและกิจกรรม

เสริมหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาวิชาการและพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามความถนัด

และความสนใจ

1.1.9 ประชาสัมพันธ์และรายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบถึงผลการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อสร้างความศรัทธาและความร่วมมือในทุกๆ ด้าน

1.1.10 จัดให้รางวัลหรือความชอบสำหรับบุคคลที่ปฏิบัติงานได้ผล โดยเน้นความโปร่งใส เป็นธรรม และสร้างความสามัคคีในองค์กร

การจัดการเรียนรวมกับการเรียนรู้แบบ Child Centered นับได้ว่าสอดคล้องกัน เพราะกระบวนการจัดการเรียนรวมเป็นการที่จะมุ่งให้โอกาสกับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เข้าถึงการศึกษารวมกับผู้เรียนทั่วไปได้อย่างทั่วถึงทุกคน และกระบวนการจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล

2. วงจรคุณภาพ (PDCA)

การบริหารงานอย่างมีคุณภาพหรือวงจรคุณภาพ (PDCA) จัดเป็นกิจกรรมปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินการตามแผนการตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหน่วยงานทางการศึกษาและนักการศึกษาที่ได้กล่าวถึง วงจรคุณภาพ (PDCA) โดยนำเสนอแยกเป็นประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา หลักการของวงจรคุณภาพ วงจรคุณภาพกับการประยุกต์ใช้

หลักการของวงจรคุณภาพ (PDCA)

การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDAC) ตามแนวคิดของ เดมมิ่ง ปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดี และถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของการบริหารที่หลากหลายบนพื้นฐานเดียวกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดของเดมมิ่ง และนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้กล่าวถึง วงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ ดังนี้

เดมมิ่ง (Demingin Mycoted, 2004) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิ่ง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

Plan คือ กำหนดสาเหตุของปัญหา จากนั้นวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือทดสอบเพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้น

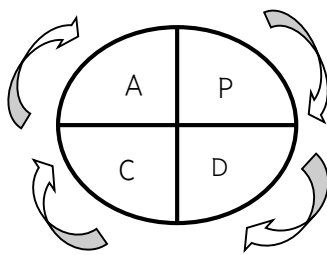
Do คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย

Check คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่าบรรลุผลตามแผนหรือหากมีสิ่งใดที่ทำผิดพลาดหรือได้เรียนรู้อะไรมาแล้วบ้าง

Act คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือหากผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผน ให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว

แม้ว่าวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องแต่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงจะทำให้ได้ข้อสรุปว่า จะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้

ปริทรรศน์ พันธุบรรยงก์ (2545, หน้า 53-54) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ (PDCA : plan do check act) คือ องค์ประกอบหลักของวงจรการจัดการ ดังภาพประกอบ

หมุนให้เร็ว หมุนให้ถูกต้อง

ภาพประกอบ 4 วงจรการจัดการ ที่มา (ปริทรรศน์ พันธุบรรยงก์, 2545, หน้า 53)

คำว่า หมุนให้เร็ว หมุนให้ถูกต้อง ที่อยู่ทางด้านขวาของวงจรการจัดการนั้น คือ การหมุนวงจรอย่างถูกต้องตามขั้นตอน 1 รอบ จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาได้ 1 ระดับ การหมุนให้เร็วจะทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างรวดเร็ว

P (Plan) คือ จะเริ่มนับจากการแสวงหาจุดที่เป็น ปัญหา ระหว่างระดับความแตกต่างจุดที่มุ่งหวังและสภาพที่เป็นจริง เมื่อจับจุดที่เป็นปัญหาได้แล้ว จัดทำแผนมาตรการในการแก้ไข แล้วจึงเข้าสู่ขั้น D หรือ do ต่อไป

D (Do) คือ การปฏิบัติตามแผนมาตรการแก้ไข แผนใหม่ล่าสุด เพราะแผนคือสิ่งที่ปรับปรุงแก้ไขได้อยู่เสมอ ต้องแน่ใจว่าแผนที่จะลงมือปฏิบัติ นั้นเป็นแผนที่ใหม่ล่าสุดจริงๆ

C (Check) คือ การเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์กับ ค่าเป้าหมายเสมอ

A (Act) คือ การปฏิบัติหลังการตรวจสอบ ซึ่งเป็นไปได้หลายประการ ดังนี้

1. ในกรณีที่ผลลัพธ์ต่ำกว่าเป้าหมายจะต้องมีการ ทบทวนแผนของมาตรการแก้ไขแล้วดูว่าสิ่งที่ยังคงเป็นปัญหาอยู่นั้นมีสิ่งใดที่ปฏิบัติได้ทันที ให้ลงมือปฏิบัติเลย ส่วนสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ทันที ให้สะท้อนสู่แผนการแก้ไขปัญหารอบต่อไป
2. ในกรณีที่ผลลัพธ์ดีกว่าเป้าหมาย จะต้องมีการ ทบทวนการกำหนดเป้าหมายว่าต่ำเกินไปหรือไม่ ควรมีการปรับเป้าหมายให้ดีกว่าเดิม หรือไม่ ผลลัพธ์เหนือกว่าความคาดหมายโดยปัจจัยภายนอกอื่นๆ หรือไม่
3. ในกรณีที่ผลลัพธ์ได้ตรงตามเป้าหมายให้ ทบทวนดูว่าได้มีการปฏิบัติตามแผนมาตรการแก้ไขครบถ้วนหรือไม่ ถ้าใช่ แสดงว่าแผนนี้ ถูกต้องและควรกำหนดเป็นวิธีการปฏิบัติงานมาตรฐานเพื่อรักษาให้ผลลัพธ์คงอยู่ในระดับที่ ต้องการต่อไป

ฮิโตชิ (Hitoshi, 2540, หน้า 57-64) กล่าวถึง

การบริหารงานด้วยระบบวงจรคุณภาพ จัดเป็นกิจกรรมการปรับปรุงและการควบคุมที่ ประกอบด้วย การวางแผน การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปฏิบัติแก้ไข โดยการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ตามที่คาดหมายไว้ จะมีการทบทวนแผนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น การควบคุมและการปรับปรุงสามารถอธิบายได้อีกแบบหนึ่งก็คือ การทำการวางแผน การกระทำ การตรวจสอบ และการแก้ไขซ้ำอีก การทำตามวงจรคุณภาพอย่างตั้งใจและถูกต้องจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำจะทำให้เกิดการปรับปรุงและระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อยๆ และงานส่วนใหญ่จะกระทำซ้ำในสิ่งที่เคยทำมาก่อน

ถึงแม้ว่างานนั้นจะดูเหมือนว่าเป็นงานใหม่ทั้งหมดก็ยังคงมีส่วนประกอบหลายส่วนที่เหมือนหรือคล้ายกับสิ่งที่เคยทำมาก่อน การปรับปรุงคุณภาพส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาวิธีการของงานที่กระทำซ้ำอย่างระมัดระวังและเป็นระบบ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ ตลอดจนจะมีการแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพที่ค้นพบ ดังนี้

1. การวางแผน (Plan)

ในบรรดาส່วนประกอบทั้งสี่ส่วนของวงจรคุณภาพนั้น ควรพิจารณาการวางแผนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าส่วนอื่นไม่มีความสำคัญ เพียงแต่ว่าส่วนการวางแผนจะเป็นส่วนที่ทำให้ส่วนอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าแผนการไม่เหมาะสมจะมีผลทำให้ส่วนอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไขน้อยและกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนในการปรับปรุงเป็นการลดช่องว่างระหว่างสิ่งที่ต้องการให้เป็นกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง และกิจกรรมการปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีมุมมองที่แม่นยำในทั้งสองสิ่ง เปรียบเสมือนการสร้างบ้านบนพื้นทราย ไม่ว่าจะออกความพยายามเพียงใดก็ตามถ้าภาพในมุมมองของสถานการณ์ที่ต้องการและสถานการณ์จริงไม่ชัดแล้ว ก็จะได้ผลลัพธ์กลับมา ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์และการจำแนกปัญหา การตั้งเป้าหมาย เข้าใจถึงข้อจำกัดและขอบเขต รวมถึงการนำมาพิจารณามองถึงวิธีการปรับปรุงที่เป็นไปได้ ตัดสินใจถึงแผนปฏิบัติการ กำหนดวิธีสำหรับตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ที่ได้

การพัฒนาแผน โดยปกติปัญหาที่ถูกนำมาแก้ไขเพื่อปรับปรุงนั้นจะประกอบด้วยสาเหตุหลายประการ ในการแก้ปัญหานี้อย่างเป็นทางการ ผู้นำขององค์กรต้องทำการจัดทำและพัฒนาแผนการปรับปรุง และการพัฒนาแผนประกอบด้วย การกำหนดกิจกรรมพื้นฐานที่ต้องการปรับปรุงอย่างชัดเจน แยกกิจกรรมออกตามโครงสร้างองค์กร กระจายส่วนย่อยของกิจกรรมพื้นฐานไปตามฝ่ายต่างๆ ในองค์กร กำหนดวิธีการประเมินความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน บุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดในองค์กรควรเป็นผู้ตัดสินใจในการมอบหมายงานและวิธีการประเมินผลโดยผ่านการพบปะสนทนากับแต่ละฝ่ายในองค์กร

ในการทำงานเดียวกัน หัวหน้าฝ่ายงานแต่ละฝ่ายต้องออกแบบและพัฒนาแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบหมาย โดยแผนการจะได้รับ

การกระจายออกเป็นลำดับลงมาทั่วทั้งองค์กรด้วยวิธีนี้ และจะถูกพัฒนาอย่างเหมาะสมในแต่ละระดับในโครงสร้างองค์กรจนกระทั่งถึงระดับที่ไม่จำเป็นต้องกระจายลงอีกต่อไป ขั้นตอนสุดท้ายคือการตัดสินใจของบุคลากรที่ต้องทำงาน ทรัพยากรที่ต้องการและตารางเวลาที่ต้องปฏิบัติตาม และทำแผนการพัฒนาให้อยู่ในรูปของเอกสารทั้งหมดอย่างละเอียด ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการสื่อสารแผนการได้อย่างแม่นยำที่สุด

ขณะที่สร้างแผนการควรมีความระมัดระวังใน

แนวทางที่มีส่วนช่วยในการสร้างแผนการอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ขณะที่สร้างแผนการจะต้องมีการชี้แจงให้ชัดเจนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเวลาที่มี รวมทั้งต้องหาวิธีการทั้งหมดที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อจำกัดเหล่านี้ อาจมีการผ่อนปรนข้อจำกัดเหล่านี้บ้าง หลังจากมีการพิจารณาข้อเสนอแนะทั้งหมดแล้ว ต้องทำการเลือกวิธีการที่ดีที่สุดเป็นแผนการปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาระเบียบวิธีการในการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์เพื่อดูว่าแผนการมีประสิทธิผลและมีการกระทำตามแผนและประสานกันกับแผนการเริ่มแรกหรือไม่ ต้องมีการรวบรวมสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอและจัดอย่างเป็นระบบตลอดจนมีการนำมาใช้งานอย่างเต็มที่ในการวางแผนงาน ต้องมีการพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องกระทำกับสิ่งที่น่ากระทำ ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด และเป็นไปไม่ได้ที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างในเวลาเดียวกัน ต้องพินิจความสมดุลระหว่างเป้าหมายกับทรัพยากร การตั้งเป้าหมายที่สูงเกินไปเป็นการสวนทางกับการเพิ่มผลผลิตจะต้องมีการสร้างระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพเพื่อสื่อสารเป้าหมายของแผนการไปสู่ทุกส่วนขององค์กร ทรัพยากรทางด้านวัสดุอาจมีจำกัด แต่ความสามารถของมนุษย์มีไม่จำกัด ดังนั้น จึงมีทางเป็นไปได้เสมอในการปรับปรุงซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถของมนุษย์อย่างสม่ำเสมอ

2. การลงมือปฏิบัติ (Do)

เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการมาปฏิบัติอย่าง

ถูกต้องจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนในการสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนการไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้นๆ การสร้างความมั่นใจว่ามีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อนำแผนการนั้นๆ มาปฏิบัติ และการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เป็น

3. การตรวจสอบ (Check)

เมื่อทำการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของ

การปฏิบัติตามแผน ต้องมีการประเมินการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ และตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่

การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการ ความไม่เหมาะสมของแผนการ หรือจากทั้งสองประการรวมกัน เป็นเรื่องที่ต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการไหน เนื่องจากการปฏิบัติการแก้ไขจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการไม่เหมาะสม อาจเป็นผลมาจากสาเหตุความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การเลือกเทคนิคที่ใช้ผิด เนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ในขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ การประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด หรือประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาด

ถ้าความล้มเหลวมาจากการไม่ปฏิบัติตามแผน อาจเป็นผลมาจากสาเหตุขาดความตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุง การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความเข้าใจในแผนไม่เพียงพอ การให้การศึกษาและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำและการประสานงานระหว่างการปฏิบัติ หรือการประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

4. การปฏิบัติการแก้ไข (Act)

ขณะที่ทำการปฏิบัติการแก้ไขมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างการกำจัดปรากฏการณ์หรืออาการของปัญหาและการกำจัดสาเหตุ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มีงานจำนวนมากมายที่ทำเป็นประจำในงานชนิดนี้ การกำจัดแต่อาการไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ เป็นเพียงแต่การเลื่อนการแก้ปัญหาออกไปเท่านั้น ดังนั้น ถ้าความล้มเหลวมาจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม การทบทวนแผนการเท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผน โดยการหาปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผน และทำการปฏิบัติการแก้ไข ความก้าวหน้าของการปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้โดยการกำจัดสาเหตุมิใช่กำจัดอาการ และเมื่อไม่สามารถบรรลุถึงเป้าที่วางไว้ ควรมีการวิเคราะห์หาเหตุและมีการทบทวนแผนการดังเช่นที่กล่าวมาในหัวข้อการตรวจสอบ สาเหตุอาจมาจากตัวแผนการที่ไม่เหมาะสมหรือมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น เพื่อทำการปรับปรุง ต้องมีการชี้แจงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปีและมีการทบทวน

ทุกปี เพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าวมีความไว้วางใจและเหมาะสม

โทซาวะ (Tozava, 2544, หน้า 117-122) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ คือ กระบวนการทำงานที่เปรียบกับวงล้อที่เต็มไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินการตามแผน การตรวจสอบ การปรับปรุงแก้ไข เมื่อวงล้อหมุนไป 1 รอบ จะทำให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และหากการดำเนินงานนั้นเกิดการสะดุด แสดงว่ามีบางขั้นตอนหายไป เช่น ส่วนของการวางแผนหายไป เรียกว่า ประเภทไม่มีแผนการ ถ้าในส่วนของ การตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขหายไป จะเรียกว่า พวกทำแล้วทิ้ง ซึ่งในกระบวนการทำงานของวงจรคุณภาพนั้นประกอบด้วย

1. การวางแผน (Plan)

การวางแผน คือ การตั้งเป้าหมาย วางวัตถุประสงค์ เพราะการควบคุมดูแล คือ กระบวนการที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย ดังนั้น หากไม่มีวัตถุประสงค์เสียแล้ว ไม่ว่าจะป่าวร้องว่าต้องควบคุมวงจรคุณภาพ ก็ไม่รู้ว่าทำไปเพื่ออะไร หรือจะเริ่มอย่างไร

เมื่อตั้งเป้าหมายเสร็จแล้ว ก็ต้องมากำหนดแผนการว่าอะไรจะต้องทำเมื่อไร เป็นตารางเทียบระหว่างงานกับเวลาที่หลายคนมักภาพกันออกแต่จริงๆ แล้วการวางแผนไม่ใช่จบแค่นั้น การวางแผนต้องครอบคลุมว่า ใครจะทำ ทำอะไร ต้องให้เสร็จเมื่อไร จะทำอย่างไร อะไรต่างๆ ที่ครอบคลุมถึงการแบ่งหน้าที่ วิธีการ และอื่นๆ ให้ครบถ้วนด้วย

2. ลองทำ (Do)

การลองทำ คือ ก่อนจะลงมือทำได้นั้น แท้จริงแล้ว ต้องเตรียมวัตถุดิบ เตรียมขั้นตอนต่างๆ เสียก่อน หากจะลงมือทำเรื่องใหม่ๆ ก็ต้องเตรียมไปรับการฝึกหรืออบรมเสียก่อน ขั้นตอนการเตรียมเหล่านี้รวมอยู่ในการลองทำนี้ด้วย ซึ่งต้องมีการตระเตรียมเสียก่อนให้พร้อม จึงจะสามารถลองทำตามแผนได้

3. ตรวจสอบ (Check)

การตรวจสอบ คือ การพิจารณาว่า ผลจากการลองทำนั้น ก่อให้เกิดสิ่งทีวางแผนว่าจะได้รับหรือไม่ ดังนั้น หากการวางแผนไม่มีการกำหนดว่า จะต้องได้อะไรเมื่อไร ตัวเลขของอะไรที่ควรจะมีเป็นเป้าหมายไว้เสียตั้งแต่ต้นก็จะมีอะไรมาเป็นตัวเทียบได้ว่าผลจากการลองทำนั้นได้ตามจริง ตามแผนหรือไม่ จะได้ก็เพียงแต่ว่ามันก็เป็นไปตามแผนหรือไม่ค่อยจะได้ผลสักเท่าไร

4. ปรับใช้ (Act)

จากผลของการตรวจสอบ ก็ไม่ควรวางใจในทันที หากผลที่ได้เป็นไปตามแผน เพราะอาจบังเอิญดีครั้งนี้เพียงครั้งเดียว พอทำครั้งต่อไป อาจใช้ไม่ได้ก็ได้ หากไม่มีการนำกระบวนการที่ได้ลองทำไปมากำหนดให้เป็นรูปแบบใหม่ ของการทำงานปัจจุบัน หากผลของการตรวจสอบพบว่าสิ่งที่ลองทำไปไม่ก่อให้เกิดผลที่ ตั้งไว้ตามแผน ก็ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการที่คิดไว้ แล้วลองทำใหม่

นอกจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการของการลอง ทำแล้ว การพิจารณาว่าทำไมกระบวนการเดิมจึงไม่ได้ผลตามแผน การหาสาเหตุที่แท้จริง เพื่อหากระบวนการแก้ปัญหาจนถึงรากก็เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะนำไปถึงการ วางแผนใหม่ แล้วลองทำใหม่ ลองตรวจสอบดูใหม่ หรือวงจรคุณภาพรอบใหม่ เพื่อหา เป้าหมายและกระบวนการอันถูกต้องแท้จริง

อนึ่ง เรามักจะพูดถึงวงจรแห่งการควบคุมดูแลกันว่า PDCA จนบางครั้งเราไปนึกเอาเองว่าวงจรนี้ต้องเริ่มจาก P เสมอไป จริงๆ แล้วมันไม่จำเป็น วงจรแห่งการควบคุมดูแลนั้นเป็นวงกลม ที่ไม่มีต้นไม่มีปลาย จึงบอกไม่ถูกว่าอะไรเป็น ขั้นตอนแรก และอะไรเป็นขั้นตอนสุดท้าย อย่างเช่น การวางแผนจะทำอะไรบางอย่าง บางครั้งต้องมีการตรวจสอบ การวิเคราะห์และการปรับกระบวนการเสียก่อนแล้วจึงจะ วางแผนและลงมือทำได้ ดังนั้น ในบางเรื่องวงจรนี้ก็อาจเริ่มจาก CAPDCA อย่างนี้ก็ไม่ได้

วิฑูรย์ ลิมะไซคีติ (2545, หน้า 43-47) กล่าวถึง วงจร คุณภาพ (PDCA) เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบ อันประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) กล่าวคือ จะเริ่มจากการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะต้องทำการทบทวน แผนการโดยเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่งและทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก เมื่อวงจรคุณภาพหมุน ซ้ำไปเรื่อยๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ระดับผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น การกระทำตามวงจรคุณภาพ จึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่น่าเชื่อถือมากขึ้นโดยจุดเริ่มต้น ของวงจรคุณภาพอยู่ที่การพยายามตอบคำถามให้ได้ว่า ทำอย่างไรจึงจะดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan)

ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการของวงจร คุณภาพนั้น ต้องถือว่าการวางแผนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด การวางแผนจะเป็นเรื่องที่ทำให้

กิจกรรมอื่นๆ ที่ตามมาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าแผนการไม่เหมาะสมแล้วจะทำให้กิจกรรมอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไขน้อย และกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล (Do)

เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการไปปฏิบัติอย่างถูกต้องนั้น เราจะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้นๆ มีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้นๆ มาปฏิบัติ และมีการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เหมาะสมด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check)

การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ควรจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการ คือ มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ หรือตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่

การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการ หรือความไม่เหมาะสมของแผนการ หรือจากทั้งสองประการรวมกัน เราจำเป็นต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการไหน ทั้งนี้ เนื่องจากการนำไปปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไขจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการที่จัดทำขึ้นไม่เหมาะสม อาจเป็นผลมาจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

1. ความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่
2. เลือกเทคนิคที่ใช้ผิดเนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ในขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ
3. ประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด
4. ประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาด

ถ้าความล้มเหลวมาจากการไม่ปฏิบัติตามแผน อาจเป็นผลมาจากสาเหตุต่อไปนี้

- การปรับปรุง
1. ขาดความตระหนักถึงความจำเป็นใน
 2. การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความ
 3. การให้การศึกษาและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ
 4. ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำและการประสานงาน
- ระหว่างการปฏิบัติ

5. ประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

ขั้นตอนที่ 4 ปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข (Act)

ถ้าความล้มเหลวมาจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม

การทบทวนแผนการเท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนโดยการหาปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผน และทำการปฏิบัติการแก้ไข ความก้าวหน้าของการปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้โดยการกำจัดสาเหตุและขั้นตอนที่สำคัญ ก็คือ การทบทวนแผนการที่ต้องมีการชี้แจงถึงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปี และมีการทบทวนทุกปีเพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าวมีความเชื่อถือได้และเหมาะสม การนำวงจรคุณภาพไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องในทุกระดับขององค์กร จะทำให้เราสามารถปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน เมื่อปัญหาเดิมหมดไปเราก็สามารถแก้ปัญหาใหม่ๆ ได้ด้วยวงจรคุณภาพต่อไป

เมลนิก และเดนซเลอร์ (Melnyk & Denzler อ้างถึงใน

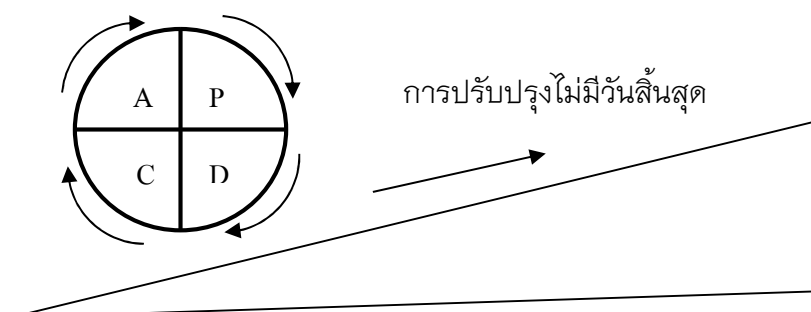
เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2545, หน้า 98-99) กล่าวถึงแนวคิดของเดมมิง ว่าผู้บริหารระดับสูงต้องมีบทบาทหลายด้าน และการจัดการคุณภาพที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) หมายถึง วางแผนโดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่หรืออาจเก็บรวบรวมขึ้นมาใหม่ นอกนั้นอาจทดสอบเพื่อเป็นการนำร่องก่อนก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทำ (Do) หรือลงมือทำ หมายถึง ลงมือเอาแผนไปทำ ซึ่งอาจทำในขอบข่ายเล็กๆ เพื่อทดลองดูก่อน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) หมายถึง การตรวจสอบ หรือสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใดและเป็นไปในทางใด

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไข (Act) หรือลงมือแก้ไข (corrective action) หมายถึง หลังจากที่ได้ศึกษาผลลัพธ์แล้ว อาจไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข ก็ต้องดำเนินการแก้ไขตามที่จำเป็น หลังจากนั้นสรุปเป็นบทเรียนและพยากรณ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคิดหาวิธีการใหม่ๆ ต่อไป การลงมือปฏิบัติดังกล่าวนี้แสดงได้ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 วงล้อเดมมิง ที่มา (Melnky&Denzler อ้างถึงในเรื่องวิทยุ เกษสุวรรณ, 2545, หน้า 99)

การทำตามวงจรคุณภาพต้องทำซ้ำไปเรื่อยๆ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนอยู่ตลอด ยิ่งกว่านั้นต้องเข้าใจด้วยว่าการจัดการคุณภาพไม่ใช่สงครามที่ผู้บริหารจะรบชนะด้วยตัวคนเดียว การจัดการคุณภาพจะประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นการกระทำทั่วทั้งองค์กร เพราะการจัดการคุณภาพเป็นปรัชญาสำหรับองค์กรและคนทุกคนในนั้น

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 188-190) กล่าวถึง จุดหมายที่แท้ของวงจรคุณภาพ (PDCA) ว่าเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมิใช่เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่องเป็นระบบและมีการวางแผน PDCA ที่มีวนได้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

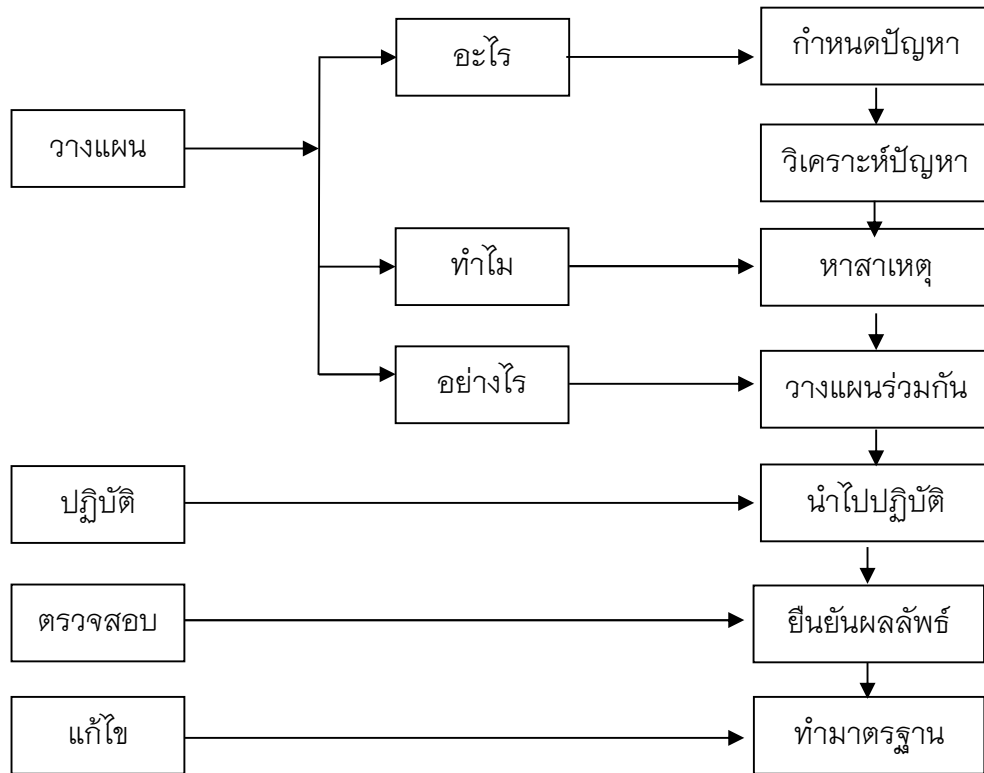
วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan-P)

ขั้นที่ 2 การดำเนินการตามแผน (Do-D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบ (Check-C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไข้ปัญหา (Act-A)

ภาพประกอบ 6 กระบวนการ PDCA ที่มา (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์,
2542, หน้า 188)

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่างๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ แผนที่ดีควรมีลักษณะ 5 ประการ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง (realistic)
2. สามารถเข้าใจได้ (understandable)
3. สามารถวัดได้ (measurable)
4. สามารถปฏิบัติได้ (behavioral)
5. สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ (achievable)

วางแผนที่ดีควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. กำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจน
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
3. กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจนและถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (Do) ประกอบด้วยการ

ทำงาน 3 ระยะ

1. การวางแผนกำหนดการ

- 1.1 การแยกกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องการ

กระทำ

- 1.2 กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ใน

กิจกรรมแต่ละอย่าง

- 1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ

2. การจัดการแบบแมทริกซ์ (matrix

management) การจัดการแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนงจากแหล่งต่างๆ มาได้และเป็นวิธีช่วยประสานระหว่างฝ่ายต่างๆ

3. การพัฒนาขีดความสามารถในการ

ทำงานของผู้ร่วมงาน

- 3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมด

และทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ

- 3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลพินิจ

ที่เหมาะสม

- 3.3 พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check)

การตรวจสอบทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

2. รวบรวมข้อมูล

3. การทำงานเป็นตอนๆ เพื่อแสดงจำนวน

และคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอนเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้

4. การรายงานจะเสนอผลการประเมิน

รวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว

4.1 รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์

4.2 รายงานแบบอย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไข้ปัญหา (Act) ผลของการ

ตรวจสอบหากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไข้ปัญหาตามลักษณะปัญหาที่ค้นพบ

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายต้อง

แก้ไข้ที่ต้นเหตุ

2. ถ้าพบความผิดปกติใดๆ ให้สอบสวน

ค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก

ในการแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้

มาตรฐานอาจใช้มาตรการ ดังต่อไปนี้

1. การย้ายนโยบาย

2. การปรับปรุงระบบหรือวิธีการ

ทำงาน

3. การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการ

ทำงาน

จากหลักการวงจรคุณภาพที่

กล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan)

การดำเนินการตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข้ (Act) โดยการ

วางแผน การลงมือปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่

คาดหวังไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการโดยเริ่มต้นใหม่และทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก

เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อยๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและระดับผลลัพธ์ที่สูงขึ้น

เรื่อยๆ ซึ่งหลักการดังกล่าวหากนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาจะช่วย

พัฒนาบุคลากรและผู้เรียนให้มีคุณภาพ

3. การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ(Whole School Approach : WSA)

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach : WSA) คือ

การจัดตั้ง ปรับปรุง และ/หรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การดำเนินงานในด้านการจัดการเรียน

การสอนประสบผลสำเร็จสูงสุดแก่ผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน(สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 29-35)

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของการบูรณาการและการเรียนรู้ โดยจำแนกงานออกเป็น 4 ส่วน กล่าวคือ

1. การบริหารจัดการ
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
4. การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์

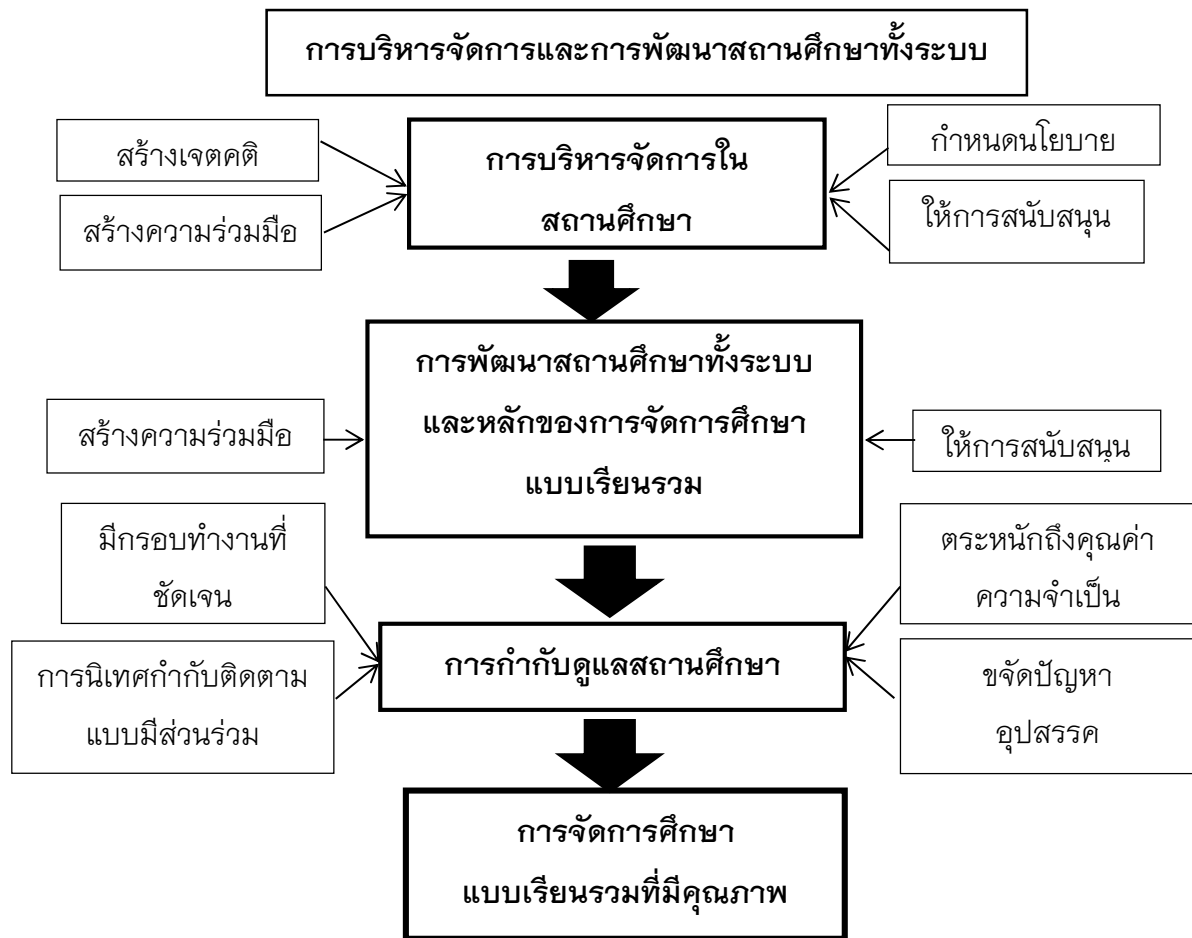
โดยมีเกณฑ์ในการดำเนินงาน 6 ประการ คือ

1. การบูรณาการเข้ากับระบบงาน
2. การดำเนินงานครบวงจร
3. ครอบคลุมทุกส่วนของระบบงาน
4. มีปัจจัยพื้นฐานเอื้ออำนวย
5. กระตุ้นส่งเสริมพัฒนาตนเอง
6. การเข้าใจ ยอมรับ มีส่วนร่วม

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จ

ของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และกระบวนการบริหาร การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ดังนั้น ในการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ กระบวนการในการจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม และการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพประกอบ 7 แสดงกระบวนการการบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ
บทบาทของผู้บริหารและทีมงานในสถานศึกษา

บทบาทของผู้บริหารและทีมงานในสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในสถานศึกษาควรเข้าใจความแตกต่างในการที่จะทำสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรวมได้ตามกฎหมายอย่างแท้จริง ครูต้องเข้าใจและยอมรับวิธีการจัดการศึกษาเรียนรวม โดยบทบาทของผู้บริหาร คือ จัดกลุ่มงานและกำหนดหรือแต่งตั้งครูให้รับผิดชอบในการจัดการเรียนรวม เพื่อประกันว่าจะจัดตั้งให้สถานศึกษาเป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้ รวมถึงจะได้รับการสนับสนุนในทุกๆ ด้าน (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 32)

การพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบและหลักของการจัดการศึกษาเรียนรวม (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555, หน้า 33-35)

1. สถานศึกษามีการกำหนดและการวางแผนการพัฒนาศักยภาพตนเองของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาตนเอง หรือผลกระทบอันเกิดจากนโยบายของสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

2. สถานศึกษาต้องให้ความมั่นใจว่าสาระวิชา 8 สาระวิชาและ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนทั้งหมดมีการพัฒนาความร่วมมือ เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคน สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของตนเองในด้านการปรับตัว จินตนาการความคิดสร้างสรรค์จนประสบความสำเร็จได้

3. นโยบายของสถานศึกษาในเรื่องการนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ การนำผู้เรียนที่บกพร่องไปร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนแต่ละครั้งควรให้เพื่อนช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความจำเป็นพิเศษสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ทั้งนี้เพื่อว่าจะไม่มีผู้เรียนคนไหนคนใดได้รับการยกเว้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นกรวางแผนเข้าสู่ระบบการเรียนรวมได้อย่างทั่วถึง

4. สถานศึกษาต้องมีการบรรจุแผนการจัดการเรียนรวมในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา และควรดำเนินการตรวจสอบลักษณะของกิจกรรมที่จะเป็นอุปสรรคทุกอุปสรรคในการเรียนรวม จากนั้นวางแผนในการขจัดอุปสรรคเหล่านั้นออกไปอย่างเป็นรูปธรรมอันจะเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการเรียนรวม

5. สถานศึกษาควรประสานการมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก ให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพโดยนักกิจกรรมบำบัดและการประกอบอาชีพโดยใช้กระบวนการประสานงานที่ดีที่สุดในการสนับสนุนผู้เรียนทั้งเรื่องความต้องการด้านหลักสูตร รวมถึงการลดความยุ่งยากในการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนความต้องการทางสังคมของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

6. สถานศึกษามีการตั้งทีมช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ นโยบายการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน เพื่อช่วยเหลือครูที่จัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ บุคคลที่ไม่มีบทบาทในการสอน ต้องให้ความสำคัญเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทุกคน และจัดงบประมาณของสถานศึกษาสนับสนุนอย่างเหมาะสม

7. สถานศึกษาจัดการฝึกอบรมและพัฒนาความเป็นมืออาชีพของทีมงานและสมาชิกในสถานศึกษาที่จัดการเรียนรวม จัดโปรแกรมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องสำหรับนักการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนและกำกับดูแลเพื่อช่วยเหลือให้มุ่งไปสู่การจัดการเรียนรวมอย่างเสมอภาค ตรวจสอบได้ โดยให้ทีมงานทุกคนมีส่วนร่วมและเข้าใจกระบวนการของการจัดการเรียนรวม

8. สถานศึกษาให้การยอมรับเชิงบวกให้ได้รับความเคารพสิทธิของความเป็นมนุษย์บนความแตกต่างที่หลากหลายสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องและผู้เรียนอื่นที่ประสบปัญหาและอุปสรรคในการเรียน

9. สถานศึกษาต้องกำกับดูแลครูผู้สอนและผู้เรียน ให้หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่บ่งบอกถึงความรังเกียจแบ่งแยก ตอกย้ำ ความบกพร่อง ควรใช้ภาษาที่เหมาะสม ลดการมีอคติและให้โอกาสความเสมอภาคในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน

การกำกับดูแลสถานศึกษา

1. ผู้บริหารสถานศึกษา และสมาชิกภายในสถานศึกษา เข้าใจและเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรวม รวมถึงให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องภายในสถานศึกษา

2. สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา และเขียนนโยบายในลักษณะที่จะสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนสำหรับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการดูแลเอาใจใส่ให้การสนับสนุน (ขจัดอุปสรรคที่มีต่อการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียนในสถานศึกษา)

3. สถานศึกษาควรตั้งอนุกรรมการโดยให้มีสมาชิกจากภายนอกสถานศึกษาร่วมเป็นคณะอนุกรรมการ ที่สามารถจะให้คำปรึกษาด้านนโยบายและด้านการบริหารจัดการเพื่อร่วมขจัดปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้

4. สมาชิกในสถานศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรวมอย่างต่อเนื่องและสามารถกำหนดเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาเรียนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ

5. นักการศึกษา ผู้บริหารและทีมงานของสถานศึกษา ต้องแสวงหาวิธีการในการแก้ไขปัญหานั้นจะเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. สมาชิกในสถานศึกษาและทีมงานควรเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการจัดการศึกษาเรียนรวมรวมถึงมีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานและเผยแพร่ได้

7. สถานศึกษาควรจัดตารางเวลาเรียนให้สามารถรองรับความหลากหลายของผู้เรียนได้

สรุป การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาการเรียนรวมอย่างมีคุณภาพได้นั้น การบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ จึงเป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินการอย่างเข้มแข็งภายใต้นโยบายสถานศึกษาที่ชัดเจน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารและสมาชิกในสถานศึกษาทุกคนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาเรียนรวม มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม รวมถึงการจัดปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเรียนรวม หากสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ครบตามกระบวนการดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสามารถพัฒนาสถานศึกษาไปสู่การเรียนรวมได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

จากการศึกษาพอสรุปประเด็น

กระบวนการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ ได้ดังนี้

1. สถานศึกษามีการกำหนดและการวางแผนการพัฒนาศักยภาพตนเองของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

2. สถานศึกษาให้ความมั่นใจว่า สารวิชาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการพัฒนาความร่วมมือเพื่อให้นักเรียนทุกคน สามารถพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จได้

3. สถานศึกษามีนโยบายในการนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ และควรให้เพื่อนช่วยเหลือผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

4. สถานศึกษาต้องมีการบรรจุแผนการจัดการเรียนรวม ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาและควรดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมอันจะเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการเรียนรวม
5. สถานศึกษามีการประสานการมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก ให้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก และการให้คำปรึกษา
6. สถานศึกษามีการตั้งทีม เพื่อช่วยเหลือครูที่จัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และจัดงบประมาณของสถานศึกษาสนับสนุนอย่างเหมาะสม
7. สถานศึกษาจัดการฝึกอบรมและพัฒนาความเป็นมืออาชีพของทีมงานและสมาชิกในสถานศึกษาที่จัดการเรียนรวม
8. สถานศึกษาให้การยอมรับเชิงบวกให้ได้รับความเคารพสิทธิของความเป็นมนุษย์บนความแตกต่างที่หลากหลายสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่อง
9. สถานศึกษามีการกำกับดูแลครูผู้สอนและผู้เรียน ให้หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ลดการมีอคติและให้โอกาสความเสมอภาคในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน
10. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูภายในสถานศึกษาเข้าใจและเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรวม รวมถึงให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องภายในสถานศึกษา
11. สมาชิกในสถานศึกษามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรวมอย่างต่อเนื่องและสามารถกำหนดเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาเรียนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ
12. สถานศึกษาจัดตารางเวลาเรียนให้สามารถรองรับความหลากหลายของผู้เรียนได้

2.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

การเรียนรวมจะประสบผลสำเร็จหากได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรให้ข้อมูลแก่ทุกฝ่าย และประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนเข้าใจเหมือนกันหมด บุคคลที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือ ดังนี้ (สุภาพร ชินชัย, 2551, หน้า 28–32)

1. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ และผู้ช่วยทั้งหลายจะต้องเห็นด้วยกับโครงการเรียนรวม รัฐควรสร้างระบบ แรงจูงใจให้ผู้บริหารโรงเรียนเห็นคล้อยตามและยินดีจัดการเรียนรวม หากผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นด้วยแล้ว ยากที่โครงการเรียนรมนั้นจะประสบความสำเร็จ ผู้บริหารที่ไม่เคยพบเห็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษมาก่อนเลยมักไม่เข้าใจ และมักปฏิเสธเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

2. ครูที่สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนจะต้องมีครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียน ถ้าโรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนรวมสำหรับเด็กประเภทใด ควรจะมีครูที่สำเร็จการศึกษาในการสอนประเภทนั้น เช่น เปิดโครงการเรียนรวมเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องมีครูการศึกษาพิเศษที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หากรับเด็กประเภทนี้มากขึ้น จะต้องมีครูหลายคนหรืออาจมีครูที่เลี้ยงด้วย ซึ่งมีหน้าที่ช่วยครูการศึกษาพิเศษ หากเปิดรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหลายประเภทจะต้องมีครูการศึกษาพิเศษที่มีความรู้และประสบการณ์กับเด็กแต่ละประเภทในหลายประเภทด้วย

ครูการศึกษาพิเศษนอกจากจะมีหน้าที่ในการสอนและให้การช่วยเหลือแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษแล้ว ยังควรมีหน้าที่ให้ข้อมูลแก่ครูปกติตลอดจนบุคลากรอื่นของโรงเรียน ตลอดจนข้อมูลเด็กปกติด้วย เช่น ให้ความรู้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ วิธีปฏิบัติต่อเด็ก สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติต่อเด็ก แนวคิดและปรัชญาของการศึกษาพิเศษ เป็นต้น แต่จากสภาพปัจจุบันนี้ ครูที่ทำการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษยังมีความคิดว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีหลายประเภทเตรียมการสอนยากและซับซ้อน และมีหลายระดับชั้นเป็นปัญหาในการเตรียมการสอน ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนรวมกับเด็กปกติ ขาดความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในการสอนเด็ก การสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องสอนเด็กเป็นรายบุคคล ต้องใช้เวลามากในการสอน ทำให้ครูผู้สอนมีเวลากับเด็กปกติน้อยลง ไม่มีเครื่องมือในการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และการประเมินผลเด็กต้องใช้เวลามากกว่าเด็กปกติ จากเหตุผลต่างๆ ดังกล่าวจึงส่งผลให้ครูทำการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ครูสอนเด็กปกติ ครูจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อเด็ก ในปัจจุบันครูที่สอนเด็กปกติจำนวนมากมีทัศนคติในทางลบต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษา

ไม่เข้าใจระบบการศึกษาพิเศษหรือเข้าใจคลาดเคลื่อน ไม่เข้าใจปรัชญาการศึกษา ความเข้าใจและทัศนคติที่ไม่ดีเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนรวม ทางโรงเรียนควรจะต้องร่วมมือกันหาทางขจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไป

ครูปกติเกือบทั้งหมดไม่รู้วิธีปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนรวม บางคนพูดจาให้เด็กท้อแท้หมดกำลังใจ บางคนแสดงความรังเกียจออกนอกหน้า บางคนเอาใจเด็กเกินไป ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม ทางโรงเรียนจึงควรประชุมปรึกษาหารือ หากกลยุทธ์และแนวทางขจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไปก่อนการจัดการเรียนรวม จึงจะทำให้การจัดการเรียนรวมประสบความสำเร็จ ฉะนั้นก่อนเริ่มโครงการเรียนรวม ควรมีการประชุมครูทุกคนในโรงเรียนให้ทราบเกี่ยวกับโครงการเรียนรวม และทุกคนควรทราบว่าจะปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนอย่างไร สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ ครูที่สอนเด็กเรียนรวมนอกจากจะทราบวิธีปฏิบัติต่อเด็กโดยทั่วไปแล้วยังต้องรู้วิธีสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของครูในการสอนเด็กออทิสติกเรียนรวมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่าความพึงพอใจในการทำงานของครูและการรับรู้ของครูด้านลักษณะและความสามารถในการเรียนของเด็กออทิสติกอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ดังนั้นผู้บริหารจึงควรส่งเสริมให้บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะและความสามารถของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้มากขึ้น รวมทั้งควรส่งเสริมปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ครูมากขึ้นในการทำงาน โดยเฉพาะด้านนโยบายและการบริหารงาน ความก้าวหน้า ลักษณะงาน สภาพการทำงานและการนิเทศงาน อันจะส่งผลต่อการเรียนการสอนที่ดีมากขึ้นต่อไป

4. นักเรียนปกติ ก่อนเริ่มโครงการเรียนรวม ควรมีการประชุมนักเรียนเพื่อชี้แจงให้เข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ ตลอดจนมีมาตรการในการให้รางวัล และการลงโทษนักเรียนที่ปฏิบัติไม่ดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย เด็กที่เรียนห้องเดียวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ควรได้รับการเน้นเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้มาก ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อเด็กเรียนรวม จะช่วยให้เด็กปกติปรับทัศนคติที่เหมาะสมต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การพัฒนาให้เกิดระบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการช่วยเหลือในการเรียนจากเด็กนักเรียนปกติ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนที่ดีขึ้นของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

5. เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ก่อนส่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เข้าเรียนรวมกับเด็กปกติ ครูควรให้ความรู้แก่เด็กเหล่านี้เสียก่อน เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในชั้นเรียนรวม สิ่งที่เราคาดหวังว่าจะได้รับจากเพื่อนและครูปกติในชั้นเรียนรวม ทั้งนี้เพื่อป้องกันความผิดหวังหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้นในชั้นเรียนรวม เด็กที่จะเข้าเรียนรวมในชั้นปกติ ควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรวม

6. ผู้ปกครองโรงเรียนควรให้ความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการเรียนรวม

ระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ เช่น ประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรวม วิธีเรียนรวม ปรัชญาของการศึกษาพิเศษและการเรียนรวม วิธีปฏิบัติต่อเด็กที่บ้าน ลักษณะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แนวทางการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง เป็นต้น การเรียนรวมจะประสบผลสำเร็จได้ดี ควรได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและผู้ปกครองควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรวม

7. ความพร้อมของโรงเรียน จากการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของครูในการสอนเด็กออทิสติกเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า

ความพร้อมของโรงเรียนด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรและหลักสูตรมีผลต่อความพร้อมของครูในการสอนเด็กออทิสติกเรียนร่วมกับเด็กปกติ เมื่อพิจารณารายด้านและภาพรวมจะมีระดับความพร้อมอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารจึงควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้านปัจจัยต่างๆ ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเอื้อให้ครูที่มีหน้าที่สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนรวมสามารถสอนเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับด้านบุคคลนั้น

จากการศึกษาของ ผดุง อารยะวิญญู (2544) พบว่า มีการผลิตครูการศึกษาพิเศษ ในสาขาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กปัญญาเลิศ และการศึกษาพิเศษทั่วไป (การเรียนรวม) แต่ยังไม่มีการผลิตในสาขาเด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กสมาธิสั้น เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและเด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อนต่างๆ ที่ครูเป็นบุคลากรหลักในการจัดการเรียนการสอน

8. บริการสนับสนุนจากภายนอก ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงเรียน

การศึกษาพิเศษ บุคลากรที่ทรงความรู้ในสถาบันและองค์กรท้องถิ่น เช่น นักกิจกรรมบำบัด นักกายกรรมบำบัด นักแก้ไขการพูด สมาคมตัวแทนต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น สามารถให้การช่วยเหลือเพื่อให้โรงเรียนสามารถเข้าถึงการบริการได้

เช่น การให้การอบรมความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งด้านการจัดการศึกษา เครื่องมือ การคัดกรอง พัฒนาการของเด็ก การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการที่เป็นปัญหาในการเรียน การจัดการให้ความรู้ในเรื่องทักษะอาชีพแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่เนื่องจากการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ ยังผลิตได้ไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ต้องให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สาขาจิตเวชศาสตร์ กิจกรรมบำบัด การแก้ไขการพูด โสตสัมผัสวิทยา ล่ามภาษามือและ ยังไม่มีการผลิตบุคลากรในด้านดนตรีบำบัด พฤติกรรมบำบัด หากไม่สามารถผลิต บุคลากรดังกล่าวได้ทันความต้องการในอนาคต หน่วยงานบางแห่งได้เสนอแนะให้อบรมครู ประจำการเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการสอนและการช่วยเหลือ

จากการประมวลองค์ประกอบต่างๆ ที่จะส่งผลให้การจัดการเรียน รวมประสบผลสำเร็จได้นั้น สรุปว่า จะต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครูที่สอน เด็กปกติ เพื่อนร่วมชั้นเรียนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ นักวิชาชีพต่างๆ รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองและคนในชุมชน ซึ่งทุกฝ่ายต้องมีการวางแผนแนวทางต่างๆ ในการจัดการเรียน การสอนแก่เด็ก ซึ่งอาจจะมีการเริ่มโครงการนำร่องในบางพื้นที่เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ อย่างเพียงพอสำหรับการขยายตัวทั่วไป จึงจะทำให้การจัดการเรียนรวม ประสบความสำเร็จได้ในที่สุด

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

สุภาพร ชินชัย (2551, หน้า 128-148) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษกรณีศึกษาโรงเรียนเรียน รวมในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาของโรงเรียนในการจัดการ เรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) ส่งเสริมให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดการศึกษาแก่เด็กที่มี ความต้องการพิเศษและ 3) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษให้ประสบความสำเร็จได้ตามสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในโรงเรียนและชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค การระดมความคิดเพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search : F.S.C.) ทำการศึกษาใน โรงเรียนวัดกู่คำ (เมธาวิสัยคณาทร) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยมี ดังนี้

- 1) โรงเรียนยังมีปัญหาในการจัดการเรียนรวมในส่วนของการขาดความรู้ของครูในเรื่อง

การคัดกรองเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทที่มีความบกพร่องด้านการเรียนรู้และสมาธิสั้น ชนผิวดำ ความรู้ในเรื่องเทคนิคการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ความรู้เรื่องของการกระตุ้นพัฒนาการเบื้องต้น เด็กนักเรียนปกติมีเจตคติไม่ดีต่อเพื่อนที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กที่มีความต้องการพิเศษเองยังปฏิเสธความบกพร่องของตัวเองอยู่ ทำให้ไม่ได้รับความช่วยเหลือ และผู้ปกครองที่ยังขาดการเอาใจใส่ช่วยเหลือบุตรหลานของตนเองอย่างเต็มที่ 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรวมในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมสามารถแก้ปัญหาได้จริงตรงตามสภาพที่เป็นจริง สนับสนุนส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรวมเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย ตั้งแต่การคิดค้นปัญหาการหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกโรงเรียน เกิดเป็นโครงการในการแก้ปัญหา 7 โครงการ ได้แก่ โครงการคัดกรองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โครงการเทคนิคการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน โครงการสร้างเจตคติที่ดีที่มีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้แก่เด็กปกติ โครงการให้ความรู้เด็กที่มีความต้องการพิเศษในเรื่องการพัฒนาควบคุมตนเอง โครงการส่งเสริมพัฒนาการด้านการรับรู้สีกและการใช้กล้ามเนื้อ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาปัจจัยภายในโรงเรียน และโครงการผู้ปกครองสอนลูก ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาปัจจัยภายนอกโรงเรียน ในการดำเนินการทุกโครงการมีการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้รับผิดชอบโครงการในระหว่างการดำเนินงาน 3 รอบ เพื่อนำปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปปฏิบัติใหม่จนบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ 3) การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและเทคนิค F.S.C. สามารถสนับสนุนส่งเสริมให้ฝ่ายต่างๆ เกิดการเรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรวมในชุมชนของตนเองอย่างยั่งยืน 4) ได้รูปแบบการจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนกรณีศึกษา คือ APACP Model

จิรภัทร แจ้งชัยภูมิ (2548, หน้า 90-99) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาแบบการเรียนรวมของโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลของการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษา มี 7 ด้าน คือ 1) ด้านกลยุทธ์ โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ การจัดทำเอกสารคู่มือ การดำเนินงานจัดการศึกษาแบบการเรียนรวม รองลงมาคือ การนำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับนักเรียนมาใช้วางแผนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม 2) ด้านโครงสร้าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ การจัดแผนการศึกษาแบบเรียนรวมให้

สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 รองลงมาคือ การสนับสนุน บริการช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด 3) ด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม รองลงมาคือ นำข้อเสนอที่ผู้บังคับบัญชาเสนอมาพัฒนาปรับปรุงการทำงาน 4) ด้านทรัพยากรบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ กระบวนการสรรหาบุคลากร ได้บุคลากรตรงตามสาขาที่โรงเรียนต้องการ ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ โรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดตำแหน่งบุคลากร 5) ด้านทักษะการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิควิธีการบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม รองลงมาคือ ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์การบริหารจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม 6) ด้านระบบบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ การจัดแหล่งเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม รองลงมาคือ การจัดสิ่งแวดล้อมความสะอาดให้แก่ครูผู้สอนและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม 7) ด้านค่านิยมร่วมของกลุ่ม ข้อที่มีปัญหาสูงสุดคือ นักเรียนปกติมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม รองลงมาคือ ครูมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

วิชัย ภูสันต์ (2549, หน้า 83-85) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนวัดหนองพรหมเหนือ อำเภอโกรกพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ปัญหาการบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนวัดหนองพรหมเหนือ อำเภอโกรกพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก 2) รูปแบบการบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนวัดหนองพรหมเหนือ อำเภอโกรกพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 มีดังนี้ 2.1) กำหนดประเด็นการบริหารการศึกษาตามหลักการบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทั้ง 4 ด้าน โดยออกแบบสำรวจจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา 2.2) การเลือกประเด็นปัญหาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การปรับปรุงและการดำรงรักษา 2.3) ปรับปรุงด้านการบริหารตนเองและด้านการตอบสนองความต้องการของชุมชน 2.4) ดำรงรักษาด้านการกระจายอำนาจ 2.5) สังเคราะห์รูปแบบการบริหารการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2.6) ประเมินผลด้วยวิธีการปรับปรุงและรายงานผล

2.7) การรายงานผล โดยการจัดทำเอกสารรายงาน

เดชา ทาเวียง (2550, หน้า 129-148) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนหนองกุงพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพ ปัญหา ความคาดหวังการบริหารจัดการเรียนรวมของครู ผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ได้ดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ยังขาดการดำเนินการที่เป็นระบบ ความคาดหวังในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม พบว่า ต้องการให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กอย่างเป็นระบบ ต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย และต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized education Program : IEP) 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรวมของโรงเรียนหนองกุงพิทยาคม พบว่า มีประเด็นการพัฒนาตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ การสำรวจเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในเขตพื้นที่บริการ การดำเนินการคัดแยกเด็ก การเตรียมความพร้อมเด็ก จัดทำแผนการจัดการเรียนรวมร่วมกันระหว่างบุคลากรและชุมชนการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรวม โดยเน้นชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เตรียมและให้ความรู้แก่บุคลากร จัดครูเข้าสอน จัดบริการที่จำเป็นแก่เด็ก พัฒนาหลักสูตรและตารางเรียนที่เหมาะสม นิเทศติดตาม 3) ดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรวมโดยประชุมปรึกษาหารือกับทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย แผนงานและงบประมาณการจัดการเรียนรวม แต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน และร่วมกันกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อวางแผนดำเนินการ โดยดำเนินการตามโครงการ ได้แก่ โครงการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวผู้เรียน โครงการคัดแยกเด็ก โครงการจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร โครงการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคลโครงการพัฒนาหลักสูตรและการจัดตารางเรียนที่เหมาะสม โครงการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมเด็ก 4) ผลการดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรวม อุปสรรคและข้อจำกัด ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการเรียนรวมโดยใช้โครงสร้าง SEAT

กิ่งเพชร ส่งเสริม (2550, หน้า 147-150) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้นในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปราย ดังนี้ 1) การศึกษาบริบทการจัดการเรียนรวมแบบคละชั้นโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบประเด็นน่าสนใจและนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียน

รวมแบบคณะชั้นในโรงเรียนประถมศึกษา 2) หลักสูตรการจัดการเรียนรวมแบบคณะชั้นในโรงเรียนประถมศึกษา ที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูงทุกด้าน

สุภาพร ทองบ่อ (2551, หน้า 122-126) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัญหาการจัดการเรียนร่วมโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและจำแนกเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านเครื่องมือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านนักเรียน และด้านสภาพแวดล้อม ส่วนระดับปัญหาการจัดการเรียนร่วมโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครตามขนาดของโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางและจำแนกเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านเครื่องมือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านนักเรียน และด้านสภาพแวดล้อม 2) การเปรียบเทียบปัญหาการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยรวมไม่แตกต่างกัน โดยครูผู้สอนมีปัญหาการจัดการเรียนร่วมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีปัญหาการจัดการเรียนร่วมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียน ส่วนครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีปัญหาการจัดการเรียนร่วมไม่แตกต่างกัน 3) การเปรียบเทียบระดับปัญหาการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมมีปัญหาการจัดการเรียนร่วมทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง

พัชรพร ดอนเหนือ (2550, หน้า 98-113) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการเรียนรวมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1) ผลการศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการเรียนรวมของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการเรียนรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล 2) การศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการเรียนรวมในสถานศึกษา

ชั้นพื้นฐานจังหวัดสุรินทร์ ของผู้บริหารและครูประจำชั้นที่อยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยรวมรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามขนาดโรงเรียน คือ โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยรวมและรายด้าน พบว่าการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนพิการเรียนรวมแตกต่างกัน คือ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผล ประเมินผล ส่วนด้านสื่อการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

สุดาวัลย์ นพวิสุทธิกุล (2551, หน้า 66-73) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความพร้อมต่อการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมของครูด้านความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นหัวข้อเรื่องในด้านความรู้ ความเข้าใจ พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางทุกเรื่อง

คะนอง จอมคำ (2556, หน้า 84-88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเรียนรวมของโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินการจัดการศึกษาโรงเรียนเรียนรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีสภาพการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก 2) อุปสรรคในการดำเนินการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเรียนรวม ด้านบริหารจัดการ ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นปัญหาตรงกันคือ ขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร ไม่ได้บริหารแบบเรียนรวมอย่างเต็มรูปแบบ และการสื่อสารระหว่างโรงเรียนไม่ตรงกัน ด้านบุคลากร คือ บุคลากรไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง บุคลากรสอนไม่ตรงเอก บุคลากรไม่ครบชั้น และคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูแต่ละโรงเรียนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้านวัสดุอุปกรณ์และสิ่งแวดล้อม พบว่า มีปัญหาในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอไม่ทันสมัย และการพัฒนาสภาพแวดล้อมยังทำได้ไม่สมบูรณ์ ด้านงบประมาณ พบว่า งบประมาณที่ได้รับจัดสรรน้อยไม่เพียงพอต่อการบริหาร และด้านหลักสูตรการเรียนการสอน มีปัญหาในเรื่องหลักสูตรยังไม่พัฒนาเป็นรูปแบบเดียวกัน

กิ่งเพชร ส่งเสริม (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กทั่วไปและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การเรียนรวมหมายถึงการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนในโรงเรียนกับเด็กทั่วไป โดยไม่มีการ

แบ่งแยก เด็กทุกคนจะได้เรียนกับเพื่อนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ขั้นตอนการเรียนรวม ได้แก่ การสำรวจการคัดแยกและวินิจฉัย การตัดสินใจทางการศึกษา การประเมินความต้องการพิเศษของเด็ก การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การดำเนินการเรียนรวมและการประเมินผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 3 รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

3.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ (Model) ได้เข้ามามีบทบาทในการทำวิจัยเพิ่มมากขึ้น มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของรูปแบบ ไว้ดังนี้

Steiner (1988 อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ มโนสีบ, 2551, หน้า 68) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบ คือ สิ่งของสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกับของอีกสิ่งหนึ่ง

อุทุมพร จามรมาน (2541, หน้า 22 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งสวัสดี, 2553, หน้า 2) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้น รูปแบบจึงน่าจะมีมากกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล

ทิตนา แชมมณี (2545, หน้า 218 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งสวัสดี, 2553, หน้า 2) กล่าวว่า รูปแบบ เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไต่อะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

ทวีศักดิ์ มโนสีบ (2551, หน้า 70) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่าย หรือย่อส่วนของจริง หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงและอธิบายถึงปรากฏการณ์ให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น หรืออาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต่อไป

รัตนะ บัวสนธ์ (2552, หน้า 124) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ จำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดล

บ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่งรูปแบบ ในความหมายนี้บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

วาโร เฟ็งส์วส์ดี (2553, หน้า 3)กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง แผนภาพหรือโครงสร้างแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่ออธิบายถึงปรากฏการณ์ให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้

Smith and others (1980, p. 461 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งส์วส์ดี, 2553, หน้า 3) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กาหุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลองเครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้อธิบายปรากฏการณ์ในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงานคำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Keeves (1988, pp. 561-565 อ้างถึงใน วาโร เฟิงส์วัตต์, 2553, หน้า 4) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากฟังก์ชันการศึกษาการย้ายออกการจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่จะสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

Steiner (1988 อ้างถึงใน วาโร พึงสวัสดิ์, 2553, หน้า 5) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาดย่อ

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนใน

โรงเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบ สรุปได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบนั้น ๆ

3.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

Brown and Moberg (1980, หน้า 16-17 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งส์วส์ดี, 2553, หน้า 5) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่างค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

ชนกนารถ ชื่นเชย (2550, หน้า 179-180) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการของการศึกษาต่อเนื่อง 2) กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 3) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 4) โครงสร้างระบบบริหารของการศึกษาต่อเนื่อง 5) หลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาต่อเนื่อง 6) วิธีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 7) สื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ของการศึกษาต่อเนื่อง 8) การติดตามและประเมินผลของการศึกษาต่อเนื่องและ 9) การเทียบระดับและเทียบโอนผลการเรียน

อัมพร พงษ์กัสนานันท์ (2550, หน้า 274-275) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต พบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา 6) การบริหารและการจัดการศึกษา 7) กลุ่มเป้าหมายและ 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้นๆ เป็นหลัก

3.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2553, หน้า 6) กล่าวว่ารูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก
3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน
4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา
5. รูปแบบในเรื่องใด จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้นๆ

3.5 การพัฒนารูปแบบ

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

Willer (1986, p. 83 อ้างถึงใน วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2553, หน้า 7) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (Construct) รูปแบบและ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2553, หน้า 10) กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1)การสร้างหรือพัฒนารูปแบบและ 2)การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้ในการกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนี้จะมีขั้นตอนย่อยๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

1.3 การพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัย เพื่อนำมาจัดทำรูปแบบหรือที่เรียกว่ารูปแบบตามสมมติฐาน

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยบางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่างๆ ในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่

โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะ ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้

2.1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards)

เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

2.1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards)

เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

2.1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards)

เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

2.1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy

Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2.2 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่ง Eisner (1976, pp.192-193 อ้างถึงใน วาโร เฟ็งส์วีสต์, 2553, หน้า 10) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีแนวคิด ดังนี้

2.2.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2.2.2 รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง

(Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้อนุมัติ เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขา ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการศึกษาก็จึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

2.2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรม และมีคุณพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2.4 รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

2.3 การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

2.4 การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนารูปแบบ มี 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) กำหนดกรอบความคิดในการวิจัย 2) ศึกษาและสังเคราะห์ตามกรอบความคิดในการวิจัย 3) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ 4) ศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ 5) ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ